

Sastamalan Joulu ¹⁹⁹⁷

Tuotteita, työtä ja turvallisuutta
jo yli 50 vuotta Vammalassa

VAMMAS OY

PL 18, 38201 Vammala
puh. 03-51 971, fax 03-519 7240

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta
Vuotta!*

 Säästöpankki

Vammala, Puistokatu 6, puh 514 2750
Äetsä, Länsitie 1, puh. 513 5100

Sastamalan Joulu 1997 n:o 10

Kustantaja:

Lions Club Vammala r.y.

Toimituskunta:

Pentti Hannula pj.
Pekka Mäkinen
Erkki Vainio
Pekka Kauko
Irma Laitinen

Ilmoitushankinta:

Eero Hietamo (pj)
Matti Järvelä
Pertti Tihveräinen
Rauno Jalkanen

Myyntitoimikunta:

Asko Laiho (pj)
Raimo Savolainen
Matti Siren
Jukka Tuominen

Kansikuva:

Mauri Kunnaksen kirjasta
"Joulupukki"

Ladonta ja taitto:

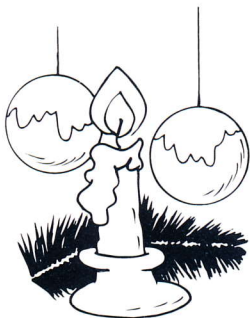
IDEA-mainos

Paino:

Painohäme Oy 1997

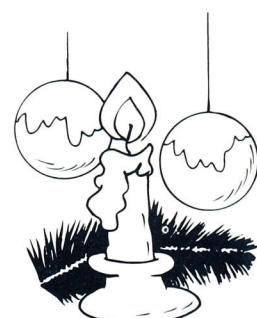
Sisällys

Sastamalan Joulu 10 vuotta	2
Kaupunki – palvelujen tuottaja ja alueellinen yhteisö	3
Valon juhla	4
Jumalan armon tie	5
Maaailman uhat ja unelmat	6
Joulun aikaan	7
Joulu taas saapuu	7
Rautavedellä kalastamassa	8
Joulun alla iltakävelyllä	10
Kaarlo Sarkian maisemat	11
Eräs joulumuisto	12
Joulu – lahjoittajan ja saajan iloa	13
Talvinen tarina	13
Pyhän Olavin kirkko	14
Kaukolan kummuista Tyrvään kaarisoljeksi	16
Edesmenneiden muistolle	18
Impolan Poppoon tien varrelta	20
"Pyhäamun rauha hiljaa huokuilee"	22
Tuokiokuvia lapsuuden muistoista Vammalassa	23
Jouluna 1944	28
Ruuna Roima ja Taipaleen Järisevän tykki	29
Lions Quest	30
Joulu tässä, muistoissa	31
Sotaveteraanien hymni soi Karjalan kunnalla	32
Laulu Kaukolalle	33
Tervehdyspuhe Kaukolan myllyjuhlassa 1. 6. 1947	34
Joulukirkkomatka Kivijärvenmaan Kursille	36
Vaihto-oppilaana Elberfeldissä	37
Joulumuistoja	38
Ajattelen Sinua	39
Mitä sinä näit, Tyrvään Pyhä Olavi	40
Karkun taajamaan yleiskaava	43
Kevennystä joulupöytään	44
Joulu Passinmäessä	46
Pinna – Sortavalan valtauksessa 1941	48
Savusaunassa	49
Huomista päivää kohti	49
Kaukolan päivä	50
Surullinen balladi Kaukolalle	50
Olkoon tämä Miekkajärvi	51
Traktorimuseo kertoo	52
Karkun ja Heinoon lottatyöstä	53
Tähystelin taivahalle	55
Sastamalan Joulun kymmenes vuosikerta	56
Mitä Suomen itsenäisyys minulle merkitsee	57
Vanha kirkko	60
"Kallioon ei tullut säröäkään" – nuorten tuntemuksia	61
Suomi merkitsee meille paljon	62
Kinkku	63
Arkielämää Tyrväässä	64

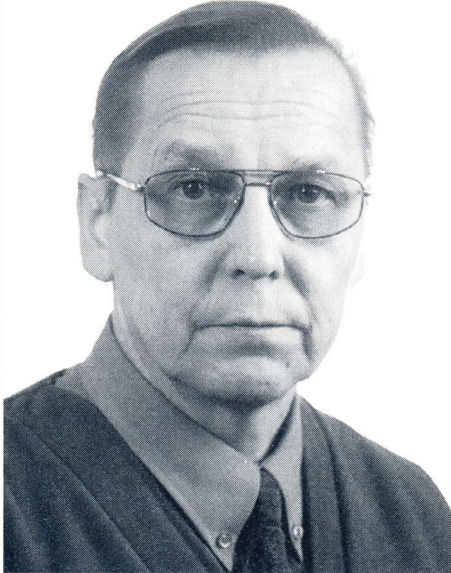

*Sastamalan Joulu kiittää
kirjoittajia ja ilmoittajia
arvokkaasta tuesta!
Hyvää Joulua!*

*Lehden tuotto lahjoitetaan
Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentamiseen
sekä vanhus- ja nuorisotyöhön.*

Sastamalan Joulu - 10 vuotta

*Pekka Kauko
Vammalan Lions Club*

Lions Clubit muodostavat maailman suurimman palvelujärjestön. Me toimimme 185 maassa ympäri maapallon ja jäseniä on lähes 1 450 000 henkilöä. Lions Clubien Kansainvälinen järjestö täytti tänä vuonna 80 vuotta ja on yhtä vanha itsenäisen Suomen kanssa.

Vammalan Lions Clubin pääaktiviteetti on kädessäsi oleva Sastamalan Joululehti, jolla keräämme varoja palvelutyöhömmö. Lehti ilmestyy nyt 10. kerran ja olemme halunneet tehdä juhlahulkaisustamme edellisvuosien numeroita paksumman, monipuolisemman ja monivärisen. Myös painosmäärä on aikaisempaa suurempi. Mauri Kunas on piirtänyt kansilehden ja olemme saaneet luvan käyttää hänen piirroksiaan lehtemme sivuilla. Haluan kiittää häntä tästä huomionosoituksesta.

Tänä vuonna vietetään lukuisia tapahtumia Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlan merkeissä. Tästä syystä myös Sastamalan Joulu -lehden on valittu ala-asteen, ylä-asteen ja lukion oppilaiden kirjoituksia siitä, miten he kokevat Suomen itsenäisyyden. Näiden kirjoitusten kautta välittyvät nuorison terveiset ja arvostus sotaveteraaneille. Suomi 80 vuotta -toimikunta on erään projektin tuloksena kustantanut kirjan Veteraanien perintö - itsenäinen isänmaa -nimisen julkaisun. Tässä kirjassa kerrotaan miten sen ajan nuoret kokivat sota-ajan tapahtumat yli 50 vuotta sitten. Tulemme lahjoittamaan tätä kirjasta lukion, yläasteen ja Muistolan koulun viimeisille luokille yhdessä toisten lahjoittajien kanssa.

"Me palvelemme" on Lions järjestöjen pysyvä pääteema. "Huumeeton huominen" valittiin suomalaisiksi teemaksi Porin vuosikokouksessa. Lions järjestöjen piirissä on kehitetty Lions-Quest ohjelma, joka on laaja-alainen kasvatusohjelma ja sivuaa vain yhdeltä osaltaan huumeasioita. Sovittu teema antaa viitteitä siitä, että huumeiden vastustamistyöhön tullaan paneutumaan entistä voimakkaammin myös Vammalan Lions Clubin toimesta. Vammala on ollut edelläkävijä Lions-Quest toiminnassa. Tällä hetkellä kaikki ala-asteen opettajat ovat saaneet tai saamassa koulutuksen ja valmiuden toteuttaa Quest-ohjelman mukaista opetustyötä. Vammalan LC rahoitti 6 opettajan ja Vammalan kaupunki 30 opettajan koulutuksen. Klubimme lahjoitti myös koulutuksessa vaadittavat oppikirjat Vammalan koulutoimelle.

Klubimme toiminnassa on pääpaino paikallisilla tapahtumilla. Merkittävä kohde on Sastamalakoti, jonka avustus- ja palvelutyö on saanut vakiintuneita muotoja. Avustamme vuosittain kansainväliseen nuorisovaihtoon osallistuvia nuoria ja jaamme kouluille sekä järjestöille stipendejä.

Kansainväliseen avustustoimintaan klubimme osallistuu pääsääntöisesti rahoittamalla Lions-järjestöjen kansainvälistä säätiötä. Säätiön avustuksella on mm. rakennettu turvakoteja katulapsille ja annettu heille mahdollisuus terveelliseen elämään ja koulutukseen. Toinen merkittävä kohde on ollut köyhien maiden sokeutuneiden auttaminen yhteistyössä silmälääkärien kanssa. Välillisen avustustoiminnan lisäksi Vammalan LC:llä on ollut myös suoria kohteita Pelastakaa Lapset ry:n kautta. Klubimme lesotholaisen kummitytön vartuttua aikuiseksi olemme valinneet seuraavaksi avustuskohteeksi petroskoilaisen lastenkodin, jonka elämää tulemme tiiviisti seuraamaan.

Tänä jouluna vammalalaisia koskettaa syvä suru Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopolton takia. Myös Vammalan LC:n veljet ja ladyt osallistuivat kirkon paanukaton talkoisiin ja perinteinen Tuomaan kirkko on ollut klubillemme useana vuonna adventtisenunntain kohde. Klubimme haluaa omalta osaltaan auttaa kirkon jälleerakennustyötä ja tulee lahjoittamaan puolet tämän lehden tuotosta tämän työn tukemiseen.

Kiitän Teitä hyvät lukijat, jotka olette lehtemme ostaneet ja lukee. Olette omalta osaltanne mahdollistaneet palvelutyömme. Kiitän lehden toimitukseen ja myyntityöhön osallistuneita sekä lehden kirjoittaneita ja ilmoituksillaan tukeneita.

Toivotan teille kaikille Rauhallista Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta.

Kaupunki - palvelujen tuottaja ja alueellinen yhteisö

Kunnallisella toiminnalla on pitkälle historiaan ulottuvat perinteensä. Kuntien olemassaolon oikeutuksen juuret ovat aina olleet ihmisten alueellisissa yhteisöissä. Yhteisö synnyttää aina monenlaisia tarpeita, joita ihmiset eivät voi saada aikaan yksilöinä. Ikivanhat kärjäkivet viestivät siitä, kuinka yhteisöt toimivat ennenkuin asioita osattiin kirjallisesti merkitä muistiin.

Olemme siirtyneet maatalousyhteiskunnasta teollisen kauden kautta palvelu- ja tietoyhteiskuntaan pääpiirteittäin samanrakenteisten kunnallishallintoa koskevien säännösten vallitessa. Kansalaiset valitsevat vaaleilla edustajansa päättämään yhteisistä asioista. Yhteinen toiminta rahoitetaan kansalaisilta perittävien verojen avulla. Käsiteltävien asioiden sisällöt muuttuvat aikakausien myötä. Pääosa ihmisten perustarpeista säilyy kuitenkin muuttumattomana ja markkinoiden vaihteluiden vaikutuksen ulkopuolella. Ihmisten alueelliset yhteisöt säilyvät tulevaisuudessa. Tietoyhteiskunta vain tarjoaa käyttöömmme uusia välineitä ja vuorovaikutuksemme laajenee kansainväliseksi.

Euroopan yhteisön vahvistuminen on kohottanut esiin kansakuntaa pienempien kokonaisuuksien merkityksen. Käytännössä tämä näkyy alueellisen hallinnon järjestymisenä maakuntapohjaiseksi. Maakunta puolestaan jakautuu muutamista kunnista koostuviksi seutukunniksi.

Vammalan kaupungin toiminnallis-taloudellinen suuntautuminen Pirkanmaalle on monia asioita käsiteltäessä osoittautunut yksimieliseksi periaatteeksi. Tulevaisuudessa entistä tärkeämmät korkeakoulut sijaitsevat maakuntakeskuksessa Tampereella. Yliopistosairaala ja samaan kokonaisuuteen kuuluva Vammalan aluesairaala edustavat tärkeitä maakunnallisesti organisoituneita palveluja.

Valtion hallintoa on merkittävästi koottu maakuntarajojen mukaiseksi. Syyskuun alussa aloitti toimintansa Pirkanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus. Se hoitaa seutumaan työvoimahallintoon, yritystoiminnan edistämiseen sekä maa- ja metsätalouteen liittyviä asioita. Tietojärjestelmien kehitys johtaa erityisasiantuntemuksen keskittymiseen maakuntakeskusiin ja asiakaspalvelun hajautumisen niihin tukeutuen kuntiin ja seutukeskusiin. Palvelualueiden yhdenmukaistuminen lisää taloudellisuutta, tehokkuutta ja palvelujen saavutettavuutta. Kaikkien kannalta paras tilanne syntyy, kun palvelualueet vastaavat luontaista

vapaaehtoista toiminnallista ja taloudellista suuntautumista.

Aikaisemmin alueellisia toimintojamme haitannut läänijako on syyskuun 1997 alusta muuttunut ja raja on seudultamme poistunut. Läänit koostuvat useista ehyistä maakunnista. Läänien tehtävät ovat vähentyneet. Vastaavasti maakuntien ja kuntien päätösvalta ja tehtävät ovat lisääntyneet.

Meidän seutukuntaamme kuuluvat Suodenniemen, Mouhijärven, Äetsän ja Vammalan kunnat. Seutukunnallisessa kehittämisessä painopisteitä ovat kansalaisia, yrityksiä, yhteisöjä ja muita organisaatioita palveleva tietoverkko, teollisuuden alihankinta, yhteistyö ja kansainvälistyminen, tuotteiden jalostusasteen korottaminen maatiloilla, maisema-alueiden ja vesistöjen hoito, työllisyyden edistäminen, Ellivuoren yritysverkoston kehittäminen sekä loma-asunotmessut vuonna 2001 Ellivuorella. Tonttimarkkinointi alkaa keväällä 1998.

Ympäristökeskus osallistuu seudun strategiseen suunnitteluun ja toteutukseen hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnin kehittäjänä. Olemme mukana Pirkanmaan metsäkeskuksen puuteollisuuden tuotekehitys- ja metsänhoitoprojekteissa.

Muita hankkeita ovat Tyrvään Pyhän Olavin kirkon jälleenrakentaminen, kiinteätä polttoainetta käyttävä energialaitos, luovaan ajatteluun ja ideointiin keskittyvä osallisuushanke, yhteyksien rakentaminen Venäjän kasvaville markkinoille sekä kylätoiminnan kehittäminen Äetsän valtakunnallisten kylätoimintapäivien antamien virikkeiden perusteella. Uusia mahdollisuuksia olisi ilmeisesti luotavissa kulttuurin alueella.

Kaupunkiyhteisömmme tuleva menestys riippuu entistä enemmän omasta aloitteestamme ja omasta osaamisestamme. Voimme ilolla todeta useiden yritysten voineen lisätä työpaikkojaan. Työttömyys on kääntynyt laskusuuntaan. Taloudellisen toimeliaisuuden kasvua kaivataan kipeästi kattamaan kaupungin budjettivajeita, jotka pääosin johtuvat valtion toimenpiteistä korkeaksi kasvaneen velan hoitamiseksi.

Yhteistyö on keskeinen keino käyttää sisäisiä voimavarojamme tehokkaasti ja saada tukea seutumme ulkopuolelta. Yhteistyö edellyttää luottamusta. Se puolestaan vaatii kasvuaikaa, yhteisiä tavoitteita ja avointa tiedon kulkua.

Toivotan kaikille lukijoille Rauhaa Joulun aikaa sekä uutta luovaa vuotta 1998.

Arto Jaatinen 3. 2. 1996 partiolupaushetkessä Papinsaassa. Kuva Jorma Salmi.

Valon juhla

Joka joulu me tutkimme sitä ihmettä, miten Jumala tuli ihmiseksi. Se on kristillisen uskomme kulmakivi. Jumalan salaisuutta ei voida nostaa esiin haastavammin kuin joulun sanomassa, jossa päähenkilö on avuton vastasyntynyt lapsi, joka lepää äitinsä Neitsyt Marian helmassa. Tämä lapsi on Messias, Jeesus Kristus. Hänessä itse pyhä, kaikkivaltias Jumala tulee luoksemme.

Joulun sanoma tiivistyy yhteen nimeen: Jeesukseen. Sen vanhatestamentillinen tausta on nimessä Immanuel, joka merkitsee: "Jumala on meidän kanssamme". On vaikea kuvitella osuvampaa ilmaisua sille, mitä jouluyönä tapahtui ja mitä tapahtuu yhä uudelleen joka päivä. Jumala on kanssamme, välittää hyvin todellisella ja konkreettisella tavalla elämestämme. Karkun seurakunnan sinetissä on myös kuvattuna tämä. Tästä kuvasta on sanottu, että Jeesus-lapsen tumma katse ilmentää ihmettelyä ja sanatonta kärsimystä. "Hänellä oli Jumalan muoto, mutta hän ei pitänyt

kiinni oikeudestaan olla Jumalan vertainen vaan luopui omastaan. Hän otti orjan muodon ja tuli ihmisten kaltaiseksi. Hän eli ihmisenä ihmisten joukossa, hän alensi itsensä ja oli kuuliainen kuolemaan asti, ristinkuolemaan asti." (Fil. 2:6–8)

Jouluna taivas avautuu ihmisille. "Kansa, joka pimeydessä vaelttaa, näkee suuren valon. Niille, jotka asuvat kuoleman varjon maassa, loistaa kirkkaus." (Jes. 9:1)

Tässä on joulun varsinainen asia. Jeesuksessa Jumala itse tulee luoksemme, iloihimme ja suruihimme, odotuksiimme ja pettymyksiimme. Hän tulee menestykseemme ja työhömmme, mutta myös tämän hetkiseen ahdistukseemme. Uusi aate tai uskonto ei voi meitä auttaa. Vain ihminen voi tulla ihmisen luokse. Siksi Jeesuslapsen katseessa on ihmettelyä ja sanatonta kärsimystä. Sitä, mikä pelastaa. "Hänessä on jumaluus ruumiillistunut koko täyteydessään, ja hänen yhteydessään myös te olette tulleet tästä täyteydestä osallisiksi. Hän on

kaikkien valtojen ja voimien pää." (Kol. 2:9–10)

Koska Jeesus oli alussa Jumalan luona, koska hän jo ennen aikojen alkua on Isästä syntynyt, koska hänessä asuu jumaluuden koko täyteys, hän voi pelastaa minut ja sinut synnin, kuoleman ja pahan vallasta. Koska Kristus itse on osallinen Jumalan kirkkaudesta, pyhyydestä ja rakkautesta, hän voi tehdä minut osalliseksi tästä Jumalan omasta elämästä, kun tunnen hänet, otan hänet vastaan ja turvaan häneen. Hän on itse elämä ja ihmisten valkeus.

Me ihastelemme ja ylistämme kunniottaen seimen lasta. Me kumarimme ristillä riippuvan Jeesuksen eteen. Jeesus on Jumalan tie meidän luoksemme. Joulua viettäessämme kokoontumme seimessä lepäävän lapsen, Jeesuksen, ympärille ihastelemaan Jumalan armoa ja hyvyyttä meitä kohtaan.

Siunattua Vapahtajamme syntymäjuhlaa ja joulun aikaa.

Arto Jaatinen

*Sillä Jumalan armo on ilmestynyt pelastukseksi kaikille ihmisille,
ja kasvattaa meitä, että me hyljäten jumalattomuuden ja
maailmalliset himot, eläisimme siveästi ja vanhurskaasti ja
jumalisesti nykyisessä maailmanajassa, odottaessamme
autuaallisen toivon täyttymistä ja suuren Jumalan ja
Vapahtajamme Kristuksen Jeesuksen kirkkauden ilmestymistä,
hänen, joka antoi itsensä meidän edestämme lunastaakseen
meidät kaikesta laittomuudesta ja puhdistakseen itselleen
omaisuudeksi kansan, joka hyviä tekoja ahkeroitsee.
Tiit. 2:11-14*

Jumalan armon tie

Joulu on jälleen ovella. Me kaikki valmistaudumme joulun viettoon omien perinteidemme mukaisesti. Nämä perinteet ovat olleet meille tärkeitä monesti jo lapsuudesta asti. Olemme ottaneet omaan jouluumme lapsuudestamme kaiken sen, minkä me koimme hyväksi ja oikeaksi. Me kaikki haluamme jouluna ainakin hiukan tunnelmoida ja hyvät lapsuusmuistot tuovat mieliimme juuri sen oikean joulun tunnun.

Puutarhurin poikana minun jouluuni ovat aina kuuluneet erilaiset joulukukat. Niin pienestä kuin muistan sain olla mukana puutarhamme joulussa. Monet ovat ne joulukukat, joiden myötä olen saanut olla välittämässä hyvän joulun toivotuksia eri puolilla Vammalan seutua. Tämän vuoksi lapsuuteni joulu alkoi vasta sitten, kun viimeisetkin kukat olivat perillä määränpäässään, silloin oli aikaa ajatella omaa joulua.

Rakkaimmat joulumuistot vievät minut rekimatkalle mummolaani Sammaljoelle tai tunnelmallisiin kävelyretkiin pimeälle, kynttilöin valaistulle hautausmaalle. Toki joulukirkkokin oli aina mieliinpainuva tilaisuus. Vieläkin, joulu joulun jälkeen, nämä muistot tuovat minulle voimaa elää jokapäiväistä elämää kaiken sen keskellä, mitä elämä eteeni tuo.

Mielestäni nykyään joulu alkaa ja päättyy liian aikaisin. Ensimmäiset pikkujoulut vietetään jo loka-kuun lopussa ja meidän monien on vaikeata löytää tarpeeksi aikaa olla mukana kaikissa niissä joulujuhliissa, joita meidän vietettäväksemme tarjotaan. Varsinaisten joulunpyhien tullessa voimme olla jo niin täynnä kaikenlaista joulun juhlintaa ja jouluhössötystä, että emme enää jaksa keskittyä varsinaiseen joulun sanomaan. Tärkein jää silloin liian vähälle huomiolle.

Joulun tärkein sanoma on evankeliumi Jeesuksesta Kristuksesta, joka on syntiemme anteeksiantaja ja iankaikkisen elämän tuoja meille jokaiselle. Tästä haluaa yllä oleva joulupäivän epistola meitä muistuttaa. Jouluna Jeesus tuli meidän keskuuteemme ilmoittamaan meille kaikille, että saamme olla Jumalan suuren rakkauten kohteena. Arkisen työnsä ääressä olleet paimenet saivat kaikkein ensimmäiseksi kuulla tästä ilosanomasta. Tämän jälkeen sitä on

kerrottu meille kaikille. Jumala on halunnut tavoittaa meidät kaikki tällä samalla evankeliumilla. Jumalan armo, Jumalan ansioton rakkaus syntistä ihmistä kohtaan haluaa tavoittaa myös meidät tämän päivän ihmiset oman työemme äärestä. Jumalan rakkaus kuuluu meille kaikille. Jeesus on meidän syntiemme sovittaja. Me saamme uskoa syntimme anteeksi Jeesuksen tähden, eikä meidän tarvitse yrittää kelvata Jumalalle omien tekojemme ja oman yrittämisen perusteella. Jumala antaa meille anteeksi Jeesuksen Vapahtajamme tähden, koska Hän on rakkaus.

Tekstimme kehottaa meitä tekemään omat johtopäätöksemme tästä Jumalan anteeksiantannon ja rakkauten sanomasta. Syntien anteeksiantamuksen vastaanottaminen ja tästä anteeksiantamuksesta eläminen vie meidät jokaisen henkilökohtaiseen suhteeseen Jumalan kanssa. Tämä merkitsee sitä, että annamme Jumalalle hallintavallan omassa elämässämme. Jumala haluaa armollaan myös kasvattaa meitä. Anteeksisaaneina eli armahdettuina syntisinä emme enää saa elää elämäämme miten itse tahdomme ja parhaaksi näemme. Jumalan anteeksianto ja rakkaus vie meitä elämään Jumalan tahdon mukaan. Tällöin Jumala saa kasvattaa meitä elämään Raamatun – Jumalan sanan mukaan. Jeesus haluaa olla meidän sydäntemme Herra. Hän haluaa johdattaa meidän ajatuksiamme ja tekojamme ja ohjata meidän askeleitamme niin, että emme rikkoisi Hänen tahtoaan ja toinen toistamme vastaan. Jumalan lapsina emme saa elää miten itse haluamme, vaan miten meidän rakastava taivaallinen Isämme haluaa.

Jumalan armolla on meissä kaikissa paljon kasvatettavaa, paljon muutettavaa ja korjattavaa. Me tarvitsemme kaikki paljon rakkautta ja anteeksiantoa. Tarvitsemme jokainen Jeesusta. Jumalan armoa on, että Jeesus haluaa tulla meidän kaikkien sydämeen ja korjata sen, mikä tarvitsee korjaamista, antaa anteeksi sen, missä tarvitsemme anteeksiantamusta, ja johdattaa siellä, missä tarvitsemme johdatusta.

Tule Jeesus meidän sydämiimme, elämäämme ja jouluumme!

Siunattua Jeesuksen syntymäjuhlaa teille kaikille.

Olavi Sorva

Nykypäivän avainsanoihin kuuluu kriisi. Me kuulemme ja luemme siitä tai sen merkityskenttään kuuluvista sanoista joka päivä: meillä on työttömyys, maatalouden ongelmat, valtion velka, pankkikriisi, Venäjän talouden ja yhteiskunnan sekava kehitys, pelko ulkopoliittisen ja sotilaallisen asemamme muuttumisesta, pelko yleismaailmallisista tai suppeammista katastrofeista, pelko väestökasvun aiheuttamasta valtiojärjestelmän romahtamisesta, pelko äärimmäisyys-suuntausten voimistumisesta ja väkivallasta, pelko organisoidusta rikollisuudesta, pelko kansainvälisen kapitalismin hallitsemattomuudesta, pelko säästymisestä, luonnon köyhtymi-

William Shakespearen samannimisessä näytelmässä.

Rooma rakennettiin uudelleen

Uhkakuvat riippuvat maailman kokeemisesta. Tämä on länsimaisessa kulttuurissa heilahdellut puolesta toiseen. Kun Rooman valtiollinen rakennelma luhistui, seurasi anarkinen tilanne ja ankara järkytys. Kristillisessä maailmassa usko taivasten valtakuntaan toi kuitenkin lohdutusta, ja itse asiassa Rooma rakennettiin kristillisyydessä uudestaan, Rooman kirkkona, joka ulotti institutionaalisen valtansa verrattomasti Rooman imperiumia laajemmalle. Hengellisen Rooman idea kärsi kuitenkin myöhäkeskiajalla tappion taistelussa maallisen Rooman ideaa vastaan, vaikka paavit rakensivatkin Pietarinkirkkonsa Rooman Pantheonin mykistäväksi toisinnoksi. Muistot maallisestakin Roomasta elivät näet kautta koko keskiajan, ja niiden mukana toivo uudesta Roomasta, uudesta imperiumista. Se oli ideologisenä ja poliittisena tavoitteena, kun Kaarle Suuri v. 800 kruunattiin Pietarinkirkossa Rooman keisariksi.

Myös kulttuurinen Rooman-aate koki keskiajan lopussa suuren nousun. Humanismi toi antiikin kaunokirjallisen, filosofisen ja tieteellisen perinnön Euroopan oppineiden ulottuville. Antiikin arkkitehtuurista ja veistoksista syntyi Italiassa uusi taide, renesanssi, ja uusi klassisuuden aalto syntyi Pompejin kaivauksista 1700-luvun lopulla. Silti Eurooppa jo 1400-luvulla käänsi katseensa menneisyyden Roomasta tulevaisuuteen. Syntyi faustinen henki, pyrkimys valloittaa maailma henkisesti ja poliittisesti, laventaa tietämys jopa taivaan takaiseen universumiin. Syntyi usko järjen ja valistuksen voittoon, edistykseen, tieteeseen. Tällaisessa henkisessä ilmapiirissä Euroopan kulttuuri loi upeimmat tuotteensa. Ne valloittivat maailman ja valloittavat sitä yhä. Sibeliuksen Finlandia hellyttää kuulijansa kyyneliin jopa kaukaisessa Aasiassa.

Kansa ei ollutkaan kaikkivaltias

Poliittisten ideologiain historiassa usko edistykseen ja rationalismiin kulminoitui uskossa sosialismiin ja kommunismiin sekä näiden rinnakkaisilmiöön, eurooppalaiseen hyvinvointivaltioon. Se asetti ideologiseksi keskeisaattekseen ihmisen. Kom-

Maailman uhat ja unelmat

Monet pelkäävät keskeisten arvojemme menettämistä ja kansallisen identiteetin murenemista, toiset kansallisen itsemääräämisoikeuden menettämistä, ja monet epäilevät poliittisen järjestelmämme kykyä ratkaista probleemat. Julkisessa keskustelussa tulevaisuus nähdään kokonaisuena uhkakuvien sarjana. Niiden vastapainoksi voisinkin esittää myös valoisia perspektiivejä, mutta en sitä tee, vaan puhun tulevaisuudenpeloista.

sestä, otsonikerroksen katoamisesta, kasvihuoneilmion aiheuttamista mullistuksista. Tilanne on uusi, mutta samalla se on vanha. Historia on kriisien historiaa, ihmiskunta on elänyt kriisistä toiseen aina: Arnold Toynbee mukaan kulttuurit ovat kehittyneet kriisien ratkaisemisesta, mutta ratkaisut ovat puolestaan aiheuttaneet uusia kriisejä. Kriisejä olemme myös me suomalaiset kokeneet. Olemme kestäneet nälkävuodet, kokeneet rutot ja sodat. Talvi- ja jatkosodassa koko kansallinen ja kulttuurinen olemassaolomme oli niin ankarassa uhatta, ettei Suomen nykyinen tilanne ole siihen verrattuna kriisi eikä mikään. Mutta jokainen polvi kokee tulevaisuuden kriisinä: "Maailmanhistorian syvin varjo lankeaa aina nykypäivän ylle", kirjoitti V. A. Koskenniemi. En tällä toteamuksella aliarvioi niitä vaaroja, joita edellä luetelin, vaan korostan ainoastaan, että ne värit, joilla me tulevaisuutta maalaamme, riippuvat suurella määrällä yleisestä mielialasta. "Monesti elämässään arka kuolee, rohkea kuolee kerran vain", lausui Julius Caesar

munismi käänsi tosin tuon aatteen vastakohdakseen ja toteutti yhteiskuntajärjestyksensä teräskorkoisen sotilassaappaan tahdissa.

Kun neuvostopanssarit hyrisivät kommunismin nimissä Budapestin ja Prahan kaduilla, kun poliittista sortoa ei enää voitu peittää uskolla huomispäivän sosialismiin, seurasi kommunistisen ideologian romahdus ja sen myötä Neuvostoliiton luhistuminen. Samalla romahti myös monen uskovaisen, monen suomalaisenkin vassemistointellektuellin maailma. Arvelen, että se synkeys, jolla maailman tulevaisuutta nykyisin maalataan, saa osan tummista sävyistään siitä pessimismistä, jossa nämä nyt elävät. "Kansa kaikkivaltias" ei olekaan enää kaikkivaltias, kuten kommunistien taistelulaulu julisti, ja hyvinvointivaltionkin kannattajat ovat järkkäneet uskossaan; valtio ei kykenekään joka tilanteessa takaamaan työtä ja toimeentuloa, kuten Pohjoismaissa vielä taannoin uskottiin. Hallittu rakenne muutos on muuttunut hallinnon rakennemuutokseksi.

Lähimmäisenrakkautta yhteiskunnan säätelyllä

Eräs peruskysymys kohdistuu meidän identiteettiimme kansana ja kansalaisina. Kuka minä olen, mikä on minun tehtäväni maailmassa? Keitä me suomalaiset olemme, onko meillä kykyä hoitaa osuutemme Euroopan ja koko maapallon aineellisessa ja henkisessä viljelyssä? Kysymykset minän suhteesta sinään, minän suhteesta meihin sekä minän ja meidän suhteesta teihin ovat koko inhimillisen historian peruskysymyksiä. Niiden jännitteen varaan rakentuu koko yhteiskunta, ne ratkaisevat valtioiden suhteet, niistä riippuu pitkälti koko inhimillisen kulttuurin tulevaisuus.

Ne ratkaisevat suuressa määrin jokaisen kansalaisen henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin, meidän kohtalomme; mehän olemme syntyneet elämään yhdessä. "Rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi", opetti Jeesus. Tällä vaatimuksella hän asetti minän ja sinän suhteelle niin korkean tavoitteen, että elämällä sen mukaan me ihmiset muodostaisimme todellisen sisar- ja veljesyhteisön.

Mutta kun sellaista ei kristikunnassa kyetty kahdessa vuosituhannessa saavuttamaan, keksittiin kiertotie, nim. hyvinvointivaltio, jossa kristillisen lähimmäisen rakkauden normeja pyrittiin toteuttamaan yhteiskunnan säätelyllä. Se oli kaiken tunnustuksen ansaitseva yritys, mutta eräässä mie-

lessä utopistinen: se toteutti kristillisen rakkauden normeja hallinnolla, mutta se ei yhdistänyt säätelynsä kasvatusta, se ei asettanut tavoitteeksi yksilökohtaista ja riittävän yleisesti sisäistettyä lähimmäisenrakkautta. Yhteiskunta voi parhaassa tapauksessa luoda lähimmäisenrakkaudelle hyvät hallinnolliset puitteet, mutta itse lähimmäisenrakkaus toteutuu, jos toteutuu, ihmisten kesken; siihen on kasvatettava ja siihen on kasvatettava.

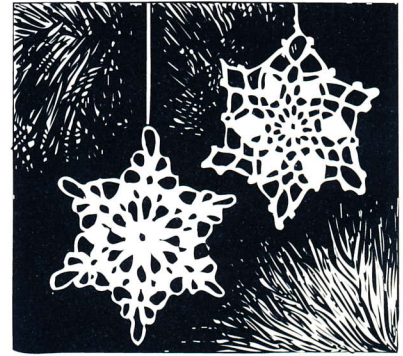
Kosken juoksu olisi tunnistettava

Olen pyrkinyt edellä esittämälläni väittämään, että tämän päivän ongelma Suomessa ja varmaan koko maailmassakin on suuressa määrin mentaalinen. Me näemme ja kuulemme, miten maailma on muuttunut ja muuttuu, mutta me emme tahdo muutokseen sopeutua. Muutoksessa meidän olisi kuitenkin pyrittävä suunnistamaan; koskessakin venettä on ohjattava, eritoten siinä. Meidän olisi siis tunnistettava kosken juoksu. Se edellyttää uusia asenteita, ja asenteiden muuttuminen on hidas prosessi. Siihen tarvitaan ajattelevia kansalaisia ja kansalaiskeskustelua, siihen tarvitaan kyvykästä poliittista johtoa.

Mutta siihen tarvitaan myös muutosta kasvatuksessa, kasvatustutkimuksissa. Eräs syy siihen moraaliseen hämmennykseen, joka monien mielisissä vallitsee, on kasvatuksellisten eväiden puute ja niukkuus. 1960-luvulla huutoon tullut vapaa kasvatusta ei ollut, niin ajattelen, vain kulttuurista laiminlyöntiä, vaan samalla suuri lapsiin kohdistunut rikkomus. Mikään yhteiskunta ei voi elää ilman arvoja, ilman arvojen hierarkkista järjestelmää, mutta arvojärjestelmää ei voi omaksua kuten tavaroita valintamyymälänhyllältä. Niiden perusta on luotava lapsuudessa. Kulttuurin arvot pohjautuvat aina emootioihin, mihin on kasvatettava ja kasvatettava; ihminen syntyy kulttuuriin, kulttuuri on hänen olemuksensa erottamaton osa.

Tämän päivän henkisessä todellisuudessa me emme ole unohtaneet maata jalkojemme alla, materialismi ja individualistinen egoismi elävät vahvoina. Mutta me olemme kadottaneet moraalin tähdet; ne loistavat liian heikosti. Ne meidän on jälleen löydettävä, jos me tahdomme nähdä kokonaisuuden. Ilman niitä ei ole "suurta kertomusta", tuskinpa ihmisyttäkään.

Huom. Toimitus on jonkin verran tiivistänyt professori Unto Salon Turussa pitämää klubiesitelmää.

Joulun aikaan

Luonto lepää hiljaa, valkoinen maa, lumikukat jo joulua odottaa. Pienen linnun kauralyhde yhteinen, kenen sydän tietää ehtoon huomisen, on vaikeaa varvasta paleltaa ehtooseen tummaan voi nukahtaa...

Häkkilinnun hetket pitkiä on särjetyn sydämen polte kohtalon, taas syntymäjuhlia vietämme ilot ja surut yhdessä itkemme... päivää parempaa voimme odottaa vaikka paljon kaunista katoaa...

Kotiseudulla lyhdyt voi syyttää yksinäistä kulkijaa ymmärtää on aika avata ovia sydänten ja olla ihmiselle läheinen. Kun lähestyy ystävää ymmärtäen, saa itselleen jouluisen sydämen.

Valot loistavat, kirkkomaa hiljainen on kaipuamme sinne yhteinen. He ovat kiitoksemme ansainneet niin paljon He ovat rakentaneet... – Kotikirkon penkki jo odottaa joulukirkkoon harrasta kuulijaa...

Aili Uotila

Joulu taas saapuu...

Tienoot peittää lumen huntu luonnossa on juhlan tuntu. Hiljennyt on metsät maat suuren juhlan luokses saat.

Joulu saapuu taas kuin salaa muistot lapsuuteesi palaa näet tonttujoukon siellä hiipimässä saunatiellä.

Sytty liekki kynttilään juhlaan kaikkein pyhimpään herkistyy nyt ihmismieli kiitoslaulun laulaa kieli.

RH

Kesäisiä tunnelmakuvia vuodelta 1931

Rautavedellä kalastamassa

Kalle Mäki

Kalastus lienee hausimpia kesäisiä hommia. Vesistöjen varsilla eläjät ovat sitä ammoisista ajoista harjoittaneet, aluksi aivan elämisen keinona, nykyisin se lienee muuttunut enempi huvitteluksi. Mutta on siinä vieläkin hyötypuoli suurena tekijänä eikä pieneksi ole arvioitava sen urheilullista puoltakaan.

Ja miten henkisestikin jalostavaa ja kauneudenjanoa tyydyttävää on kesän ihanassa luonnossa puuhailu, sen tietää vain omakohtaisesta kokemuksesta.

Peilikirkkaana päilyi Liekoveden pinta ja helteisenä porotti aurinko kun toverini kanssa Svännin saunasta erkaannuimme ja veneen kokan suuntasimme kohti Vammaskosken kuohuja. Aikomuksena oli meillä kaksioiselle kalastusmatkalle Rautaveden ihanille perukoille. Kohtapa oltiin kosken alajuoksun pyörteissä ja tiukkaa soutua kysyttiin, ennenkuin siitä selvittiin mahtavan sillan holvi-kaaren alitse yläpuolella olevan saaren rantaan. Saaren sivussa kävi voimakkain virta, mutta köyden avulla kulki veneemme mukavasti saaren rantamaa myöten ja päätyi ylempänä tyveneeseen veteen.

Siitä se alkoi laaja selkä, Rautavesi, mikä kymmenkilometrisenä ylettyy Pirunvuoreen ja siitäkin ohi aina Karun asemaseudulle saakka.

Kuin kirkkain kuvastin välkkyi Rautaveden sinipinta minkä veneemme kulku rumasti rikkoi. Kesäisen kauniit rantamat kuvastelivat ihanasti veteen. Alaveden puolella näkyi keskeisimpänä mahtavan pitkä kivisilta kuusine kaarineen ja sen äärellä puistikon keskellä punertava kirkko, minkä kevyttyyliset kaksoistornit korkeana kohosivat näköalaa halliten. Kirkosta eteläänpäin hohtelivat Vammalan valkeat talot auringon kilossa, rantamalla puistikot, uimakopit ja venevalkamat. Kauppalan rajamailla puunsi vihreä metsikkö ja sen keskellä valtava rakennus – mielisairaala.

Sillasta pohjoiseen päin on harvempaa rakennusryhmää ja matalaa karua rannikkoa.

Suoraan edessäpäin aukenee siintävä selkä ja siinä pilkkuna pienoinen saari. Vasemmalla kädellä hallitsee

Rautavesi.

Pyhän Olavin kirkko.

näköalaa pitkä vanhan kirkon niemi, jonka mantereenpuoleisessa päässä kohoo jylhänä kivinen, monisatavuotinen Tyrvään vanha kirkko. Ympäristönsä vuoksi tekee kirkko auton vaikutuksen. Paikka kylläkin kaunis, mutta alaston. Ei yksikään puu ole viihdyttävää vaikutusta antamassa. "Kirkonkylän" muodostaa pieni taloryhmä.

Tässä temppeleissä on Herran sana satoja vuosia kaikunut ja monenlaiset vaiheet on Suomen kansa sen aikana kokenut. Se on kunnianarvoisa vanhus, jonka seinät voivat tarkkaavalle ja alttiille tutkijalle paljon kertoa.

Kirkko on pientä kokoa, tyyliältään aivan suora, katto korkea ja pysty.

Soutelemme järven kirkasta kuvastinta. Olemme riisuneet yltämme ja auringon lämpimät säteet paahtavat paljasta ihoamme. On niin hauska ja lysti olo. Tuntuu kuin leijuisimme aineettomassa tilassa, jossain epätodellisuuden meressä. Yllämme ja allamme kaareutuu sininen pallon kupu ja me aivankuin kellumme sen pallon keskipisteessä. Hiljaisuus ja rauha on ääretön. Sen rikkoo vain airojemme havina ja joskus päätämme päältä kaajtava lokin kirkuna.

Sivutamme kirkon niemen ja nyt tapaa silmä etäämpää kuin mereen vajonneen matalan Salonsaaren, matkamme ensimmäisen pysäyspaikan. Tovin kuluttua olemmekin perillä ja kierrämme sen vastakkaiselle puolelle, missä ranta on matalaa kalliota. Siihen pesiydymme ja alamme syötää siimoja.

Salonsaari on aukea ja kauniin ruohomaton verhoama. Vain etelänpuoleisessa päässä on pensaikka ja eteläpäästä alkaa kariryhmä, johtaen kuin sortunut silta manteren puolelle. Tähän karikkoon ja sen matalaan ympäristöön solutamme siimat ja soudamme sitten Hunkkelin niemeen iltapäivää kuluttamaan.

Aurinko alkaakin jo kallistua lännen taivaalle. Sen säteet ovat kadottaneet paahtavan teränsä, joten on valan lysti loikoa lämpimän kallion kuppeella. Kokoamme metsästä risuja ja keitämme kahvit. Käymme siinä lomassa viileän vedenkin helmassa. Elämme aivan alkukantaista luonnon elämää alastomina ja vapaina.

Monias tunti siinä vierähtääkin ja päivän kehrä lepää jo varsin alhaalla. On aika käydä siiman koentaan. Jännittävä hommaa on odotella kalan nykimistä ja tarkkailla pysykö se kookussa. Vallankin isomman kalan saanti kysyy tarkkuutta ja tottumusta. Etäämpää, moniaan koukunvälin takaa se jo väkevilla tempaisuilla il-

Kaarlo Mäkinen

maisee olemassaolonsa, sähköttää, kuten sanotaan. Silloin käy väräys, kuin sähköisku kalastajan läpi. Silmä kovana ja käsi herkkänä hän varoen lappaa siimaa laatikkoon. Aina kalan tempaisussa antaa myöten, ettei koukku irtautuisi tai tapsi katkeisi. Ja kalan lepäillessä vetää siimaa tuliselä kiireellä. Jo saapuu kala lähelle, on aivan tuossa vieressä, käden ylettyvillä. Kalastaja tapaa haavia ja yrittää työntää sitä kalan alle. Silloin se äkkiä syöksyykin syvyyteen, siimaa purkautuu nopeasti, suunta käy veneen alle . . . – Huopaa, käännä . . . ! Kalastaja hätäntyy, mutta saa kalan jälleen pinnalle ja onnellisessa tapauksessa haaviinsa ja siitä veneen pohjalle.

Taistelu on suoritettu ja onnellisena pyyhkäisee kalastaja hikeä. Eihän tuo parinkiloinen hauenköriläs rahalliselta arvoltaan järin suuri ole, mutta tässä ei saalista mitatakaan rahallisilla arvoilla, vaan kaikki kaikessa on se henkinen tyydytys ja ilo, mikä siitä koituu.

Tällä nostolla jäi saaliimme pieneksi; sää oli liian kaunis ja aika epäedullinen. Mutta yölaskusta toivomme parempaa tulosta.

Kesäisen yön vietto metsäisessä saarella on runollisen viehättävää. –

Istun rannalla laakean kallion kumpareella tarkkaillen yön kehittymistä. Edessäni levitteleikse laaja ulappa kuvastellen rantamia, saaria, ja karioita ja lounaisen auringon laskun punertavaa kajoa. Vain joskus hienoinen viri sumentaa peilin pinnan, yön lämpimän leyhkän siinä liikkuen. Auringon silmä on jo aikaa sitten sammunut, mutta yhä viipyy kajo lounaisella taivaalla siitä hiljaa siirtyen kaakon kulmaa kohti. Yö ei tunne pimeätä, se on vain valjua hämärää keskiyötä kohti, alkaakseen siitä uuden valostumisen ja viimein täydenkirkkauden päivänkehrän putkahdessa taivaanrannalta esiin.

Yö on lämmin ja kuulas. Hiljaisuus on ääretön. Vain itikkain heikko surina sen vienosti rikkoo. Ei polskahda kalakaan, ei kaiju lokin huuto – kaikki, koko luomakunta nukkuu syvää unta, mutta silti kuin väistomaisesti tajuaa luonnon sykähdelevän elämän.

Loiomme kuivalla sammalella metsän katvessa. Torkahdamme ja havahdumme. Vain jonkun tovin on uni pitempi, aseman outous ei päästä unen valtaa esille. Mutta silti kuluu aika, vierii tunti ja toinenkin ja eipä aikaakaan kun havaitsemme auringon säteen kutittavan silmiämme.

On noussut uusi päivä.

Ja kohtapa syttyy uusi elämä. Aamutuuli virettää järven pinnan, lintujen liverrys helisee ilmassa, lokit alkavat risteillä ja kirkua, kala polskahdattaa, joka pensaassa rapisee – jokainen mätäskin näyttää elämänilosta sykähdelevän.

Ja sanomaton kirkkaus valuu eteläiseltä taivaalta. Aamuyön viileys pakenee ja sijalle saa yhä yltyvä kesäpäivän lämpö.

Öinen saaliimme antoi jo runsaaman tuloksen. Nousi ahventa ja pientä ja isompaa lahnaa, pari hauen puikkaria ja kuhankin tapaista.

Soutelimme taasen yötiloillemme. Viritimme tulen ja kiehautimme kahvin. Perkasimme jonkun ahvenenkin, täytimme suolalla vatsaontelon ja paistoimme tulella. Se oli maukasta murkinaa.

Sammutimme sitten tarkasti tulen, ajoimme maallisen omaisuutemme: siimalaatikot, eväsakan, haavin, kahvipannun ja matopurkin veneeseen ja aloimme soudella Ekosaaresta yhä ylemmälle, Pirunvuori etäisimpänä määränä.

Sivuumme teräväkärkisen Satulakiven ja toteamme etäämpänä vasemmalla kuperan Kärjäkallion, missä ennen vanhaan lienee kärjiä istuttu ja noitia poltettu. Pohjoisella

rantamalla vilkkuu pienellä saarellaan Pakulan punavalkeaksi maalattu haaska huvila.

Veneemme lipuu ohi omatyylisen Haapasaaressa ja nyt avautuu eteemme laaja niemi, joka on saanut kunnian kannatella laellaan Karkun vanhaa kirkkoa – siis jo kolmas kirkko matkallamme. Neljäskin – Karkun uusi kirkko – kohottelee punertavakattoista torniaan luoteisella suunnalla tasaisen ylävän havupuumetsikön yllä.

Vanhakirkko piilee puistikonsa keskellä, emmekä siis näe niitä mainittuja puita, joita sanotaan kasvavan sen seinissä. Puista kellotapulia sensijaan saamme mielin määrin tarkastella. Tyyliltään on se varsin omaperäinen, lähinnä muistuttaen siipirikkoa vanhaa tuulimyllyä.

Kirkkonniemen takana aukenee laaja Heinoon lahti lehtevine rantoineen, huviloineen ja taloineen. Näköalan Palvialaan kaihtaa laaja metsäinen saari – Kuivaluoto (epäonnistunut nimitys). Sen takana oikealla kohottaa Pirunvuori lakeaan pilviä kohti.

Kuivaluodossa syötämme siimat ja heitämme ne aavalle selälle pitkin vedenalaista ylänköä Kuivaluodosta kirkkonniemen päin, yrittäen karttaa valtaväylässä kulkevaa "hautaa".

Ja nyt seuraa ohjelmassamme tuokautta Suomen kuulu Karkun Pirunvuori ja sen huipulla Pirunluola, minä jylhässä onkalossa piru kai muinaisina aikoina oli asustanut. Eikä ihme että kansantaru on sen pirun asunnoksi kuvitellutkin, siksi omaperäisen jylhä on sekä itse luola että sen ympäristö.

Jo ulkoapäin tekee vuori jylhän vaikutuksen. Sen nousu alkaa kohta ve-

den rajasta ja rannikko on karua ja suoraviivaista. Ensinnä on kaunista ja lehtevää rinnettä, mutta ylempänä muuttuu se louhikkoiseksi. Ja lähellä vuoren lakea kohtaa yht' äkkiä mahtavan rakennelman, ikäänkuin muinaisroomalainen tempelirauunio. Siinä on valtavia kivipaasia toistensa niskassa omituisissa rykelmissä ja näyttää kivipaasi usein roikkuvan melkein tyhjän päällä painolakia uhmaten. Ja tämän rykelmän juuressa ammottaa mustan onkalon suu. Se johtaa useita syliä vuoren sisään, kääntyen sitten jyrkästi oikeaan ja aukeaa ulospäin toisella kyljellä.

Kalliopaasien toistensa niskaan kasaantumista on luola, tai oikeammin tunneli syntynyt, mikä mahtava luonnonmullistus lieneekään rakennelman kasannut.

Tämän kiviröykkiön laelta avautuu yksi sisämaan kauneimpia näköaloja. Etelään päin näkee yhtenäistä metsävyöhykettä, mutta pohjoispuolella idästä länteen levitteleikse Rautavesi koko komeudessaan saarineen, luotoineen, salmineen ja lahtineen, alkaen oikealta Palvialan kylästä hamaan Vammalan kauppalaan saakka.

Kesäisenä kirkkaana päivänä tätä katsellessaan saattaa mielihyvin todeta Suomemme luonnonkauneuden. Se on niin viehättävä näky, ettei maltaisi sitä siihen jättää, vaan yhä uudestaan pitää sen kauneutta silmillään ahmia. Auringon kilossa välkkyä Rautaveden sininen kalvo ja niin somasti sitä kehystää vihreä rantama ja niin hauskaasti siinä kelluvat vihreät saarelat ja luotojen tummat läiskät. Ja entä nuo pienoiset nukketalot lahtien pohjukoissa ja niemiä kinaloissa ja nii-

den peltoaukeamat, mitkä metsien ja lehtojen lomiin iskettyinä vaikuttavat lepokohdilta yksitoikkoisenvihreässä metsävyössä.

Ylhäältä katsoen on maisemilla oma suuripiirteinen kauneutensa, kun taas alhaalta tasapinnasta katsoen näkee silmä vain yksityiskohtia, joilla on taasen oma viehättävyytensä. Ja todellisuudessa lienee asia siten, että suuripiirteisyyteen väsyä silmä paljon helpommin, kuin yhä vaihteleviin yksityiskohtiin. Ja näin ollen on meidän osamme maan matajina sittenkin parempi, ainakin tässä suhteessa.

Toinen Pirunvuoren nähtävyys on taiteilija Danielssonin huvila. Pyöreistä kivistä muurattuna on se tyyliltään omaa luokkaansa ja kai ainoa laatuaan Suomessa. Emme saaneet tutustua sen sisäpuoleen, mutta jo päältäkin katsoen voi todeta sen viihtyisäksi olopaikaksi luovan työn teki- jälle. –

Kauniin ilman jatkuessa viivymme retkellämme vielä toisenkin yön ja kun kolmannen päivän aamuna kotia kohti sotelimme, kelletti veneessämme kaunis saalis veden viljaa.

Olimme tehneet hauskan matkan ja saaneet aika annoksen sekä henkistä että ruumiillista virkistystä. Samalla oli sieluumme painunut kaunis kuva isänmaamme ihanasta luonnosta.

Pirunvuori lienee näköalansa puolesta Satakunnan merkittävimpiä. Varmaankin tuon ilmi monen toivomuksen, esittämällä näköalatornin rakentamista vuorelle. Se saisi olla vaatimattomampikin, eikä kaipaa suurta korkeutta, sillä huipulla oleva metsä on matalaa ja harvaa. Näköalan tehostamiseksi olisi se varsin paikallaan.

Joulun alla iltakävelyllä

On ilo käydä iltakävelyllä,
kun huurrehuntu pukee maisemaa,
kun tähdet syttyy Rautaveden yllä
ja kirkon kultaristit kimaltaa.
Tuo kirkkopihan suuri joulukuusi
taas avaruutta kohti kurkoittuu,
ja kaupunkimme juhlaillme uusi,
kuin valomeri, eteen avautuu.

On joku tullut sillankaiteen luokse,
ja katsoo virtaa, huuruun peittyvää,
se hiljaa kohti määränpäättä juoksee,
kuin imitoiden ihmiselämää.
On tori autio, sen päivän touhut
on jättäneet vain jäljet lumelle,
muut liikenteen ja arkitöiden pauhut
on väsyneinä käyneet levolle.

Ken kadun laitaa juosta vilistääpi?
Kas, jänöjussi lumivalkoinen,
se pysähtyy ja korvaa höristääpi, –
mä pyydän anteeksi, jos häiritsen.
– On ilo käydä iltakävelyllä,
näin luonnon rauhastakin nauttia.
Nään kirkkaan tähdenlennon pääni yllä,
saan toivoa, siis Hyvää Joulua.

Ulla Ylinen

Sarkian syntymäkoti Vanhalan torppa Tyrvään Soinilan kylässä.

Unto Salo

Kaarlo Sarkian maisemat

Lapsuuden maisema

Kaarlo Sarkia syntyi Kiikan Kulumuntilan kylässä, jonka Gudmund-niminen ruotsinkielinen uudisasukas lienee perustanut joskus 1300- tai 1400-luvulla. Sen maisemaan kuuluivat lähes seitsemän vuosituhannen ikäinen joki, puolen vuosituhannen aikana raivatut peltosarat ja maantie, joka vanhimmilta osiltaan palautuneen 1500-luvulle. Tämän vuosisadan alussa siellä kohosi pienellä kunnaalalla mökki, alunperin ehkä jo 1700-luvulla rakennettu sauhupirtti, runoilijan koti. Se oli matala, multapenkin varaan rakennettu, ”peittäjä tuohen ja malkain”. Runoilija ei kuitenkaan ollut savupirtin poika, sillä kiukaan sijaan oli joskus rakennettu uloslämpivä tulisija, muuri, kuten Kiikassa sanottiin. Sen hiilloksella kiehui kahvi kolmijalalla, kuten kiehui muutoin omankin mummuni keittämänä Punkalaitumella. Mutta tämän vuosisadan alussa pirtti oli jo käynyt sekä vanhaksi että hyvin vanhanaikaiseksi. Sarkian elämäkerran kirjoittaja Aune Hiisku arvioi, että Kaarlon lapsuudenkoti oli paljon alkeellisempi kuin

Aleksis Kiven tai Elias Lönnrotin.

Pirttiin liittyi eteinen ja sen jatkoksi rakennetut navetta ja heinälato. Pihan piirissä kohosi myös kaksi malkakattoista aittaa, alempana oli savusauna, lähde ja sen viereen rakennettu vanhanaikaiseksi luonnehdittu kota, ehkä siis todella kartiokattoinen vedenkeittopaikka, jollaisista on tietoja kansatieteellisissä kuvauksissa. Kertomuksessaan Tyrvään pitäjistä v. 1853 Antero Warelius kuvaa (s. 41): ”Huonoissa ja aivan uusissa tölleissä ei ole kaikkia tarpeellisia huoneita, vaan on yhdellä kopilla kaksikin virkaa, esimerkiksi pirtti ja sauna ovat yhtenä, taikka sauna ja riihi; leivihuoneen verosta on paljaalla mäjellä uuni, katettu laudoilla, ja kotana ympyriäinen suoja pystytetyistä riuvuista.” Kaarlo Sarkian lapsuudenkoti näyttää vastanneen Vareliuksen kuvaamaa tölleisästä. Mutta näkymän ankeutta lievensi luonto. Pihassa kasvoi pihlaja, syreeneitä ja valkeita ruusuja sekä omenapuita; senverran oli herraskainen puutarhanhoito vaikuttanut mökin pihamaiseen. Esikuvia oli lähi-

seudullakin, varakkaissa taloissa. Naapurikylässä Jaamalan talossa, joka sekkin on peräisin myöhäiskeskiajalta, oli Wareliuksen mukaan jo 1850-luvulla kivi-huone, nim. kivinavetto, joita tuolloin oli lisäksi vain Tyrvään Nuupalan Vännillä.

Tämä kiikkalainen kylä, lapsuudenkoti ja pihanpiiri elävät Kaarlo Sarkian runoissa, sekä itse runojen aiheissa että vallankin yleispareviksi ja lostuneina runokuvina. ”Joen loimossa kuun näit välkkyvän kuparivyönä.” ”Tinanauha virran peittyi nuoreen jäähän. Lumi likaiset, martaat pellot harsoonsa kääri.” ”Märät pälvensä huhtikuu teki seinämälle. Puki vihreys haat. Pojat soitteli leppätorvin.” ”Ja kun kukkien runsaudesta jo vaahdotosi tuomet, pihan omenapuiden pilvet satoivat lunta, — — —” Näin on runoilija elänyt ja aistinut lapsuusmaisemansa vuodenaajat — ja pukuinen muistiin syöpyneet näkymät vaikuttaviksi säikeiksi runossa Velka Elämälle. Runo Maisema on tavallaan kiikkalainen mietteliäs vastine Eino Leinon kesäyökuville:

On ehtoo hämäräinen,
ja saunat sauhuaa.
Ruislintu yksinäinen
vain jossain narahtaa.

On luona tuvan seinän
unikko punainen,
ja jostain tuoksu heinän
ui yli peltojen.

Siinä on satakuntalainen ehtoo eikä
siis ilta, on sauhu eikä savu, on uniko,
satakuntalaisittain valmu, kulttuurikasvi,
on heinäntuoksu, joka kuului täällä
suveen siitä lähtien kun pelloissa
alettiin kasvattaa heinää, runsas
vuosisata sitten. Myöhemmin, kun
runoilija ei enää halunnut astua
pihatantereilleen, hän palaa niille
unelmissaan: Lapsuusmaja ja kotisauna
ovat silloin haaveiden pako-
paikka, vastakohta maailmalle:

Sauna hiljainen, mustunut,
kattama tuohen ja malkain,
on kuvasieluuni juurtunut
lapsuudestani alkain.
Kyyhötit seinin lahoavin
vaiheilla hakamaan aidan,
luona nuokkuvan sireenin,
varjossa harmaan raidan.

Vaistosin tuoksun ja havinan
entisten juhannusvihtain . . .
kuulin sun nurkissas kuiskivan
pellavaloukkujen, lihtain.

Sauna vierellä sireenin,
suojassa muistojen hunnun,
sieraimissani vieläkin
vaistoan savusi tunnun.
Hengit tielleni maailmaan
lämpöäs rauhoittavaa,
vaikka en enää milloinkaan
oveas harmaata avaa.

Sarkia noin 15-vuotiaana.

Tunnelma on samantapainen kuin
jossakin Gallen-Kallelan tai Maria
Wiikin taulussa. Meille tuo miljöö on
kansatieteellistä, museaalista, mutta
vuosisadan alun polvelle se oli vielä
samaa todellisuutta, joka elää Aleksis

Kiven Veljeksissä tai Juhani Ahon
kuvauksissa.

Professori Salon kirjoituksen loppuosa julkaistaan lehtemme seuraavassa numerossa.

Eräs joulumuisto

Lapsuuden joulu, mitäpä kertoisin siitä.
On jo vuosia mennyt, eikä sanani riitä.
Muistoni varhaisin ehkä sotien väliin vienee
se joulu vuodelta – neljäkymmentä lienee.

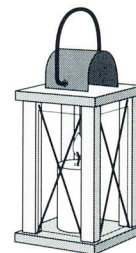
Oli savusauna lämmennyt kylpykuntoon asti
se lastansa hyväili hyvin suojelevasti.
Ei löyly sen koskaan liikaa polttanut lainkaan
miten puhtaan tunnun sieltä mukaani sainkaan.

Luminen polku saunalta pirttiin lähti
siellä korkealla vilkutti iloinen tähti.
Pärekorissa, vieressä tuvan uunin
mitä lie siinä, pienessä mielessä tuumin.

Joulupukki, voi harmi, oli käynyt salaa
eikä takaisin enää tänä jouluna palaa.
Pieni potkukelkka korin päällä siellä
silläpä hauska ois kulkea kylätiellä.

Silloin tapahtui se lystikäs juttu
oli keltassa nimi aivan tuttu.
Voi sitä riemua, sillä ei ollut rajaa
iloisena kiittelin joulupukin pajaa.

Mitä sai veli, sitä en muista.
Voi onnea silloista joulukuista.
Isä viuluunsa taivaisen soinnun saikin
ja ”Enkeli taivaan” lauloimme kaikin.

RH

Joulu – lahjoittajan ja saajan iloa

”Tuikkikaa oi joulun tähtöset kilpaa lasten tähtisilmäin kanssa”. Näin lauletaan tutussa joululaulussa. Joulun ilo on luettavissa lasten kirkkaista silmistä. Ilo ei johdu ainoastaan koristeista, kynttilöistä tai edes lahjojen saamisesta. Lapsi osaa iloita myös lahjojen *antamisesta*.

Lapset saattavat aloittaa vanhemmille tarkeitteuhjen lahjojen valmistelut jo pari kuukautta ennen joulua. He tahvovat ilahduttaa vanhempiaan ja kokea myös antajan iloa. ”Upeita” lahjoja voi kertyä suuret määrät. Vanhemmat eivät aina oikein tiedä mihin erilaiset piirustukset, askartelut ja muut ”taideteokset” oikein sijoittaisi.

Rahallisesti nämä lahjat eivät ole kalliita, mutta lapsi on voinut sijoittaa työhönsä kaiken sen kiintymyksen, jonka hän haluaa välittää vanhemmilleen. Lapsen kirkkaat silmät ja säteilevä ilme kertovat kaikesta tästä. Meidän vanhempien ilme voi olla täysin toisenlainen, kun yritämme ostaa rakkautta antamalla lapsillemme kalliita lahjoja.

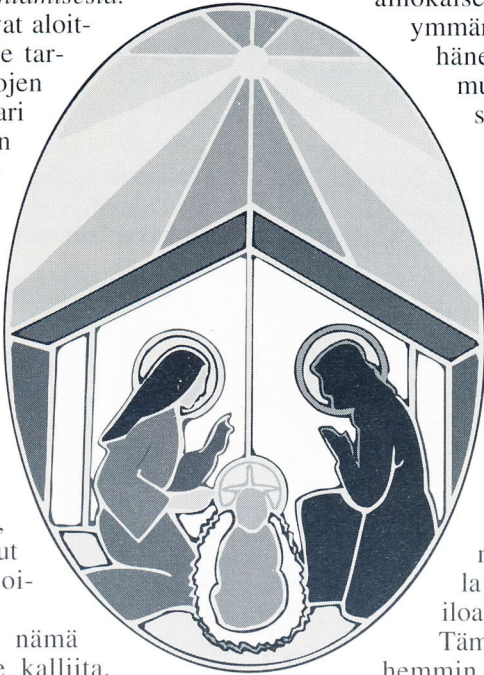
Kaiken kaikkiaan jouluun kuuluu joka tapauksessa lahjojen antaminen. Esikuvana tässä meillä on itämaan tietäjät. Raamattu kertoo, että ”siltoin he maahan heittäytyen kumarsivat lasta, avasivat arkkunsa ja antoivat hänelle kalliita lahjoja: kultaa suitsuketta ja mirhaa”. Edellä kerrotaan, että kun he näkivät tähden, heidät val-

tasi suuri ilo. He iloitsivat siitä, että saivat antaa lahjoja. Ne välittivät heidän ilonsa ja kunnioituksensa Jumalan Poikaa kohtaan.

Ennen kaikkea joulu kertoo meille, että Jumala antoi meille suurimman lahjan, mitä voi kuvitella: oman ainokaisen Poikansa. Tästä ymmärrämme myös, että hänen sydämensä oli mukana kaikessa tässä. Antamalla Poikansa syntyä ihmiseksi hän ilmaisi kaiken sen sanomattoman kiintymyksen ja rakkauden, jota hän ihmisistä kohtaan tuntee. Ei ollut ihme, että suuri taivaallinen sotajoukko kiitti ja ylisti Jumalaa. Herramme koki – näin voimme ajatella – syvää antamisen iloa.

Tämä ilo muuttui myöhemmin tuskaksi, kun Jumalan täytyi antaa Jeesus ristille. Mutta juuri ristiinnaulittu ja ylösnoussut Vapahtaja on suurin lahja meille. Hänen verensä kautta meille tarjotaan syntien anteeksiantamusta ja sen seurauksena rauhaa Jumalan kanssa. Tätä lahjaa me eniten tarvitsemme. Niin – pelastus ja taivaaseen pääsy on lahjaa.

Tätä lahjaa Taivaallinen Isä meille nyt tarjoaa sanansa julistuksen kautta. Hänen sydämensä on mukana tässä tarjouksessa. Antakaamme hänen kokea antajan iloa, sillä taivaassa on suuri ilo, kun yksikin kääntyy ja vastaanottaa Jumalan armon. Silloin myös me voimme kokea todellista saajan iloa!

Talvinen tarina

Oli sotatalvi, – talvisota, se oli karu todellisuus. Pimeä ja pelonsekainen joulu oli ohi, pimeä siksi, että pienimmänkin mökin ikkunat oli peitettävä pimennysverhoihin, valoa ei saanut näkyä ulos. Kuu ei sotaa pelännyt, se vaan loisti rohkeasti, kuten ennenkin, pakkakanen paukkui ja järvi ulvoi.

Kenttäpostia odotettiin aina sydän värysten, tuleeko vai eikö tule. Kaksi veljeäni oli rintamalla. Vanhimmalla tosin oli jo perhe Helsingissä, joten hän harvemmin kirjoitti kotiin. Toinen oli poikamies, iloinen ja kova laulamaan ja tanssimaan. Muistan, kun seisoin paljain varpain hänen kengänkärkiensä päällä, kun treenattiin tangoa, – ja oppi meni perille. Usein hän kotona ollessaan sieppasi minut tanssikaverikseen lattialle.

Talvi siis oli ankara pakkasineen ja lumineen, mutta kevättalveen toki mahtui hieman suoja-säätäkin, koska innostuimme tekemään lumiukkoja itseäni kolmisen vuotta vanhemman sisareni kanssa. Olimme säästäneet vähät kuusenkonvehtipaperimme, – ne olivat jo aikansa palvelleet kirjamerkkeinä. Nyt niillä koristeltiin lumiukot kilpailumielessä, kumpi kauneimman osasi. En muista, kumpi voitti, mutta toisella ukolla ainakin oli rinnassa vasemmalla puolella kaksi punaista paperia hieman eri korkeudella ja toinen vähän vaaleampi.

Elettiin maaliskuun alkupuolta. Kannaksella oli kovat taistelut. Kerran isän tultua Kärppälästä asioilta, huomasin hänen itkevän. Vainoin hän sai kerrotuksi, että veljeni oli Salokunnan kappelissa, – pahvilaatikossa, – rinnassaan vasemmalla kaksi luodinreikää hieman eri korkeudella, toinen ns. räjähtävän, koska se oli enemmän ruhjonut.

Isä oli salaa painanut mieleensä tyttöjänsä lumiukkojen koristukset ja kertonut nyt äidille ”pahaa pelänneensä”. Itkin hillittömästi illalla peittoni alla, kun oletin, että veljeni kuolema oli minun ja siskeni syy, kun siten koristimme lumiukkomme. Veli kaatui kaksi päivää ennen rauhaa.

Seuraavassa kirjeessä oli Mannerheimin allekirjoitus. Sen kirjeen muistan vieläkin ulkoa, – vaikka unissani.

Rakas veljeni lepää Salokunnan sankarihaudassa, jonne toinen veli seurasi häntä jatkosodassa, kentälle jääneenä.

Ulla Ylinen

Surullinen näkymä sunnuntaiamuna 21. 9. 1997.

Pyhän Olavin kirkko

Paanumestarin tunteja tulipalon jälkeen

Kirkko, joka vuosisatoja on seisoinut kovalla kalliolla Vanhankirkonniemessä, tarvitsee nyt uuden katon suojaamaan pyhiä arvoja ja sitä käden työtä, joka on esi-isiltä meille säilynyt.

Mutta miksi kirkko on rakennettu?

Kautta aikain ihminen on halunnut omilla teoillaan ja ”palveluillaan” hankkia sovitusta pahoille teoilleen Jumalan edessä. Sunnuntaisin pidettävä jumalanpalvelus voikin olla tilaisuus, jossa ihminen yrittää palvella Jumalaa.

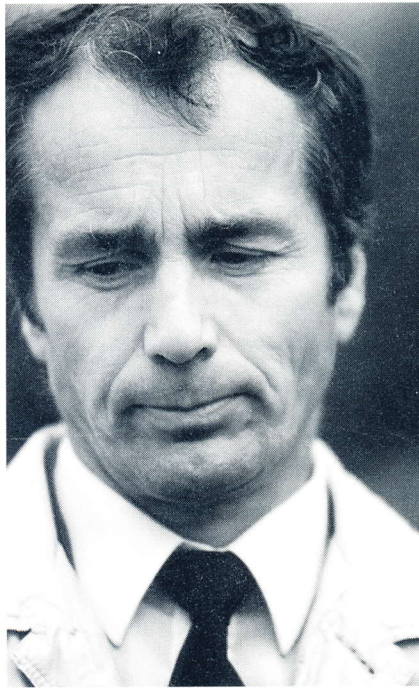
Mutta nöyrytyksen arvon saanut ihminen saa kokea, miten Jumala sanan ja Pyhän hengen kautta ruokkii ja palvelee ihmistä.

2. Moos. 25:2: Sano israelilaisille, että he kokoavat anteja minulle; jokaiselta jonka sydän on siihen altis, ottakaa vastaan anti minulle. Jae 8: Ja tehköt he minulle pyhäkön asuakseni heidän keskellään.

Jumala oli antanut käskyn ensimmäisen pyhäkön rakentamisesta, ja Jumala itse halusi tulla ihmisten keskele.

Luku 30 jae 44: Ja minä pyhitän ilmestysmajan ja alttarin ja minä pyhitän Aaronin poikinensa palvelemaan minua. Kun kaikki oli tehty niinkuin Herra oli käskenyt, puhui Herra Moosekselle:

Puhu israelilaisille ja sano: ”Pitäkää minun sapattini, sillä se on merkinä

Tapio Vainiolla miettivä ilme palon jälkeen.

meidän välillämme, minun ja teidän sukupolvesta sukupolveen tietääksenne että minä olen Herra, joka pyhitän teidät”.

Luku 31 jae 14: Siis pitäkää sapatti, sillä se on teille pyhä. Joka sen rikoo, rangaistakoon kuolemalla, sillä kuka ikinä silloin työtä tekee, hävitettäköön kansastansa. Ja kun Herra

oli lakannut puhumasta Mooseksen kanssa Siinain vuorella, antoi hän hänelle kaksi lain taulua. (Tauluissa oli 10 käskyä).

Laki säilytettiin arkissa, joka oli armoistuimen alla ja armoistuin kaikkein pyhimmässä.

Ajattelen, että Jumalan lain säilyttäminen ja vaaliminen sekä armon julistaminen katuville ihmisille on edelleen kirkon tehtävä. Kirkko rakennuksena, kun se on Jumalalle pyhitetty, on paikka, jossa Jumala tänäkin päivänä puhuu ihmisille.

Ajattelen niitä ihmisiä, jotka joskus ovat olleet rakentamassa Tyrvään Pyhän Olavin kirkkoa. Niitä, joiden sydän on vaatinut antamaan, sydän joka on saanut kokea omalle kohdalleen ”minun edestäni annettu ja vuodatettu, minun syntieni anteeksiantamiseksi”.

Kun suuria kiviä on aseteltu kallio-perustalle vieri viereen, ajatuksena tästä nousee kirkon seinät, on ajatuksissa täytyntä olla tulevaisuus ja tulevat sukupolvet; tehdään kivistä ja niin luja, että varmasti kestää.

Siirretään viesti tuleville sukupolville, evankeliumin vapauttava sanoma, ei tarvitse olla enää pakanuuden ja noituuden pimeydessä, eikä rakentaa tulevaisuutta erilaisten pelkojen hyllyvälle suolle.

Saa ottaa Pyhän Raamatun ilmoituksen vastaan ja rakentaa Kristus-

kalliolle, se kallio on vielä lujempi kun Pyhän Olavin alla oleva Suomen graniittikallio. Nämä näkyväiset, ajalliset, lujatkin rakenteet joskus tuhoutuvat, siksi Jeesus kehoittikin keräämään aarteita taivaaseen.

Näkyvät ovat ikuisia, kestäviä, mutta meille ihmisille niin vaikeita uskoa todeksi. Jumala on kuitenkin jokaisen ihmisen sisälle laittanut ääsiyskaipuun, henki on Jumalalta. Tämän päivän viisas, oppinut, kiireinen ihminen ei sitä halua myöntää ja uskoa. Kaikesta tästä huolimatta synty, kadotus, armo ja taivas ovat totta niinkuin Jeesus opetti.

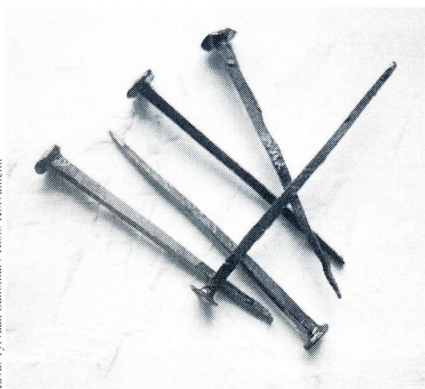
Mutta Pyhän Olavin kirkkoa, joka esi-isiltä oli meille säilynyt, ei enää meillä ole, on vain kiviset seinät ja miksi-kysymyksiä. Miksi? Jos Herra ei huonetta varjele, niin turhaan varjijat valvoo!

Jeesus itki Jerusalemiä, kun se ei tuntenut etsikkoaikaansa, teki nuoris-ta ruoskan ja alkoi siivota pyhäkköä – ”Minun huoneeni on oleva rukoushuone”. Suomen kirkossa olisi Jeesukselle paljon töitä, olisi ruoskimista ja siivoamista. Meille sopii Miikan kirjan sana Siitä syystä teidän tähten Siion kynnetään pelloksi, Jerusalemi tulee kiviraunioksi ja tempelivuori metsäkukulaksi.

Vai mikä viesti olisi Jeremiällä joka sanoo: Miten on? Te varastatte, tappatte, rikotte avion, vannotte väärin, poltatte uhreja Baalille ja seuraatte vieraita Jumalia, joita te ette tunne. Ja te tulette ja astutte minun eteeni tähän huoneeseen, joka on otettu minun nimiini, ja sanotte: ”Me kyllä pelastumme” – tehdäkseen yhä kaikkia näitä kauhistuksia.

Olen joutunut pienelle paikalle kirkon raunioilla. Mitä Sinä meitä syntisiä rakastava Jumala tällä haluat meille kertoa? Anna tämän muuttua meille siunaukseksi, anna herätyksen tuulen puhaltaa, tule tekemään joulu-siivous meidän sydämissämme ja siunaa Joulumme taivaallisella joulurauhalla!

Tapio Vainio

Kuva: Tyrvään Sanomat / Risto Korvunemi

Kuva: Tyrvään Sanomat / Risto Korvunemi

*Tapio Pietilä
kastamassa
paanuja
tervaan.*

*Takonaulojen
tervaus
ehkäisee
ruostumista.*

*Tervatut
paanut
kuivumassa.*

Kuva: Tyrvään Sanomat / Risto Korvunemi

Kaukolan kummuista Tyrvään kaarisoljeksi

Armi Hohko

Kaukolan-Tyrväänkylän hautaröykkiöt huomattiin tämän vuosisadan alussa, joitakin hajanaisia tutkimuksia oli suoritettu eri rakennustöiden ja havaintojen yhteydessä paljastuneissa kohteissa. Vuonna 1903 tri Juhani Rinne teki tutkimuksia Ala-Knaapilla, siellä oli navetan korjaustöitä tehtäessä löytynyt hautaraunio, joka sisälsi keihäänkärkiä ja miekan. Samoin Vänniän päärakennusta rakennettaessa löytyi polttokenttäkalmisto, josta paljastui runsaasti esineistöä, mm. pronssinen leijonasolki ja kupurasolki.

Vasta sodan jälkeisinä vuosina 1946–48 tutkimukset tulivat kiireellisiksi, kun Tyrvään Voima Oy ryhtyi järjestelemään voimalaitoksen rakentamista Kaukolan-Tyrväänkylän koskiin ja useat muinaishaudat tulivat sijainniltaan uhanalaisiksi. Muinaistieteellisen toimikunnan saatua asiasta tiedon lähetettiin tutkijoita paikalle ja maisteri C.F. Meinander sai tehtäväkseen kartoittaa ja luetteloida alueella olevat hautakummut. Tällöin selvisi, että alue oli paljon laajempi ja runsaampi kuin oli oletettu. Kumpuhautojen sarja jatkui Hohkon talon luota hyvin tiiviinä ja katkeamattomana sarjana aina Ala-Knaapille asti.

Keväällä 1946 tri Helmer Salmo ja maisteri Jorma Leppäaho saapuivat jatkamaan tutkimustyötä, Salmo teki huomattavan määrän hautaraunioiden luettelointia ja täydensi maisteri Meinanderin laatimaa karttaa. Silloin huomattiin, että Kaukolan-Tyrväänkylän rautakautinen asuinpaikka olisi tähän asti suurin ja rikkain koko maassa. Kaukolan kylän puoleisella rannalla oli 162 hautaa, Kaukolinin metsässä 13, Hiukkasaassa 4, Liekosaassa 21 ja Tyrväänkylän puolella 122, yhteensä 322 kpl. Hävitettyjen kumpujen määrä lienee yhtä suuri, sillä pellot ja asutus on raivattu parhaalle kalmistoalueelle.

Tyrvään Voima Oy suhtautui tutkimuksiin erittäin myönteisesti luovuttaen tarkoitukseen tarvittavaa työvoimaa. Yhtyneet Paperitehtaat ja

Rosenlew-yhtiöt luovuttivat 100 000 mk tutkimustöitä varten, joita voitiin suorittaa vielä kahtena seuraavanakin kesänä. Helmer Salmolle löytyi vaatimaton asunto: pieni kamari mylläri Oskari Aspilta, ja niin koko perhe saattoi viettää kesää Hartolankosken rantamilla. Tutkimuksien loputtua hyvät suhteet jatkuivat vielä pitkään Aspian kanssa postin välityksellä ja Oskari Aspin tiedetään vierailleen Salmoilla Helsingissä. Valokuvia tutkimuskesien muistoksi lähetettiin jäljestä päin, samoin suuri kartta hautojen sijainnista.

Heti ensimmäisenä kesänä tutkittiin Saukon Myllyvainiosta 12 hautaa, joista eräs oli huomattavan suuri. Kylläläiset ristivätkin kummun Kuningattaren haudaksi, siit löytyi mm. seitsemän erilaista solkea. Silloin näki Tyrvään kaarisolki päivänvalon pitkästä aikaa, maattuaan haudassa noin 1600 vuotta.

Paitsi seitsemän erilaista solkea, löytyi muuta esineistöä; mm. värttinän pyörä, tuluskivi, kuutiokivi, pitkärutuoinen veitsi, kierukkaan päättyvä kaksoishakanen, hiusneula, sormus, kampa, kaularenkaan katkelma, vanhin Satakunnasta tavattu ketjun osa, rannerengas, sekä eläinten luita.

Tutkijat ovat päätelleet haudan kuuluneen varakkaalle naishenkilölle. Yleensä hautakumpujen koko vaihteli 4 metristä 15 metriin halkaisijaltaan, korkeutta niissä oli hieman toista metriä. Kivet muodostivat pääasiassa rakennusaineen sekä nokipitoinen maa. Hautaaminen on tapahtunut polttamalla ja jäännökset kerätty ison ns. silmäkiven ympärille. Usein vainajan mukana roviolla olleet esineet ovat korkeassa kuumuudessa sulaneet muodottomiksi möhkäleiksi, mutta ko. haudan soljista muutama oli säilynyt yllättävän hyvin.

Hautakumpu on todettu tähän asti vanhimmaksi tutkituksi kummuksi, koska vanhin solki saattaa olla 200- ja Tyrvään karisolki 300-luvulta. Museovirastossa olevasta pöytäkirjasta löytyy seuraavat Salmon merkinnät: ”133. Pronssinen kaarisolki, jossa kaksoisakseli ja spiraali, jalka kolmiomainen, koristeena viivoja, pit. 5,45 cm. Rautainen neula katkennut”. Myöhemmin kirjoittamassaan teoksessa Satakunnan historia II Rautakausi, hän kertoo:

”Ensimmäistä kertaa maassamme saatiin Tyrvään Kaukolan 110 haudasta kaksoisakselinen kaarisolki. Paitsi erilaisin viivoin on sen koris-

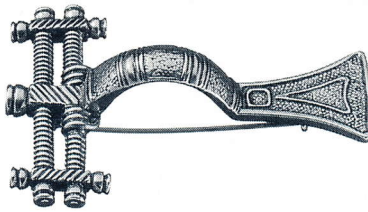
”Kuningattaren hauta” Kaukolan kylän Saukon Myllyvainiolla tri Helmer Salmon 1946 kuvaamana. Museovirasto.

teellisuutta pyritty kohottamaan soljen pääpuolelta ulospäin pistäytyvillä maljamaisilla nupeilla. Vaikka tällaiset pariakseliset rintasoljet ovat olleet suosittuja Keski-Euroopassa ja paikoitellen Skandinaviassa, niin aivan yhtäläistä muotoa en tunne. Tyrvään solki on pantu hautaan nuoremmalla roomalaisajalla.”

Kesäkuun 1. päivänä 1947 vietettiin Kaukolan Hiukkasaassa Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen toimesta Kaukolan päivää, arvokasta kotiseutujuhlaa, jonka eräänä osana oli tri Salmon Juvelan pirttiin kokoama näyttely muinaislöydöistä. Kukaan ei varmuudella enää muista, oliko Tyrvään kaarisolki silloin esillä. Joka tapauksessa sen tie kulki museoviraston hyllylle tutkijoiden käyttöön ja säilytettäväksi. Harvinaisuutensa ja kauniin muotonsa vuoksi se sitten pääsi muiden arvokkaiden muinaislöytöjen kanssa suuren yleisön ihailtavaksi Kansallismuseon vitriiniin.

Kylätoimikunnan toimesta oli saatu koululle museonjohtaja Esko Pietilän ohjaamana Kansalaisopiston opintopiiri ”Tunne kotikyläsi – talenna tieto”. Kylän menneisyys kiinnostoi monia ja varsinkin voimallisuuden vaikutus tuona aikana, joka muutti myllyistään kuuluisan kylän elämän erilaiseksi. Heräsi ajatus ns. paikkakuntakorusta ja ensimmäinen yhteydenotto asian tiimoilta tapahtui tutkija Tuula Heikurinen-Montellin kanssa. Hän lähetti hyvin nopeasti kuvan kanssa ehdotuksen eräästä soljesta, joka oli peräisin ns. Kuningattaren haudasta. Solki oli vähäpätöisen oloinen kuvasta päätellen ja niinpä päätettiin laatia luettelo kylän korulöydöistä ja tutustua niihin Museovirastossa.

Seuraavana keväänä tehtiin matka Museovirastoon ja siellä meidät otti vastaan yli-intendentti Leena Söyrinki-Harmo. Hän esitteli meille hautalöytöjä, joista monet olivat pahoin palaneita, katkenneita tai muuten vaurioituneita. Eivät ne olleet maalikoiden silmään sykhdyttäviä, paitsi eräs, jota kävimme katsomassa Kansallismuseossa. Sitä tutkija kehui ”todelliseksi helmeksi”, mutta samalla mainitsi sen toteuttamisen erittäin vaikeaksi. Se oli rakkautta ensi silmäyksellä – voidaan sanoa – ja koska kyläkokouksessa osallistujat olivat samaa mieltä, päätettiin anoa Museovirastolta kyseisen korun valmistamiseen lupaa. Valmistaja ja kaupallinen levittäjä Kalevala

Tyrvään Kaarisolki, taiteilija Tuula Ruuttusen ”Kuningattaren haudasta” löydetyn muinaiskorun perusteella valmistama moderni koru. Kalevala Koru.

Koru oli jo lupautunut hankkeeseen mukaan. Runsaan kuukauden kulukseni tuli myöntävä valmistuslupa Museovirastosta ja se ilahdutti kovasti mieltä. Rahoittamiseksi järjestettiin Kaukolan koululla kahtena keväänä näyttely. Esko Pietilän johdolla pidettiin valokuvanäyttely, jossa esitettiin ”Valokuvia vuosisadan alun Kaukolasta ja asukkaista”.

Toisena keväänä näyttelyn aineena oli ”Vanhat kutsukortit kertovat”. Molemmista näyttelyissä oli esillä myös koululla toimineen Tilkkutyökurssin töitä. Näyttelyihin ei ollut pääsymaksua, mutta arvoista ja kahvista saatiin niin paljon kokoon, että se kattoi valmistusoikeuden tarvittavan summan. Koruasian etenemiseksi olimme yhteydessä joko puhelimitse tai kirjeitse, mutta jo loppusyksyllä tuli kieltävä päätös samaisen mallin kohdalle. Ei auttanut muu, kuin valita jäljellä oleva vaihtoehto ja odotella.

Asia pitkittyi viime kevääseen, välistä tiedustelimme, mutta valmista ei tullut. Kuitenkin eräänä toukokuun päivänä Tuula Ruuttunen Kalevala Korusta soitti allekirjoittaneelle ja kyseli hankkeemme taustatietoja. Siinä tuli surtua aikeemme kovaa kohtaloa ja mainittua myös se, että korun tulisi olla näyttävä, sillä tyrväälinen on hiukan ”komeehenkinen sisältäpäin”. Ei kulunut kuin runsas kuukausi edellisestä soitosta, niin Tuula Ruuttunen ilmoitti: ”Minä olen tehnyt teille sen alkuperäisen soljen perusteella hopeasta mallikappaleen ja mielestäni siitä tuli hyvin kaunis”. Se oli onnen päivä, sitä ei osannut todeksi uskoa.

Nyt oli kaarisolki palannut takaisin nuortuneena kotiseudulle ja oli aika viettää juhlaa ja kutsua koruntekijä kertomaan omia tuntojaan sen valmistamisesta. Elokuisena iltana ko-

koontui ”riihellinen” kyläläisiä ja asiasta kiinnostuneita perinteiselle lohikeitolle kuulemaan koruntekijän kertomaa:

”Korun valmistus alkoi piirustuksia katsellessa, mutta alkuperäistä mallia piti käydä katsomassa Kansallismuseossa, missä piti tietysti mitata esineen koko ja muutenkin tutkia sitä mikroskoopilla hyvin tarkkaan. Tarkemmassa tutkimuksessa arvelin pinnassa olleen emalia, mutta siitä ei kuitenkaan saatu varmuutta.”

”Museoviraston tarkan valvonnan alaisena sitä piti käydä näyttämässä ainakin kymmenen kertaa valvontaa suorittaneelle konservattorille. Valmistusta helpotti kuitenkin se, että esine oli hyvin säilynyt, lisäksi se oli harvinaisen kaunis, poikkesi kaikista näkemistäni soljista.” Näin kuvasi taiteilija Tuula Ruuttunen korunvalmistusta. Hän kertoi olleensa Kalevala Korun palveluksessa 13 vuotta ja tämä oli ensimmäinen kerta, kun yksityinen taho otti yhteyttä koruidealla; toimeksiannot tulevat pääasiassa arkeologeilta, ehkä kerran vuodessa. Vaikka mallikappaleen valmistus tapahtui hopeasta, aivan alkuperäinen on ollut pronssista tehty. Juhlan aikana sateli monia kysymyksiä ja toivomuksia yleisön taholta ja toivottiinpa korua jopa kultaisena.

Kaupunginjohtaja käytti tilaisuudessa puheenvuoron kiittäen kyläläisiä aktiivisesta kiinnostuksesta kotiseudun historian ja kulttuurin vaalimiseen. Illan aikana käyttivät puheenvuoroja myös pääjohtaja Simo Jaatinen ja museonhoitaja Pekka Koskinen.

Tyrvään Seudun Museoyhdistys (opettaja Vihtori Pakula) ja Tyrvään Voima Oy (ins. M. Norqvist) olivat kaivausten aikoihin puuhaamassa muistomerkkiä ”Muinaisajan hautakumpuihin kätettyjen vainajien muiston säilyttämiseksi”. Hankkeet kuitenkin kariutuivat tontin puutteeseen, vaikka rahoitus ja piirustukset olivat jo valmiina.

Innostus muistomerkkien pystyttämiseen heräsi kylätoimikunnalla 80-luvun puolivälissä ja kymmenen vuotta sitten pidettiin muinaisalueen vihkiminen nähtävyydeksi. Samaan sarjaan Lastu-veistoksen kanssa kuuluneen Tyrvään kaarisolki, kertomalla perinteistä, kotiseuturakkaudesta ja kunnioituksesta edesmenneitä sukupolvia kohtaan.

Tyrvään kaarisoljen julkistamishuhlaa vietettiin 26. 8. 1997 Hohkon riihellä.

Edesmenneiden muistolle

Tyrvään Pyhän Olavin kirkon vie-
reen on Tyrvään Seudun Museo- ja
Kotiseutuyhdistys vuonna 1934 pys-
tyttänyt mustasta kivistä veistetyin
muistomerkin. Siinä ovat sanat
EDES MENNEIDEN MUISTOLLE
ja latinankielinen lause FUGIT IR-
REPARABILE TEMPUS, joka tar-
koittaa: Pois rientää milloinkaan pa-
laamaton aika.

Näiden sanojen totuuden ymmär-
rämme kaikki. Tämä päivä on jo
huomenna eilistä. Aika rientää, men-
nyttä et takaisin saa.

Siis käytä elinaikasi oikein ja jätä
itsestäsi hyvä ja pysyvä merkki op-
paaksi jäljessä tuleville. Toista tilai-
suutta sinulle ei anneta.

Arvokas ja perinteinen tapamme
on suorittaa itsenäisyyspäivän jumal-
lanpalveluksen jälkeen seppelten
lasku sankarihautoille.

Me saamme tehdä sen tänään kum-
muille, joihin pystytetyistä muisto-
merkeistä luemme:

VAPAUSSODISSA KAATUNEIDEN
TYRVÄÄLÄISTEN VELJESHAUTA
SODISSA 1939-1944 KAATUNEILLE
KADOTETTUIEN KARJALAN PYHIIN
JUMALAN PUISTOIHIN KÄTKETTYJEN
VAINAJIEN MUISTOKSI

Muistamme heitä, kumpujen alla
nukkuvia, ja kunnioitamme heidän
elämäntyötään. He jättivät itsestään
pysyvän merkin.

Hiljentymisellä sankarihautojen
ääreen osoitamme samalla suurta
kiitollisuutta ja kunnioitusta niiden
sukupolvien työlle, jotka 79 vuotta
sitten loivat kalliisti vapaan, itsenäi-
sen Suomen ja niiden, jotka hieman

yli 50 vuotta sitten vapauttamme vii-
meksi puolustivat.

Kunnianteollemme tänään antaa
mittaamatonta arvoa se, että sankari-
hautojemme kunniarivistöt muodos-
tuvat vielä niistä miehistä ja naisista,
jotka olivat mukana, siellä jossain,
omin käsin, vapautemme säilymistä
puolustamassa, ja voimme todeta, et-
tä veteraanijärjestöjemme kunniak-
kaita lippuja kantavat vielä ryhdik-
käävät veteraanit itse.

Meillä on turvallinen olo.

Lukiessamme sankarihautojen ris-
teissä olevia nimiä palaa varmaan
vielä meistä useimman mieleen yli
50 vuoden takaisia muistoja.

Tuossa lepää isäni, tuossa veljeni,
tuossa siskoni. Tuon sotilaan tunsin.

Tapahtumat tuntuvat läheisiltä. On
pakko kysyä itseltään, onko tosiaan
jo yli 50 vuotta siitä, kun tällä kum-
mulla hauta viimeksi umpeen luotiin.
Kuinka paljon heitä olikaan, kuinka
moni veteraani on heidän jälkeensä

jo viimeisessä iltahuudossa ollut ja
kuinka vähän heitä on enää keskuu-
dessamme kuulemassa, kun jälleen
sanomme kuuluvasti: Heidän anta-
mansa uhri ei ollut turha. He jättivät
elämästään meille pysyvän merkin.

Kokoontumalla joka vuosi sankari-
hautoillemme, kunnioitamme, kallis-
ta uhria. Samalla muistutamme itsel-
lemme, että aina olisimme sotietimme

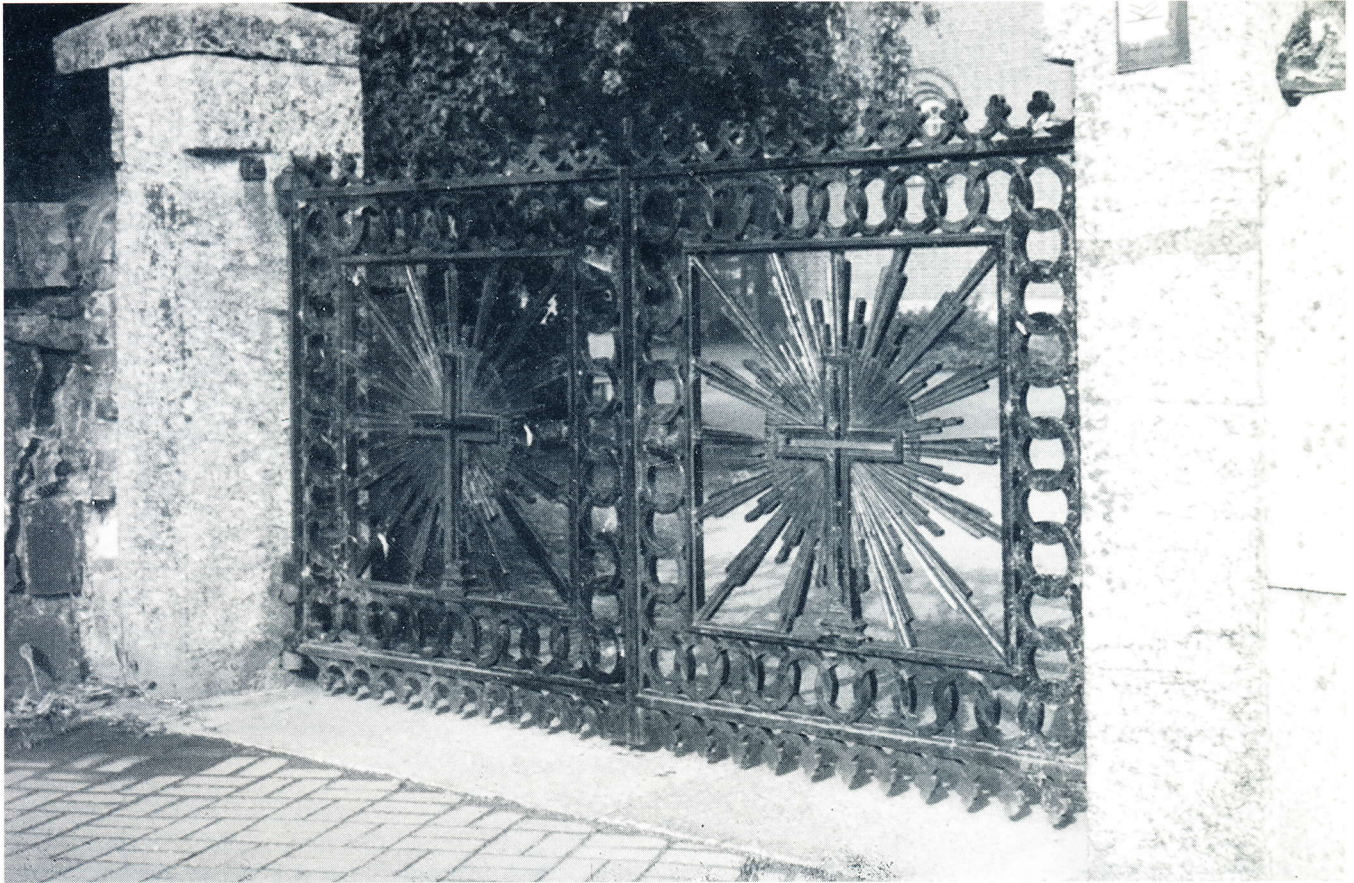
veteraaneille kiitollisia siitä, että hei-
dän ansiostaan saamme elää eräässä
maailman parhaimmaksi ja turvalli-
simmaksi sanotussa maassa, itsenäi-
sessä Suomessa.

Oli aikaa, jolloin isiemme 50 vuo-
den takaisia ratkaisuja pidettiin huo-
noina. Vapautemme puolustaminen ei
ollutkaan hyvä asia. Jopa siitä syytet-
tiin.

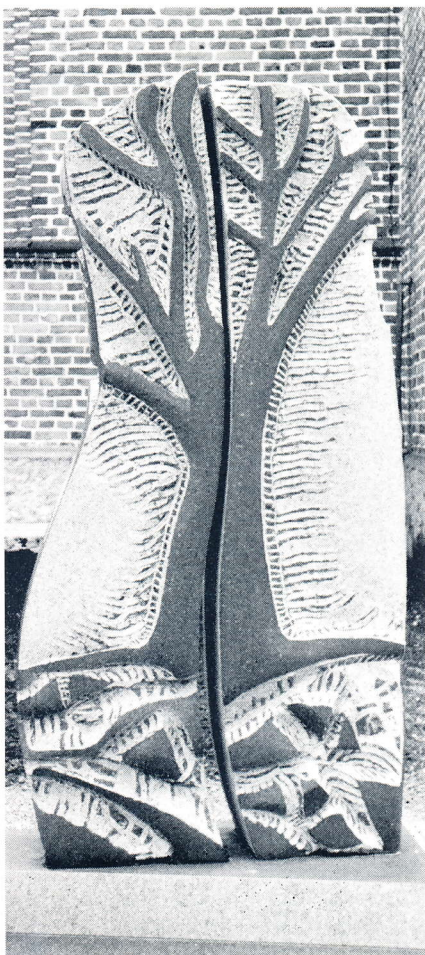
Muuttunut, suuria mullistuksia ko-
kenut maailma on viime vuosina
muuttanut mieltä myös nyky-Suo-
messä. Ymmärämme nyt samalla ta-
valla mennyttä aikaa. Itsenäisyyden
hankkimiselle ja sen koko kansan
voimin suoritettulle puolustamiselle
ei ollut muuta vaihtoehtoa. Se oli yk-
si ja yhteinen tehtävä, joka suoritet-
tiin yhteisvoimin niin, että siihen otti-
vat osaa sekä nuoret että varttuneet
niin rintamalla kuin kotirintamalla.
Vaihtoehtoa ei edes kysytty. Tehtävä
oli oikea. Sen hyvä, vaikkakin raskas,
toteuttaminen antoi meille vapaan
Suomen, jota me jäljessä tulevat
saamme, lukuisia vapaasti valittavia
vaihtoehtoja käyttäen, vapaan maan
vapaina kansalaisina mieleisemmek-
me rakentaa.

Sallimme erilaisia mielipiteitä. Pi-
dämme niitä rikkautena, jopa kehi-
tyksen edellytyksenä. Se on mahtava
saavutus nykymaailmassa, jossa
erään tiedon mukaan vain kolmannes
koko maailman väkiluvusta saa elää
todella vapaissa oloissa.

Myös nuorten ajatukset maan-
puolustuksesta, isänmaan ja itsenäi-
syyden merkityksestä ovat tänään sa-
mankaltaisia varttuneemman väes-
tönosan kanssa. Veteraanien ja nuor-
ten ajattelulle on yhteistä isänmaan
tinkimätön arvostus. Eroavuutta
esiintyy vanhemman polven kansal-

Tyrvään kirkonaidan portti.

Ari Virtanen: Maa, ilma, tuli ja vesi.

listen ja nuorison kansainvälisten näkökohtien välillä. Erityisen ajankohtaiseksi kysymys Suomen kansallisesta itsemääräämisoikeudesta on muodostunut Euroopan Unioniin liittymisen yhteydessä. Nuoret eivät halua väistää vastuutaan oman maamme tulevaisuudesta, mutta he kytkevät sen muun maailman kehityksen yhteyteen. Nuoret pohtivat eri vaihtoehtoja monipuolisesti ja tulevat pääasiassa samaan lopputulokseen kuin iäkkäämpi väestön osa. Nuoret sanovat: Meidän on oltava valmiit poistamaan Eurooppaa sotilaallisesti ja poliittisesti jakavat rajat, mutta samalla meidän on pysyttävä omaleimaisena, omasta menneisyydestämme ja saavutuksistamme ylöspäin kansakuntana.

Pois rientänyt, milloinkaan palaa-maton aika, on kohdellut Suomea ja suomalaisia hyvin. Uskomme hyvään huomiseen on vahva. Nuoremme ovat vastuuntuntoisia. He arvostavat itsenäisyyttä. He antavat arvoa isiemme työlle. Oli mieltä liikuttavaa eilen TV-uutisissa nähdä, kun nuoret syyttivät kynttilöitä maamme entisten presidenttien haudoille. He halusivat kunnioittaa menneiden sukupolvien työtä ja samalla muistuttaa nuorisotyön tärkeydestä. Tapahtuma antoi uskoa siihen, että voimme aikanaan

luottavaisin mielin antaa myös veteraanijärjestöjen liput nuortemme kannettaviksi.

Sain pikkupoikana eräässä kilpailussa palkinnoksi Arvid Järnefeltin kirjan ISÄNMAA.

Aika on kadottanut kirjan, mutta muistan vielä siitä seuraavat kolme kohtaa:

- minulla on omaisrakkaus, että ymmärtäisin miten minun on toisia rakastaminen

- minulla on kotirakkaus, että ymmärtäisin kaikki kodit veljeni ja sisarjieni kodeiksi,

- minulla on ISÄNMAA, ja minä rakastan sen kansaa ja kieltä, että ymmärtäisin, miten minun on vieraita maita ja kieliä rakastaminen

Meillä on oma tahto, meillä on oma kieli, meillä on ISÄNMAA.

Olkamme edelleen kaikki, nyt vastuuvuorossa olevat, valmiita hoitamaan isäimme perintöä niin, että saamme aina nostaa siniristilippumme vapaana hulmuamaan korkeimpaan salkoon.

FUGIT IRREPARABILE TEM-PUS. Pois rientää milloinkaan palaa-maton aika.

Muistamme sankarivainajiamme. Muistamme edesmenneitä. Kunnioitamme heidän elämäntyötään.

Impolan Poppoon miehet tutkivat Nuasjärven tiellä tuhottua vihollisen panssarivaunua. Oikeassa Reunassa komppanianpäällikkö luutnantti Einar Pyrrö, joka kaatui muutamaa päivää myöhemmin Nuasjärven valtauksessa.

Impolan Poppoon tien varrelta

Viime keväänä talvisodan päättymisen vuosipäivänä 13. 3. julkistettiin kokoamani tyrvääläisen komppanian 6./JR 60:n eli Impolan Poppoon vaiheista kertova kirja. Vaikka yllä oleva otsikko viittaa siihen, että palaisin tässä kirjoituksessa komppanian kokemuksiin jatkosodassa, se ei kuitenkaan ole tarkoitukseni. Käsittelen seuraavassa niitä kosketuskohtia, joita itselläni on ollut Impolan Poppoosseen ja niitä vaikutelmia, joita useita vuosia kestänyt perehtyminen sen historiaan on minussa herättänyt.

Ensimmäinen muistikuvani, joka nivoutuu Impolan Poppoosseen on jo elokuulta 1941. Isäni Emil Santa haavoittui vaikeasti sen riveissä 30. 7. 1941. Tieto siitä vaikutti voimakkaasti 7-vuotiaaseen poikaan, ja tuntemuksiani syvensi vielä muutamaa päivää myöhemmin tullut viesti minulle läheisen serkkuni Martti Sannan kaatumisesta. Seurasin tarkasti isäni toipumista Suonenjoella olleessa sotasairaalassa hänen lähettämiensä kirjeitten välityksellä ja odotin isän pääsyä kotiin. Hänen haavojensa hoitoa jatkui sitten kotonakin pitkään, mutta elämä alkoi jälleen näyttää valoisammalta. Muiden sodasta kärsimään joutuneitten tukeminen ja auttaminen tuli mukaan kotini elämään.

Rauhan tultua nimeä Impolan Pop-

poo ruvettiin mainitsemaan kodissani useasti sodasta palanneiden aseveljien palattua siviilitehtäviin. He poikkesivat silloin tällöin kotiini, joka sijaitsi aivan Vammalan keskustassa linja-autoaseman naapurissa. Kanssakäymiseen näytti kuitenkin liittyvän jotain salamyhkäistä, eikä mitään isompia kokoontumisia miesten kesken ollut. Vasta myöhemmin minulle selvisi syy tähän. Sotien voittajaksi julistautunut Neuvostoliitto ei hyväksynyt sellaisia. J.K. Paasikiven päiväkirjoista ilmenee 14. 3. 1945, että valvontakomissio oli ihmetelty, miten se ja se joukko-osasto viettää juhliansa siellä ja siellä, vaikka Suomen Aseveljien liittokin on lakkautettu jo 25. 1. 1945. – Seurasi sotaveteraanien kohdalla hiljaisuuden vuodet.

Muutin 1950-luvun alkupuolella pois kotoani Vammalasta ensin opiskelemaan ja sitten työelämään muualle. Kotona käydessäni kuulin kuitenkin usein jotain Impolan Poppoosta. Vasta 1970-luvulla alkoi Poppoolla olla yhteisiä kokoontumisia, ja isäni kertoi niistä aina mielellään. Sotajan kokemukseni ja isäni aktiivinen osallistuminen aseveljien yhteistyöhön olivatkin tuoneet sotaveteraanityön minua lähelle, ja tunsin halua sen tukemiseen leipätyönikin puitteissa, kun siihen tilaisuuksia tarjoui-

tui. Usein harmittelinkin sitä, että työelämä satoi minua niin paljon, etten pystynyt enemmän tarjoamaan apuani.

Kun sitten syksyllä 1989 siirryin eläkkeelle ja muutin takaisin Vammalaan, syntyivätkin kuin itsestään mahdollisuudet yhteistyöhön sotaveteraanien ja nimenomaan Impolan Poppoon aseveljien kanssa.

Juhannuksena 1991 tuli kuluneeksi viisikymmentä vuotta siitä, kun 6./JR 60 lähti Tyrvään Vinkkilän kylän Impolan talosta jatkosotaan, ja komppanian veteraanit pyysivät minut mukaan muistojuhlan järjestelyihin. Kirjoitin tuohon juhlaan lyhyen historii-kin Impolan Poppoon vaiheista. Sitä tehdessäni havaitsin, että tässä on eräs kotiseutumme historian kannalta merkittävä vaihe, josta ei ole olemassa muuta yhtenäistä esitystä kuin komppanian vääpelin Aimo Lindströmin sotapäiväkirjan perusteella laatima parikymmensivuinen moniste. Juhlaa valmistellessani ja itse tilaisuudessa minuun teki voimakkaan vaikutuksen miesten kesken vallitseva vahva asevelihenki. Sille ei ollut ominaista suinkaan menneiden sotatapahtumien muistelemineen, vaan vilpittön huoli toisistaan ja veljien omaisista. Tunnettiin myös tarvetta sotiamme koskevan tiedon antami-

seen nuorisolle arvostuksen lisäämiseksi isänmaata kohtaan. – Juhlasta alkoi sitten kohdallani läheinen yhteistyö Impolan Poppoon jatkuvasti harvenevan veteraanijoukon kanssa ja sen vaiheiden tallentaminen eri lähteitä hyväksi käyttäen. Tämän työn tuloksena syntyi kirja Impolan Poppoo – Tyrvään komppanian rajua joukkoa.

Minulta on kysytty useilta tahoilta, mitä tällaisen omaan henkilöhistoriaani läheisesti liittyvän kirjan tekeminen on minuun vaikuttanut, ja mitkä tapahtumat Poppoon vaiheissa olen kokenut syvällisimmin.

En halua kieltää sitä, että elin kirjoittaessani ajoittain liiankin voimakkaasti Impolan Poppoon miesten mukana, ja eräät tiukimmat tilanteet synnyttivät minussa sellaisia tunnepatoutumia, että oli pakko välillä keskeyttää kirjoittaminen pari viikoksi. En pystynyt olemaan asettumatta sen miehen asemaan, joka kuopassaan oli silmäysten ylivoimaisen vihollisen kanssa, ja selviytyminen näytti toivottomalta. Se, että taisteluissa oli mukana oma isäni ja suuri joukko muita tuttuja sotureita, pani kokemaan tapahtumat paljon läheisemmin kuin jonkin toisen komppanian vaiheista kirjoittaessa.

Sodan alkupäivinä siirryttäessä kohti tuntematonta päämäärää eikä taisteluista vielä ollut tietoa, minut yllätti se ainakin näennäinen huolettomuus, joka vallitsi miesten keskuudessa ja joka käy ilmi monista niiden päivien muisteluista. On kuin ei oltaisikaan menossa sotaan. Tätä mielialaa ruokki vielä päiväkäskyjen ja esimiesten henki nopeasta voitosta ja pikaisesta kotiinpaluusta. Samaan suuntaan vaikuttivat tiedotusvälineiden välittämät tiedot ja Saksan nopea eteneminen itärintamallaan.

– Ajattelemisen aihetta antoi myös junakuljetuksen jälkeen suoritettu viikon kestänyt pitkä marssi Tuupovaaran Lastujärveltä Tulemajärvelle. Taivalta tehtiin kartalta mitattuna noin 150 kilometriä, pisimmän päivämatkan ollessa 78 kilometriä. Lisäksi kuljettiin osaksi erittäin vaikeissa olosuhteissa, joissa hevosten rattaikatkin jouduttiin kantamaan. Kun tämä tapahtui suoraan siviilioiloista tultua ja melko vähäisin vaurioin, on vaikea ajatella tätä suoritusta tämän päivän nuorten miesten kohdalle.

Heti tuon pitkän marssin jälkeen komppania joutui 22. 7. 1941 taistelujen kärkeen. Varsinkin nuorimmille miehille, jotka eivät olleet mukana talvisodassa, täytyi tuon äkkinäisen,

voimakkaan muutoksen huolettoman alkuetenemisen jälkeen olla suuri shokki. Sota näytti todelliset kasvonsa. Ensimmäisestä varsinaisesta taistelupäivästä alkoivat myös tappiot kaatuneina ja haavoittuneina. Jatkuva taistelua kestitkin sitten yhteenmittaan puolitoista kuukautta päättyen Pyhäjärvellä Kristianian kylän valtaukseseen 14. 9. 1941. Tappiot tänä aikana olivat kaatuneina ja haavoittuneina yhteensä 121 miestä eli noin puolet vahvuudesta. Yksin Kristianian kylän valtauksessa tappiot olivat 29 miestä. Kun luin tästä hyökkäysvaiheesta kymmenittäin mukana olleiden, enimmäkseen tutujen miesten kuvauksia, en pystynyt pitämään itseäni kylmänä näitä kokemuksia edelleen kirjoittaessani. Voimakkaimmin näin silmissäni isäni Emil Sannan haavoittumisen Kutsjärven itäpuolella, Nuasjärven valtauksen, jossa pidetty komppaniapäällikkö Einar Pyrrö kaatui ja Impolan Poppoolle sodan raskaimmat menetykset aiheuttaneet taistelut Pyhäjärven seudulla.

Varsin helposti 1. 10. tapahtuneen Petroskoin – tai silloisen Äänislinnan – valtauksen jälkeen Impolan Poppoon taistelut jatkuivat jälleen kiivaina ja nyt hyvin vaikeissa olosuhteissa syksyn sateissa vihollisen puolustautuessa raivokkaasti. Miehiä vaivasi voimakas väsymys, nälkä ja

vilu. Pitkien, tiettemienkin taipaleiden takana huolto toimi heikosti, ja talvi alkoi lähestyä. Kaikki miehet eivät enää jaksaneet ymmärtää Äänislinnan valtauksen jälkeen jatkuvan etenemisen mielekkyyttä. Impolan Poppoossakin ilmeni uusi piirre: vuoden loppuun mennessä kirjattiin 32 karkuria. Todellisuudessa karkureita oli enemmänkin, mutta osa palasi itse takaisin eikä heistä ole merkintää asiakirjoissa. Niin tuomittavaa kuin oman joukon jättäminen onkin, en voinut olla asettumatta noidenkin miesten asemaan. Paine oli varmaan useimpien heidän kohdallaan ollut ankara, ja se on saattanut kestää viikkoja. Tuska on lopulta käynyt ylivoimaiseksi.

Impolan Poppoon taistelut päättyivät Karhumäen valtaukseseen itsenäisyyspäivänä 1941, ja komppania hajotettiin vuoden vaihteessa. Sota jatkui kuitenkin useiden Impolan miesten kohdalla eri yksiköissä vielä liki kolme vuotta.

Ajatuskulkuni Impolan Poppoon jalanjäljissä on jatkunut sotatapahtumien jälkeen myös rauhan päivinä, ja kunnioitukseni heidän saavutuksiaan kohtaan on yhä vain lisääntynyt. Mieltäni on liikuttanut se keskinäinen yhteistyö, jota Poppoon aseveljet ovat tehneet. Näyttää siltä, että mitä kauemmas sodasta etäännyttään, sitä suurempaa huolta kannetaan jäljellä olevista veljistä ja veljien omaisista. Aluksi yhteistyöhön kuului ulkoisia muotoja, kuten muistolaatan hankkiminen Impolan talon seinään. Nyt kannetaan veljistä henkilökohtaista vastuuta. Sodasta tuttu sanonta ”veljeä ei jätetä” toteutuu tänään toisessa muodossa.

Liki kolme vuotta kuljin Impolan Poppoon mukana kirjoittaessani muistiin heidän historiansa. Tämä päivittäinen tapahtumien seuraaminen ja kymmenet tuttujen miesten kertomukset ovat lisänneet arvostustani ja kunnioitustani sotiemme veteraaneja kohtaan. Ajatuksissani sanat nöyryys ja kiitollisuus kannustavat minua edelleenkin heidän tukemiseensa. Samaa toivon koko nuoremalta sukupolvelta.

Muistolaatan paljastus Impolassa 19. 6. 1983. Emil Santa toivottaa vieraat tervetulleiksi juhlaan.

Impolan Poppoon miehet tutkivat Nuasjärven tiellä tuhottua vihollisen panssarivaunua. Oikeassa reunassa komppaniapäällikkö luutnantti Einar Pyrrö, joka kaatui muutamaa päivää myöhemmin Nuasjärven valtauksessa.

Matti Santa

Muistolaatan paljastus Impolassa 19. 6. 1983. Emil Santa toivottaa vieraat tervetulleiksi juhlaan.

”Pyhäaamun rauha hiljaa huokuilee”

Lapsuskotini kirjahyllyssä on Ilmo Launiksen kirja Pyhä maa. Jo kansakoululaisena katselin sen loistokkaita värikuvia, jotka suorastaan hehkuivat sivuilla. Pieniä sormenjälkiä on runsaasti kuvassa, jossa pikkubussi matkustajineen on maailman suurimman rakennuskiven vieressä. Tunnettu automalli ja monumentaalinen 18 metriä pitkä roomalaisajan paasikivi ovat syntyhistoriallisesti, merkityksellisesti ja materiaalisesti niin kaukana toisistaan, että vastakohtaparin näkeminen samassa kuvassa jäi ainiaaksi mieleeni. Baalbelkin laakson sypressit, hedelmäpuut ja Libanonin lumihuippuiset vuoret luovat kuvaan vielä ikuisen, myyttisen ja pyhäkönomaisen syvyyden.

Karttaa katsoessamme huomaamme pyhä-alkuisten luonnonpaikkojen ja hallinnollisten alueiden suuren määrän. Pyhä-alkuinen luonnonpaikka, esimerkiksi Pyhätunturi, on kulttuurihistoriallinen pyhäkkö, joka esikristillisenä aikana kokosi uskovat Jumalan kohtaamiseen ja oman arvomaailmansa vakavaan ilmaistamiseen. Pyhäkkö voi olla ihmiskäden kauneimpia saavutuksia, kallioluola tai vaikka joki. Pyhäkössä Jumalan näkymätön ja ihmisen näkyvä maailma kohtaavat toisensa elävänä ja luovana yhteytenä. Uskovalle pyhä on Jumalan kätkemä absoluuttinen alue, joka hallitsee todellisuutta ja on näkymättömän todellisen tietoisuuden koti. Pyhyys tekee näkymättömän läsnäolevaksi, mutta ei ymmärrettäväksi. Pyhäkkö on siis ovi tai silta näkymättömän ja näkyvän välillä: henkinen valo pimeässä aineellisuudessa, johon Jumala vuodattaa ikuisen valonsa todelliseksi elämäksi. Kristitylle Jumalan valo on armon vilahdus; niinkuin Siriuksen loiste tähtitaivaalla jouluna, vuoden pimeimpänä aikana.

Meillä on runsas taide- ja kulttuurihistoriallinen kirjallisuus tempeleistä, kirkoista, moskeijoista ja pagodeista. Teologiassa ja uskontieteessä painopiste on ollut pyhän tilan erittelyssä ihmisen ja Jumalan todellisuuden kohtaamisen tilana, välineenä ja symbolina. Mutta kiehtova, yksilöllinen ja yhteisöllinen kohtaamishetken problematiikka, siirtyminen todellisuudesta toiseen, on erittäin jännitteinen tilanne ja haavoittuva tutkimuskohde: herkkä

muutos, jossa menneisyys katoaa, tulevaisuutta ei vielä ole olemassa; on vain epätodellisen todellinen nykymomentti niin rikkaasti kuorutetussa renessanssikatedraalissa kuin palavan pensaan edessä autiomaassa. Lämmittelemme palavien jääpuikkojen ääressä.

Ajatelkaamme kirkkojamme: kuinka vakavasti tilan rakentaminen pyhäksi on käsitetty. Kirkkorakennus on perustuksiltaan kiinni maan pimeydessä tornin ja ristin kohotessa taivaalliseen valoon. Rakentamiseen on usein käytetty ajan ja yhteisön tieteellistekninen ja taiteellinen osaaminen, jotta Jumalan maailman elintärkeää tietoa säilyisi sukupolvelta toiselle mahdollisimman kauan. Menestystään näyttääkseen yhteisö rakentuttaa maalliset linnat ja vallan merkit; ne eivät ole Jumalan asuinpaikkoja, koska ne eivät ole vihitty Jumalalle. Pyhäkössä yhteisön jäsenet ratkaisevat tärkeimmät asiansa, elämän ja kuoleman lähtökohdat: elämä syntyy hengen ja aineen yhtymisestä ja kuoleman lainalaisuudessa ymmärrämme todellisuutta olevan myös elämän annettu ja salattu pyhä alue. Pyhäkössä kykenemme jäsentämään yhteydenpitomme näkymättömään ja tässä kohtaamisessa luomme jännitteen ja sen purkautumisen myötä dynamiikkaa.

Pyhyiden kokeminen on aina ihme, koska siinä ymmärrämme meille tutun symboliikan absoluuttisen merkityseron. Ajatelkaamme Pyhän Ehtoollisen asetussanoja, kuinka tuttuja sekä arkisia merkkejä leipä ja viini

ovatkaan. Tässä kohtaa tuttu merkki Jumalan symbolin ja lahjan; niillä liitämme näkyvän maailmamme näkymättömään ja niiden kautta pääsemme osallisiksi pyhyydestä ja pyhyys ulottuu meihin. Pyhän symbolien arkisuus antaa meille vajavaisille mahdollisuuden ymmärtää pyhyyttä sekä huomata, että pyhyys on lähellä arkea. Asetussanoissa ymmärrämme, että ihminen on Jumalan sanan vastaanottaja ja sielunsa hänelle avaaja. Pyhyys ei ole itsensä ilmaisemista vaan aina näkymättömän annettun todellisuuden ihmeellistä kohtaamista; ykseyttä arkisin aistein ymmärrettävän symbolin kautta. Pyhää ei ole ilman arkea eikä pyhyyttä ilman maallisuutta: symboli on sama, mutta sen merkitys pyhänä on eri kuin arkena. Kun arkena me – joilla on jokapäiväinen leipä – siunaamme ja syömme sitä elääksemme, niin pyhänä ehtoollispöydässä Jumala pyhittää sen Kristuksen ruumiiksi kuollaksemme iankaikkiseen elämään. Huomaamme pyhyyden olevan syvintä yhteyttä.

Niin, kirjoitan tätä vanhempieni kotona entisessä huoneessani ja neljävuotias tyttäreni katselee Pyhämaa -kirjan ajattomia kuvia. Kirjoitan tätä tuskallisen muiston haavoittamana: Tyrvään vanha kirkko on poltettu. Museoviraston asiantuntijat näkevät tulen tuhonneen kansallisen aarteiden, siis kulttuurimme historian kannalta merkittävän rakennuksen, jonka arvoa lisäsi sijainti kansallismaisemaksi arvostetussa ympäristössä. Hengellisessä mielessä palo hävitti – jälleen kerran – pyhän huoneen, mutta näkymätöntä Jumalan maailmaa ihmisen tuli ei tuhoa. Sitä vastoin poltto oli lähimmäiseltämme karkea loukkaus, suorastaan häväistys, pientä seurakuntalaista kohtaan, olipa hänen maailmankuvansa kulttuurihistoriallisesti tai hengellisesti suuntautunut. Hänen oli helppo lähestyä rakennusta fyysisesti ja henkisesti. Kirkko on meille keskinkertaisille Jumalan partisaaneille avoin tila hiljentyä, kohdata menneisyyttä, oppia nykyhetkeä ja pohtia elämäämme lenkinä sukupolvien ketjussa sekä avautua ja osallistua pyhyyteen kuin myös jakaa sitä lähimmäisillemme.

Heikki Laakso

Tuokiokuvia lapsuuden muistoista Vammalassa

Kirjoittajamme ekonomi Pekka Murto on kauppala-ajoilta hyvin tunnetun kauppiaan Kalle Murron (Vammalan Lyhyttavara K. Murto) vanhin poika. Harjoitteli ennen opiskeluaikansa Tyrvään Säästöpankissa ja ekonomitutkinnon suorittettuaan oli edesmenneen KOP:n palveluksessa 1954–92 mm. pääkonttorin osastopäällikkönä 24 vuotta ja tytäryhtiö Kansallisrahoitus Oy:n hallintopäällikkönä 8 vuotta.

Hän on Etelä-Satakunnan Postimerkkikerho ry:n perustajajäsen ja KOP:n Filatelistikerho ry:n kunniajäsen. Oli myös Konttorirationalisointiyhdistys ry:n (KRY), myöhemmin Toimistoyhdistys ry:n puheenjohtajana 12 vuotta (ja kunniajäsen).

Edesmennyt ystäväni Antti Prusi sai minut innostumaan muistelemaan lapsuus- ja kouluvuosiani Vammalan kaupalassa.

Joululehden toimituksen pyynnöstä poimin tekeilläolevan muistelmakirjan käsikirjoituksesta valikoitujen muistelmapaloja tähän kotiseutuhistoriallisesti arvokkaaseen julkaisuun – etenkin esimerkiksi muille muistelijaille siitä, kuinka paljon pikkupojan ja koululaisen muistilokeroihin on tarttunut huvittavia ja tärkeitäkin yksityiskohtia pitkän elämän saatosta.

Ja ihmeellistä kyllä nuo vanhat kokemukset pikku pirstaleista hioutuvat täydellisiksi kokonaisuuksiksi kunhan vain jaksaa vanhojakin aivonystyröitä maltilla pinnistellä.

Taustaksi Sastamalalaisesta sukuperinteestä kerron hatarista kirkonkirjätiedoista päätellen, että esi-isäni asuivat isonvihan aikoihin Ekois-kylässä (Stormin Eko). Mats Andersson asui v. 1727 Kutti-nimisessä talossa. Isoisäni Johan Wilhelm Kutti (* 12. 12. 1829) kuoli 16. 2. 1900 eli siis 28 vuotta ennen syntymääni nimellä Juho Vilho Murto ja asui samassa talossa vuoteen 1841, jolloin perhe muutti Murdois-nimiseen torppaan. Ilmeisesti Murron torppa sijaitsi Sammaljoella ns. Murtoonmaassa lähellä Toivolan tilaa, joka isäni kertoman mukaan oli hänen kotinsa silloin, kun hänen oli jostakin syystä

(??) lähdettävä 7–8-vuotiaana aloittamaan omaa elämäänsä ja sukulaipaikka, kauppiaan Pohjan kauppa Stormissa oli ensimmäinen oppipaikka.

Tyrvään Osuuskauppa oli paikka, jossa isän varsinainen liikemiesura alkoi ja Vammalan sivuliikkeen hoitajan poikana alkavat ikiomat lapsenmuistiini perustuvat muistelukset.

Tyrvään Osuuskaupan Vammalan sivumuymälä sijaitsi Liekolankadun ja Kirkkokadun risteyksessä (vastapäätä nykyistä osuuspankkia, jonka paikalla silloin oli Hyrki & Hietalan rauta- ja sekatarvakauppa).

Talossa oli myymälän ja sen lämmönvarastotilojen lisäksi lukittavan väliloven takana myymälänhoitajan keittiön + 3 huoneen asunto, jonka peräkamariassa tämän kirjoittaja syntyi 5. 12. 1928 – perimätiedon mukaan noin klo 8 aamulla, pirteänä keskosena.

Pirteän ja vilkkaan miehenalun ensimmäisten 5 vuoden toiminta-alue rajoittui kirkonaukiolta Kirkko-, Liekolan-, Santalahden- ja Puistokatujen varsilla oleviin kavereihin (+ isiin ja äiteihin). Osuuskaupan ja naapurin Pirjolan tontit muodostivat korttelin, jota saatan pitää ”toiminnan” keskuksena. Tehkäämme kiertokävely tuon keskuksen ympäri, niin siten muut ”kohteet” tulevat luetelluiksi. Kun aloitamme kirkolta ja kuljemme kadun oikeata puolta koko lenkin, on luettelo vuosina 1928–34 seuraavainen: Ojasten ruumisarkkuliike, Suvannon kirjakauppa, Sähkö-Toivonen, Jokisen kenkäkauppa & nahkurin- ja suutarinverstas, Ståhlbergin ihana suuri puistotontti, jännittävä mallastehdas, yhtä jännä Reinin makkaratehdas, Hyrkin kangaskauppa, Grönblomin karkkikauppa (!), Hyrki & Hietala hevospuomeineen, Nobel-standard-huoltoasema, posti, kamreeri Lehmuskoski, valokuvaamo (Iris?), Salmelan parturi, Vikberg (?) + ruumishuone ja pitäjän viljamakasiini.

Esko Pietilän erinomaisen mielenkiintoisen teoksen ”Mennyttä tavoittamassa” mukaan voin todeta, että syntymäaikana aikaisista taloista ei

yhtäkään ole jäljellä. Tonteille on uusien asukkaitten mukana syntyneet täysin uudet talot.

Olikohan kyseessä vuosi 1932, kun esikoispoika osoitti aloitekykyään ja omapäisyyttään. Albert Syvänteen tontilla olevassa E. Levorannan auto- ja korjaamossa oli ollut tulipalo ja kuopuksen kanssa lastenvaunukierroksella äidin kanssa olimme kulkeneet paikan ohi.

Pari päivää myöhemmin lapsenvahtien valppaus kotipihalla oli pettänyt ja pellavapäinen ”sankari” oli päässyt karkuteille. Kun ymmärtäväiset aikuiset hämmästellessään pientä seikkailijaa ja tiedustelleet, kenen poika oli kyseessä, oli saatu varsin todenmukainen ja selventävä vastaus: ”Isän poika!”

Joku kuitenkin oli tunnistanut karkulaisen, joka kotiin saatettuaan oli kotona selittänyt olleensa menossa kauppalan toisella laidalla olevalle tulipalopaikalle.

Ensimmäinen tyttöystäväni löytyi naapuritalosta, Pirjolan talosta Seija, joka ehti 3–4 vuoden ajan 2 vuotta minua vanhempana olla leikkitoverinani! Jokiset asuivat pari vuotta naapurissa, muuttivat sitten SMK:n taloon, jonka liikkeen paikallisjohtajana isä-Jokinen toimi (muuttivat myöhemmin Tampereelle). SMK:n talo oli silloin rukoushuoneen alapuolella Marttilankadun varrella.

Vuotta ennen kuin aloitin koulunkäyntini eli vähän ennen joulua 1934 tapahtui ikiajoiksi omaan muistiini syöpynyt asia. ”Kokeneena koululaisena” Seija – ikäänkuin isosiskona – otti minut mukaan koulun kuusijuhlaan. Juhlan päättyessä kaikki lapset myös lapsivieraat, saivat silloisen käytännön mukaan kotiinvietäviksi tullaiseksi paperipussillisen syötävää. Piparkakkujen lisäksi pussissa oli tikukaramelli, johon oli kuminauhalla liitettyä *guttaperkkainen nalle!* Se oli aarteeni pitkän ajan!

Tuon tapahtuman jälkeen Seija häipyi elämästäni. KUNNES!! Kunnes huhtikuussa 1994 kirjoittelemalla näistä muistelutarpeistani Seija Hongolle, sain kutsun iltapäiväkahville

*Pekka Murto
koulukuvassa.
Vasemmalta
kolmas rivi
kolmas poika.*

kansleri Jaako Hongon ja Seijansa luo – miltei tasan 60 vuoden ”eron” jälkeen! Se oli ratkaiseva tilaisuus näiden muisteloiden synnylle.

Toisen naapurin ja samalla myös toisen Jokisen piha kuului myös Seijan ja minun reviiriin. Erityisesti Liekoveden rannan tuntumassa oleva Jokisen nahkurinverstas oli ikuisen ihastelun ja hämmästelyn kohde. Niinpä Väiksen Yrjö-setä oli melkein paras kaverimme!

Samainen Yrjö-nahkurimestari pelasti minut hukkimasta, kun yhdellä vierailullani putosin laiturilta veteen.

Niihin aikoihin minulla oli pyhäpukuna punaisista ja sinisistä langoista virkattu mekko-housu-yhdistelmä. Erään kerran sitten tuo Väiksen Yrjö virnuili minulle puolileikkillään siihen tapaan, että mitenkäs noin iso mies vielä pitää tuollaisia tyttöjen asuja! Kotiin päästyäni sitten itku kurkussa uhosin jalkaa polkien: ”Ja minä kun en enää likkojen vaatteita pidä!” Yhdistelmä kait sitten siirrettiinkin odottelemaan Matin kasvamista isommaksi, sillä minun osaltani käyttö oli ehdottomasti loppu.

Parin vuoden ajan ennen kouluajan alkua oli leikkiverinani hiukan nuorempi Liekolankadun varrella vastapäätä mallastehdasta asuvan autoilija Kainulahden (ent. Molander) poika Molanderin Pekka, jonka kanssa prukasimme mm. käydä ihastelemassa, taputtelemassa ja syöttämässäkin Hyrkki & Hietalan puomissa olleita maalaisten hevosiä, etenkin lauantaiaamupäivisin.

Pari muistelusta, jotka liittyvät vastapäätä kadun toisella puolella ole-

vaan postiin. Osasin ilmeisesti 5-vuotiaana jo tavata sen verran, että sain sarjakuvista selvän. Meille oli tilattu Helsingin Sanomat, joka silloin oli Edistyspuolueen äänenkannattaja (ja silloisessa IKL-voitossessa kauppalassa oli vain 2 sen puolueen kannattajaa, isäni ja metsänhoitaja Airila). Minähän en tietenkään sellaisesta mitään tiennyt enkä ymmärtänyt ja olinkin mielessäni aivan varma siitä, että lehti oli tilattu siksi, että joka perjantain numerossa oli kokosivun sarjakuva Kissalan pojat. Ja niinpä minä poika joka perjantaiaamu kaupan rappusilla odottelin lehden tuloa, satoi tai paistoi.

Tonttiämme ympäröi Kirkkokadun puolella lähes kaksimetrisen lauta-aita ja aidan keskivaiheilla oli parin metrin levyinen lasilla peitetty ilmoitustaulu, jossa mm. olivat elokuva- ja näytelmämainokset. Meillä oli myös pirtteä, lapsirakas, tuuheakarvainen sekarotuinen koira, Topi, joka ei ollekaan tykännyt ilmoituksia seuraneiden ihmisten keskustelusta aidan näkymättömällä puolella ja ilmaisi sen haukkua räskyttämällä. Suuri oli perheessä suru, kun eräänä aamuna Topi löydettiin kuolleena! Pahat kiellet kertoivat, että postinhoitaja Toivasen sukulaispojat olivat häirikkönsä myrkyttäneet. Muistanpa vielä kuulleen, että Hesarin silloinen tunnettu pakinoitsija-kirjailija nimimerkki Tiitus julkaisi lehdessään tapahtuneen tuomitsevan pakinan. Muistona Topista meillä on taidemaalariätini maalaama ”muotokuva”.

Ihmettelin joskus muutamaa vuotta vanhempana, miksi meidän pihalla

oli leikkimökki, kun perheessä oli vain 2 pikkupoikaa! Taidettiin vielä toivoa pikkutyttöä mökin emännäksi?

Vuonna 1994 kahvittelutarinoitaessa Hongoilla selvisi, että leikkimökin emäntänä leikeissämme esiintyi Seija. Samalla selvisi myös, miten jullmalla tavalla saatettiin leikkejä häirikköivä yrittää savustaa pois.

Pikkuveli Matti tietenkin yritteli parhaansa mukaan olla mukana leikeissämme, mutta eihän 3-vuotias vielä hallinnut ”perheen elämää”. Niinpä keksimme – en muista kumpi, minä vai Seija, että koetetaan karkoittaa pikkuipana omiin oloihinsa meidän leikeistämme niin, ettei hän viihtyisi leikeissämme. Kerran sitten tarjoilimme hänelle kura- ja mutakeittoa ihan lusikalla suuhun syöttäen.

Sen jälkeen pikkuveli pysyttäytyikin poissa leikeistämme, mutta sitä ennen joutui vatsahuuhteluun ja me, kumpikin, aikamoisen ”koivunienherran” käsittelyn uhreiksi.

Vanhemmillani oli hyvä perheystävyyssuhde kelloseppä Elis Lehtisen perheeseen, jolla oli ottolapsena Arne-niminen poika, kaatumatautinen eli nykykielellä epilepsiapotilas. Kerran olimme leikeissämme kiivenneet tuon leikkimökin katolle ja yht’äkkiä Arne kauhukseni alkoi vapista ja nytkähdellä ihan krampissa kuolan valuessa suusta. En keksinyt muuta kuin pidellä kaveria paikallaan ja katonharjan kohdalla, ettei olisi pudonnut alhaalla olevaan pahaan kivikkoon. Kohtaus meni äkkiä ohi, mutta minusta tuli ”hengenpelastaja”! Muutaman kuukauden kuluttua Arne kuoli tautiinsa.

Postitalon päädyistä lähti mm. Sammaljoelle muutamana päivänä viikossa kirkkaankeltainen "postionnikka". Ilmeisesti siihen keltaiseen väriin oli sekoitettu jotakin miellyttävän piristävää hajustetta, sillä pikkupojan hajujaisti tallensi muistiinsa ikiajoiksi postiauton "keltaisen hajun"!

Reinin makkaratehtaaseen liittyvä mielessäni pyörivä tarina, johon en oikein jaksa uskoa, koska en siitä itse muista mitään, mutta kait siinä jotain totta on, kun sellainen on kerrottu.

Tyrvään asemalta oli eräänä päivänä soitettu Matti Reinille ja ilmoitettu, että Reinin pakettiauto, "hoppa" on täällä ja siinä 3 nuorta vintiötä! Kuuleman mukaan me, Molanterin Pekka, Rosengrenin Allan ja minä, olimme ajaneet auton asemalle?? Pekkaahan oli autoilijan poika, joka ilmeisesti jotakin auton päälle ymmärsi ja siis todennäköisesti oli ollut kuskina. No, varmasti emme makkaroitaa saaneet palkkemme "saavutuksestamme"!

Säästöpankin pääkonttorin talossa Marttilankadun varrella oli vuosikymmeniä toiminut E.V. Lehtisen kellosepänliikkeen ja T:mi Emil Behmin kangaskaupan välissä Oskari Mantereen ("Mantereen Papan") kauppaliike. Äitini yhdessä veljentytäreensä kanssa osti tuon vanhan, tunnetun kaupan varaston ja vuonna 1935 liike avattiin nimellä "Vammalan Lyhyttavara, Terttu Lehtinen". Kaupan avaamisen aikoihin soitin ensimmäisen kerran itse ja omatoimisesti puhelimella. Olimme jo jonkin aikaa olleet nukkumassa, kun pikkuväli – ilmeisesti pahaa unta nähtyään – heräsi itkien. Tottakai isovelikin "hiukan" hätäytyi havaitessamme, että olimme vain kaksin kotosalla. Hetken aikaa Mattia lepytelyäni keksin nerokkaan idean: PUHELIN!!!

Tuolilla seisten nostin puhelimen luurin ja veivasin kampea, kunnes puhelinkeskuksesta naisääni vastasi. Sentraalin Selma äkkäsi kohta, että lapset on asialla ja kysyi, mikä on hädän nimi. Itkukurkussa vastasin, ettei äitiä eikä isää ole missään!! Selmätäti lepytteli ja sanoi, että kyllä he ihan pian ovat kotona taas, odottakaa rauhassa!

Puhelinkeskus oli samassa talossa kuin tämä uusi lyhyttavaraaliikekin, jossa vanhempamme sinä iltana olivat järjestellessä putiikkia kuntoon. Selma kipaisi alakertaan kertomaan, että lapset ovat heränneet – tottakai sentraali tiesi, mitä talossa tapahtuu! Ja hetken päästä perhe taas oli yhdessä koolla.

Torränkylän Nuutilan vanhaisäntä, herastuomari August Nuutila oli silloin osuuskaupan hallintoneuvoston puheenjohtaja (oikein hyvä perhetuttu). Ei kulunut kauankaan, kun Nuutila kutsui isäni puheilleen. Hän oli saanut selville, että Terttu Lehtinen oli vain bulvaani ja että Murron pariskunta oli oikea ostaja.

Puheenjohtaja oli todennut isälleni, että ei ole soveliaista palvella kahta herraa samanaikaisesti! Ja niin oli jo toisesta saman osuuskaupan johtajasta tullut yksityisyrittäjä. Sattumaa vaiko kohtalon ivaa oli, että samassa talossa – vain kellosepänliikkeen erottamana – toimivat ent. osuuskaupan johtajan A.J. Kosken siirtomaatavara- ja Vammalan Lyhyttavara, K. Murto!!

Kansakoulun ehdin aloittaa vielä asuessamme osuuskaupalla. Alakoulusta en oikeastaan muista muuta kuin sellaisen erikoisuuden, että joukkoomme tuli kuunteluoppilaaksi eli nollaluokalle kruunuvouti Aaltonen hiukan vajaa 5-vuotias Pirkko-tytär (joka kahden vuoden päästä oli "naapurinlikka" muutettuamme naapuriiin). Tyttöpä olikin niin terhakka ja nopsa oppimaan, että seuraavan lukukauden alkaessa hän istui kanssamme toisella luokalla! (Ja luokkakaverinani ylioppilaslakkiin asti!)

Toinen muistuma onkin varsin poikamainen tai miehekäs. Olin saanut koulun alkamisen kunniaksi ihan oikean, uuden tuliterän partiopuukon, joka tietenkin kulki mukana koulurepussa. Ja pitihän sitä kokeilla. Lyhin koulumatka kulki Aittalahden koululta Kävelykatua pitkin ja Mallastehtaan ohi kotiin. Tehtaan alapuolella Pakilan tädin talon vieressä oli tyhjä tontti, jossa kasvoi pajua. Uudella

partiopuukollahan pajupilli syntyi helposti, päätellin . .

Vaan suuri poruhan siitä syntyi ja melkoinen verenhukkakin. Vasemman käden etusormen ylimmän nivelen päällä komeilee edelleenkin parinsentin mittainen arpi muistona ensimmäisestä musiikkiharjoituksestani. Oli kuulemma ollut karvan varassa, ettei sormi jäänyt suoraksi!

Edessä oli tietenkin kodinvaihto. Tokaluokan koulumatka alkoi lähellä yhteiskoulua olevasta kuuluisan kansanparantajan Hulda Jokisen (jälleen Jokinen!!) ns. uudemmasta talosta. Talo oli uudempi kuin osuuskaupan, huoneita oli enemmän ja keittiöportaan lisäksi myös "paraatirappu"!

Meille oli hankittu urkuharmooni, uusi soittopeli entisen veivattavan His Masters Voice -gramofonin lisäksi. Itsekseni soittelin osaamiani kapaleita korvakuulolta saatua teknisen alkuopetuksen meillä koulukortteerissa asuvalta serkultani Jouko Vuosiolta, oppikoulun neljäsluokkaiselta. Hänen kauttaan sain myös esimakua siitä, miten kovaa ja vaikeata on oppikoulussa – vai oliko serkkupoika harvinaisen kovapäinen – kun hän tuntitolkulla kirja kädessä käveli ympäri huonetta läksyjä päntäten! (Juristi hänestä kuitenkin aikanaan tuli.)

Naapuritontin rajalla oli pitkä ulkorakennus, jossa oli sauna, liiterit, huussit ja hevostalli (jos oikein muistan, talossa oli oma hevonen?). Pihalla oli myös hevospuomi potilaiden hevosille. Erikoisuus oli keskellä pihaa oleva kivijalustalle rakennettu "kaivohuone", jonka sisällä oli veivikaivo, josta sai tosiraikasta kylmää vettä.

Syntymäkotini.

Naapuritontin talossa asuivat ystävälliset Keinosen vanhapiikasisarukset ja sivulla olevassa mökkipahasesa heidän vanhapoikaveljensä taiteilija ja kukkakauppias Karl Ståhlström (myöhemmin Kalle Kallelainen), jonka opin muutaman seuraavan vuoden aikana tuntemaan oikein hyvin (KK oli isäni oikein hyvä kaveri ja ystävä). Tonttien välisessä aidassa oli pikku portti ja Keinosen pihan läpi oikaisten koulumatka lyheni jonkin verran ja oli turvallisempikin. Piharakennuksessa olevaa saunaa eivät vuokralaiset saaneet käyttää ja viikoittain meidän 4-henkinen sakkimme saunoikin aivan lähellä, parinsadan metrin päässä Rautaveden rannassa olevassa kalastaja Oskar Lönnqvistin saunassa.

Talviurheilumuotoihin tuli Seuratalon mäen avulla uudeksi lajiksi mäenlasku ja meidän ”lamuskastamme”, pienestä parireestä, tuli suosittu, sillä sillä saattoi ohjaajakuskin lisäksi laskea 5–6 lisämatkustajaa. Kyseessä oli senaikainen ohjaskelkka. Valitettavasti tämä muistokalu on vuosien saatossa joutunut kadoksiin, samoin kuin valkoinen joutsenmuotoinen kuomurekikin (lastenvaunun talvi-versio!).

Alakoulun toisella luokalla ei ollut vaikeata tavaaminen eikä lukeminen vaan kertotaulu ja siitä tulikin usein laiskanläksyjä. Opettajamme Sanni Virkkala oli varsin ystävällinen ja maltillinen eikä kovia otteita juurikaan tarvittu. Jälki-istuntoa tuli parille pojalle siitä, mitä toinen heistä vastasi opettajan opetukseen! Opettaja nuhteli poikia yleisesti tuhmudesta: ”Kun ihminen kuolee, niin pienet tytöt ja pojat saavat enkeleinä siivet selkäänsä. Kiltit saavat valkoiset, mutta tuhmille siivet ovat mustat!” Paha vastaus tuli toisen pojan suusta, ilmeisesti ihan tosissaan: ”Paskat siipien väristä! Pääasia, että lentämään pääsee!” – Niinhän me pojat!!

Seuraavana syksynä olimme siirtymässä isoon luokkaan, toiseen päähän taloa ja -miesopettajan komento. Pannulappujen virkkaus ja lapsellisten paperisuikaleitten pujottelu erilaisiksi ”matoiksi” unohdettiin kuten myös lukemisen ja kertotaulun ”turha” harjoittelu, sillä olimme jo tarpeeksi isoja. Iso oli muutos! Viikkokin aloitettiin harmoonin säestämällä aamuhartaudella!! En oikein vieläkään ole selvillä, miten taitavasti lukujärjestys oli tehty niin, että samassa luokassa yksi opettaja saattoi samanaikaisesti opettaa neljää eri luokkaa!

Mutta niin vain opettajamme Ahti

Virkkala selvisi tuosta urakastaan. Ja kuitenkin hän oli samalla samassa koulurakennuksessa olevan kirjaston johtaja ja koko Vammalan kauppalanjohtaja!!

Ekaluokalta minulle tuli jopa harastukseksi maantiedon tunnit – joista minulle vieläkin on hyötyä fanaatikko-sanaristikkoharrastajana – meillä oli tapana maantietotunnilla ”leikkiä” kilpailua ”kuka tietää” kartan ääressä! Yksi meistä oli karttakepin kera kartan luona ja muut luokkalaiset kysyivät, missä on se ja se. Ja niin kauan kuin kartallaolija osasi näyttää kohteen oikein, hän jatkoi. Jos ei tiennyt, kysyjä tuli hänen tilalleen! Jne!!

Aittalahden koulutalossa luokahuoneet olivat toisessa kerroksessa. Alakerroksessa olivat opettajapari Virkkalan asunto, kauppalanjohtajan toimisto, pieni kirjasto sekä koulun veistoluokka. Ahti Virkkala oli ihan teellinen puutöiden opettaja. Hän oli mm. itse tehnyt kotinsa kaikki huonekalut.

Yläkoulun luokassa kahdenistuttavat pulpetit olivat kolmessa jonossa. Ikkunaseinältä eli järvenpuolelta lukien: 1. jonon alkuosa III luokka ja peräpää IV luokka, keskijono II luokka ja sisimmäinen jono I luokka. Organisoinnista saattoi päätellen, että eniten oppilaita oli I ja II luokilla ja vähiten IV luokalla.

Yhteisopetus oli teknisesti järjestetty siten, että kun yhdelle luokalle oli opetusta suullisesti, muilla luokilla oli muuta tekemistä – ainekirjoitusta tai piirustusta. Oppilaat oli pulpetteihin sijoitettu niin, että pienikokoisimmat ja ylivilkkaat istuivat etupenkeissä ja sopivasti oli myös joukon kokoomuksesta riippuen tyttöpoika-pareja.

Yläkerran aulatilassa oli juoma-automaatti, josta nappia painamalla sai tulemaan vesisuihkun suuhunsa.

Yläluokkalaisista puheenollen tässä palautuu mieleeni pikku tapahtuma, joka todistaa Ahti-opettajan kurinpitovaikeuksista isojen poikien osalta. Tämä tapahtui ilmeisesti keväällä 1936 ollessani siis vielä alakoulussa. Välitunnilla aulan toisessa päässä tapahtui merkillistä. Juoma-automaatin luona lattialla oli iso vesiläiskä. Yläkoulun ovi avautui ja sieltä opettaja raahasi IV-luokkalaista Lasse Kaskea jalat maata laahaten ja kuivasi Lassen housuilla vesiläiskän! Ilmeisesti tätä ennen heillä oli luokassa ollut jonkinlainen arvovaltaakiista, kun opettaja käsittelyn päätteeksi tokaisi: ”No, eikö sisu jo lopu?”

Minua tuo tapaus jäi vuosikausiksi

vaivaamaan, varsinkin kuin opin 5 vuotta itseäni vanhemman Lassen tuntemaan partiojohtajana ja muutoin toverina erittäin rauhalliseksi ja tasapuoliseksi ihmiseksi, mutta tapahtuma unohtui mielestäni enkä tullut ottaneeksi selvää siitä, mikä ”sisukkuus” oli skisman aihe.

Ihmeellisen opetuksen ihmisten erilaisuuksista sain ihan tahtomattani vierustoveristani Lehtisen Laurista tokaluokan piirustustunnilla. Tehtävämme oli piirtää mielikuvamme metsästä. Vilkuilin Laurin työskentelyä ja mielessäni pohdiskelin, mihin poika pyrkii. Haluaako herättää huomiota vai pyrkiikö hulluksi? Hänen paperillaan näet aurinko oli keltainen, mutta metsän puut ja maapohja punaisia, metsämarjat vihreitä!! Siis päävärit aivan pääläellään! Opettaja ymmärsi yskän, mutta minä kohtasin ensi kerran elämässäni värisokeuden. Laurikin siis oli kumminkin ihan normaali yksilö!

Kumma kyllä, tulevien lähivuosien oikein hyvästä ”toimintakaverista”, Rantasen Timosta, minulla ei ole minkäänlaista mieli- eikä muistikkua kansakoulualjalta.

III luokaltakaan minulla ei ole varsinaiseen opintiehen liittyviä muistoja. Taitaa olla niin, että erilaiset komellukset ja sentapaiset jäävät paremmin mieleen kuin elämän kannalta oleellisemmat tapaukset.

En muista, kuka oli vierustoverini – se onkin nyt sivuseikka – mutta edessäni istuivat pirteä, tumma Pajusen Liisa ja Tähdön Aatos. Minulla oli jaloissani kumikengät, joissa oli nauhoituksessa ulokkeina metalliset, kaarevat pidikkeet. Eräänä aamuna sitten sattui ”haaveri”, josta minua pitkän aikaa piikiteltiin Liisalla. Opettajan tullessa luokkaan kaikki nousevat ylös. ”Istukaa” -komentoon jälkeen Liisa ja minä emme kuitenkaan pystyneet sitä noudattamaan, sillä meidän kenkämme olivat nauhoista sotkeutuneet toisiinsa!!! ja avuksi tarvittiin ulkopuolista apua. Mainittakoon jo tässä yhteydessä, että Liisa oli jatkossa erittäin hyvä tanssidaami ja tietenkin hyvin suosittu.

Toukokuussa 1936 vanhempani ostivat pari vuotta aikaisemmin valmistuneen Kaskelan veljesten rakentaman – ja tänään Vammalan toiseksi vanhimmaksi luetun kivitalon – (Puistokadun varrella mäen päällä – Illeen Jokisen Jussin ”korkean” kivitalon purkamisen jälkeen kauppalan/kaupungin vanhin kivitalo on Marttilankadun varrella oleva Tyrvään Säästöpankin entinen pieni pää-

konttori!) Muistitietoni mukaan tämän Kävelykatu 14-talonkin piirustukset oli laatinut kauppalan tunnettu rakennusmestari Pirjola.

Ilmeisesti muutinme Hulda Jokisen talosta kesän 1936 (tai 1937) aikana ja seuraavasta syksystä alkaen uusi koulumatkani oli vain parisataa metriä. Ja taas uudet naapurit, uudet leikkiverit ja tappelukaverit!

Toinen muutto oli tapahtunut, mutta koulu ja koulutoverit olivat entiset eli koulunkäyntiin eivät kodinvaihdot suoranaisesti vaikuttaneet.

Ensimmäisiä muistikuvia Kävelykadulta oli, että opin valehtelemalla ajamaan polkupyörällä! Olin jo pitkän ajan harjoitellut ja pysynyt ihan hyvin tasapainossa seisoen, mutta ajamista en ollut uskaltanut yrittää. Kun koulussa sitten tuli kiistaa ajotaidosta, ilmoitin osaavani. Sitä kaverit eivät uskoneet, vaan vaadittiin näyttöä. Koulun jälkeen siirryttiin meille, kaivettiin pyörä esille ja Pekka testiin!! Itsellenikin suureksi hämmästykseksi MINÄ OSASIN AJAA ja ajoin siitä paikasta ensimmäiseksi tiedottamaan uutisen isälle kauppaan ja ajelin fillarilla itseni väyksiin koko loppupäivän!!

IV luokalla aivan pulpettijonon loppupäässä hiljaisena ja vaatimattomana istui – tänään ajatellen silloin suuri tulevaisuudenlupaus kirjailijaksi – mutta silloin vain muistinero Antti Sillanpää. Tulevaisuudenlupauksella tarkoitan jo sukunimiennettä ja Kalle Päätälölle vertaansa vetävää kirjoitustyölä. Lukuvuoden aikana oli kymmenittäin aineenkirjoitustunteja ja sinä aikana muut luokkatoverit ehdivät kirjoittaa lukemattomia lyhyitä aineita. Mutta Anttipa kirjoitti koko ajan vain yhtä ja samaa tarinaa: omaa kuvaustaan linja-automatkaastaan Lauttakylään ja takaisin! Ajatelkaa! Ainakin 15 isoa sinikantista vihkoa täynnä pikkutarkkaa kuvausta toista noin 30 kilometrin pituisesta reitistä. Kumma kyllä, kirjailijaa ei Antista tullut (nuorempi veli Kalevi sentään kirjaili Tyrvään Sanomien toimittajana) mutta kylläkin erinomainen hitsari ja nyrkkeilyn Suomen mestari omassa sarjassaan. Tasoeroa luokkatovereissa tottaviekköön oli; Ollgrenin Pentti ei vielä viimeisellä luokallaakaan osannut kunnolla oikeinkirjoitusta. Mieleeni ovat jääneet esimerkeinä tästä opettajan julkisesti Pentin vihosta lukemat otteet kuten ”Kalla ui veresä” (oli puhe kalasta eikä lääkäri Kallasta!) tai Äitti kantta maittokaunaa”.

Seuraava muistelu on todennäköisesti vuodelta 1938, eikös silloin ollut

Posti 1930 luvulla.

Salpausselällä MM-hiihdot? Hauhonsalon (ent. Lindell) Onni, minä ja pari tyttöä olimme jääneet laiskankäksyllä raamatunhistoriasta. Pänttäsimme uudelleen kotiläksyä päähämme ja kun valvojana ollut Sanni Virkkala kävi välillä kontrolloimassa edistystämme, keksimme ehdottaa opettajalle, että jos Suomi voittaa viestinhiihdon, me varmasti osaamme läksymme. Näin varmistimme sen, että saamme tuoreeltaan kuulla Lahden uutiset. Opettaja lupasi tulla kertomaan.

Eihän se läksy kovin vaikea ollut ja kaikki pääsimme hyväksytyinä kuulustelun jälkeen, kun ensiksi olimme kuulleet Klaes Karppisen, Pekka Niemen, Jussi Kurikkalan ja Kalle Jalkasen voittaneen viestinhiihdon kultamitalit.

Alakerran veistoluokka oli minulle erityisen mieluinen paikka. Olihan puutyö sentään miehistä puuhailua lapsellisen pannulapun virkkaamisen ja paperisuikaleiden pujottelun rinnalla. Ja kun opettajana ja opastajana on oikea alan mestarismies!

Isommat pojat tekivät vaativampia töitä ja niinpä liimaakin käytettiin ja hellalla porisi liimapannu, jota lämmitettiin ”susikappaleilla”. Opetuksesta jäi mieleen mm. viisaus, että isosta saa aina pienemmän, mutta pienestä on turha yrittää suurta. Eli piti sahattaessa olla tarkkana, ettei vajaaksi jäänyt susi joutunut liimapannun alle. Kesäaunollamme on vieläkin tallella lähes 60-vuotias paras saavutukseni, noin 60 cm korkea ns. tupakkapöytä, joka tosin kaipaa uuden vanerisen pintalevyn, kun ”arvoesineeni” takavuosina unohtui talveksi sään armoille leikkimökin terrassille.

Seuraava, voimille käynyt polkupyöräretki tapahtui ilmeisesti syyskuun eräänä lauantai-iltapäivänä 1939. Kaverinani oli minua pari vuotta vanhempi Niemen Pentti. Hän keksi yht’äkkiä jännittävän idean: Tehdään pyöräretki hänen sukulaistensa (?) luokse Kiikkaan Hanhijärven koululle! Matkaa sinne kertyi kaiketi 15–20 km.

Onnellisesti pääsimme perille ja hetken aikaa olimme mukana koulun pihalla pallopelissä ennenkuin aloitimme dramaattiseksi muodostuvan paluumatkamme. Päivä alkoi jo tummaa illaksi ja Pentin voimat alkoivat ehtyä, satula hiersi peffaa. Vähän ennen ns. Pihankoulua Tyrväänylässä yht’äkkiä pelastavaksi enkeliksemme ilmaantui kotoaan paluumatkalla Vammalan Pirjolaan palaava Elli-täti, joka meidät ohittaessaan tunsikin minut – ”naapurin pojan”! Kuultuaan tarinamme ja todettuaan tilamme hän ohjasi meidät lähellä olevalle koululle. Sillä välin kun talonväki juotti meille kuumaa mehua, soitti ”Pirjolan Elli” -palvelijatar meille kotiin Kävelykatu 14:ään.

Ihmeellinen yhteensattuma oli, että Niemet – siis Pentin vanhemmat – olivat juuri silloin meillä vieraisilla. Eipä kulunut aikaakaan, kun isät tulivat hakemaan kadonneita lampaitaan Leinon pirssiautolla. Pyörät ripustettiin auton takakoukkuihin ja väsyneet ”sankarimatkastajat” palasivat komeasti kotiin. Taisipa olla elämäni ensimmäinen taksimatka!

III luokka keskeytyi dramaattisesti, kun marraskuun lopussa puolenpäivän aikaan Ahti Virkkala totisena ilmoitti, että koulunkäynti keskeytyy ainakin toistaiseksi, menkää kotiin! Sota oli syttynyt!!!

Jouluna 1944

Usvainen aatonaatto valkenee vähitellen päiväksi. Tserepovets'in sotavankileirillä Äänisen eteläpuolella otetaan vastaan uutta päivää. Hais-tellaan ilmaa, toimitetaan välttämättömiä aamu-toimia. Ruokaillaan, ruokajono etenee verkalleen. Kukin saa "topsikkaansa" so. peltipurkkiin vihreää kaalikeittoa.

Keitos on lämmintä, maistuu ruokaöljylle. Suomalaisten keskuudessa kuiskaillaan. Arvailaan, – onko läheiselle pistoraiteelle työnnetty vaunujono meitä varten, vai onko se vain haavekuva. On luultu ennenkin, petytty aina. Saapuu ruskeasinellisiä miehiä. Huudetaan nimiä vierasmaalaisittain ääntäen. Nelirivi täytyy vähitellen. Otetaan ojennustakin. Vieraskielisiä sanoja, joista tajuntaan jäi vain sanat "damoi Finlandia". Lähdetään liikkeelle. Veli tukee veljeä, liikuntakyvyttömiä kannetaan. Piikkilankaportti aukeaa, ja sulkeutuu jälleen jonon jälkeen. Sakalaiset ja muut leirille jäävät seisovat hiljaisina. Miettivät kai, aukeaako portti heille milloinkaan, vai onko matkan päätepiste joukkohaudassa läheisellä kumpareella.

Noustaan vaunuihin, puisilta lavereilta löytyy tilaa. Vaunujen ovet suljetaan, odotetaan. Nytkähtäen lähtee juna liikkeelle. Ollaan paluujunassa. Aattoaamuna sivuutetaan Leningrad. Vaunuihin kantautuu kovaäänistä soittoa ja laulua. Matkalle varattu muona on vaihtunut vartiomiesten käsissä vodkaksi. Vaunuissa olevia asia ei sureta. Kestämme me vielä tämän nälän. Juhlikoot, nostakoot huulilleen toverimaljan. Samanlaiset lienevät sotilaan ilot ja surut kaikkialla.

Jouluyö – palaavien juna jyskyttää Kannaksen halki. Myllyretettyä, silvottua maata peittää armelias lumipeite. Vaunuissa on hiljaista. Jokainen tajuaa elävänsä elämänsä merkittävintä joulua. Ei kai vaunuissa jouluvirsi, joululaulut. Miete kulkee taakse jäävässä, ehkä myös lapsuuden jouluissa.

Käännetään kylkeä, yritetään nukkua.

Jouluaamu. Juna pysähtyy, vaunujen ovet avataan. Komennetaan jaloittelemaan. Osa meistä suorittaa aamupesun lumessa. Halutaan tulla Suomeen kasvot ja kädet puhtaina. Edestäpäin kuuluu veturin huikkaus. Ukko-Pekka veturi sieltä tulee. Se koplataan vaunujonon eteen. Meidät komennetaan vaunuihin, vaunujen ovet jäävät auki. Juna liikkuu.

Rajaviiva – juna pysähtyy – vartio vaihtuu. Ruskeasinellinen vartiomies poistuu, antaen ti-

laa harmaapukuiselle. Pala nousee kurkkuun, nielettää. Parahtaan, tyrskähtäen tulee itku. Se mikä ajoittain tuntui mahdottomalta, on nyt totta. Olemme kotimaan kamaralla.

Asemalla odottaa sairasjuna. Sen petit täyttyvät. Annetaan velliä, vanikkalaatikko on vaunun nurkassa. Tupakkaakin tarjotaan. Juna liikkuu.

Matkataan turvallisesti kotimaassa.

Tapaniaamun pimeässä seisoo Hangossa Tulliniemen asemalaiturilla palaavien joukko. Torvisoittokunta soittaa, joku puhuu, toivottaa tervetulleeksi kotimaahan. Paleltaa, väsyttää, on haettava tukea vaunujen seiniltä.

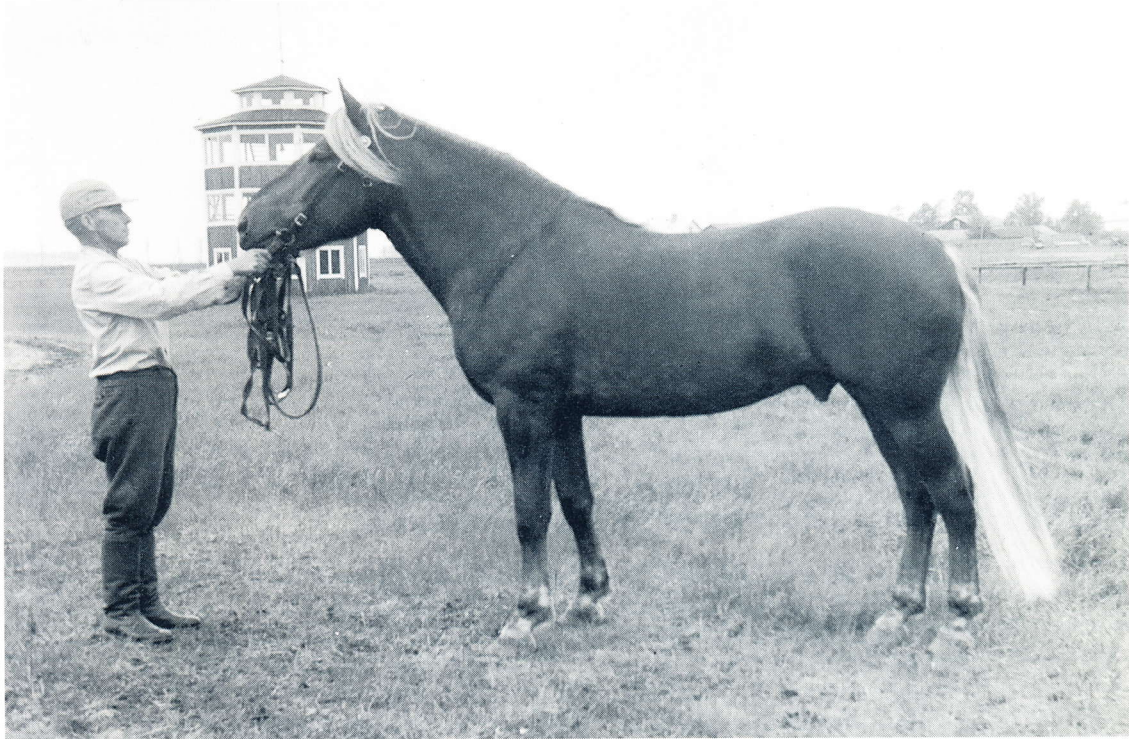
Majoitutaan, sauna odottaa. Lääkäri tarkastaa. Kuuntelee sydäntä, mittaa lihaa luiden päältä. Annetaan uudet vaatteet. Saunan eteen kertyy matkavarusteista kirjava kasa. Alppikenkä, lehtikuvioinen maastopuku, suomalainen kesäpusero, piippalakki, sininen unkarilainen asetakki, venäläinen toppapuku. Kulunut ja likainen kasa vaatteita, kasa aikansa historiaa. Kuulustellaan jälleen. Ei lueta nyt pistoolinpiipulla kylkiluita, rekisteröidään vaan henkilötiedot. Otetaan takaisin elävien kirjoihin.

Ruokaillaan, istutaan pöydän ääressä. Edessä on lautanen, lusikka, muki. Ei tarvita nyt "topsikkaa" peltipurkkia.

Radiossa luetellaan nimiä. Osa kadonneista on palannut. Parakin kovaäänisessä luetellaan myös kadonneiden nimiä. Tietääkö palanneista kukaan heidän kohtalostaan? Monesta tiedetään. Muistetaan veli, joka haavoittuneena sortui Vuoksen aaltoihin. Muistetaan korsuraunioihin, poteroihin, pelloille, metsään jääneet. Tiedetään myös veljet, jotka sortuivat haavoihinsa Leningradin ja Hatsinan sairaaloissa, ja ne jotka uupuivat vankileireillä Volgan rannoilla, Uralilla.

Tapani-iltana istuu Hangon sotilaskodissa hiljainen joukko. Vietetään paluujuhlaa. Sotilaskotisisaret laulavat, tarjoilevat mehua. Joulu-kuusikin on kynttilöineen. Lahjojakin annetaan, partakone ja peili, tarpeellisia molemmat. Armeijan joulumuona luvataan antaa Loppiaisena. On aloitettava varoen. Joukko istuu hiljaisena. On kaipaus, on ikävä niitä jotka eivät kestäneet sotavankeuden rasituksia ja päässeet kotimaahan asti.

Hiljaisena palanneiden joukko asettui illalla parakin nukkumasijoille. On outo tunne että alla on patja. On outoa vetää peite päälle, asettaa päänsä tyynylle. On aika pistää kädet ristiin ja kiittää.

Matti Pakarinen ja Aro Usma.

Leila Kivistö

Ruuna Roima ja Taipaleen Järisevän tykki

Tänä vuonna paljastettiin Suomen sotahevosen patsas Seinäjoella 3. päivänä elokuuta.

Tämä kertomus on erään sotahevosen ruuna Roiman ja hänen isäntänsä korpraali Matti Pakarisen tarina talvisodan ajoilta.

Kun talvisota syttyi 30. 11. 1939, alkoi ruuna Roiman sota. Talvisodan alusta saakka hevonen palveli uskollisesti Taipaleen lohkolta kuljetustehävissä aina sodan loppuun saakka.

Järisevän (Taipaleen) patteri sijaitsi Sakkolan pitäjän Korvenkylän Järisevän niemessä Laatokan rannalla. Patteriin kuului kaksi 120 mm Armstrong mallista laivatykkiä. Ne oli sijoitettu noin viiden metrin korkuiselle kumpareelle betoniseen avoasemaan 30 metrin välein. Tykit oli lujasti kiinnitetty jalustoilla asemaan. Koko talvisodan ajan osallistui Järisevän patteri torjuntataisteluihin ja vaikutti omalta osaltaan ratkaisevasti siihen, että Taipaleen rintama kesti. Vihollinen kohdisti Järisevän linnakkeeseen jatkuvia lentopommituksia ja ankaria tykistökeskityksiä ja yritti Laatokan

kautta panssareiden ja jalkaväen avulla valloittaa linnaketta siinä kuitenkaan onnistumatta.

Talvisota päättyi 13. 3. 1940, mutta ruuna Roiman ja Matti Pakarisen sota ei päättynyt siihen.

Matti Pakarinen kertoo: ”Sain 14. 3. 40 RT-3:n komentajalta everstiluutnantti Rikamalta käskyn noutaa Järisevän linnakkeelta vaurioitunut Järisevän tykki. Mukaan otettiin toinen hevonen. Sotamies Onni Kukko lähti kanssani toisella hevosella matkaan. Saavuimme iltapäivällä Järisevän patterille. Tykki oli niin kapeassa paikassa, että sen irrottamiseen asemastaan ei mahtunut yhtä aika kahta hevosta. Sain Roiman sijoitettua sillä tavalla, että tykinputki voitaisiin irrottaa ja saada tukkireelle. Sitten putki sidottiin lujasti kiinni rekien päälle. Kaikki ympärillä olevat miehet otettiin avuksi ja käskin miehiä ottamaan lujasti kiinni putkeen ja auttamaan kaikella voimalla. Tällä tavalla tykki saatiin siltä irrotettua sen veran, että saatiin toinen hevonen parivaljakoksi. Ilman voimakasta Roimaa

ei irrottaminen olisi onnistunut.

Sitten alkoi marssi kohti Ylläppään aukeata. Oli yö ja pakkasta 35 astetta. Se oli pitkä ja raskas marssi ennen kuin 15 kilometrin matka oli taittunut.

Ylläppäällä oli valmiina rekka-auto ja kunniavartio sekä Suomen lippu. Täällä tykki siirrettiin rekka-autoon, ja sillä alkoi matka Särkisalmen asemalle ja sieltä junavaunulla edelleen kohti Helsinkiä päämääränään Suomenlinna.

Sain ruuna Roiman takaisin itselleni keväällä 1940 ja se lähti mukana evakkomatkalta Alavudelle.”

Tänä päivänä tämä kuuluisa Järisevän tykki on kaikkien nähtävänä Suomenlinnassa Rannikkotykistömuseon edessä muistona talvisodan kunniakkaista päivistä Taipaleen lohkolta.

Näin kertoi talvisodan veteraani maanvilj. Matti Pakarinen, kirjoitti tytär Leila Kivistö.

Ruuna Roimasta ei ole säilynyt valokuvaa. Kuvassa Matti Pakarinen kantakirjaori Aro Usman kanssa Kokemäellä sodan jälkeen.

Asko Laiho

LIONS QUEST

FINLAND
SUOMI

– Elämisen laatua nuorille

Lions-Quest eli elämisen laatua nuorille, on yhdysvaltalainen varhaisnuorille eli 1–7-luokkien oppilaille tarkoitettu maailmanlaajuinen kasvatusohjelma, jota käytetään jo yli 40 maassa ja mm. kaikissa Pohjoismaissa. Ohjelma on tarkoitettu toteutettavaksi koulujärjestelmän puitteissa omana opetuskokonaisuutena. Se sisältää valmiit oppijaksot esikoulusta yläasteelle toteutettuna, esimerkiksi yksi tunti viikossa normaalien oppituntien puitteissa. Työtavat ovat hauskoja ja toiminnallisia, kuten esimerkiksi leikkejä, keskusteluja, selostamisia ja projektitöitä. Tunneilla totutaan työskentelemään erilaisissa suurissa ja pienissä ryhmissä. Oppilaat harjoittelevat tuntemaan omat taipumuksensa ja vahvat puolensa, joiden varaan he voivat rakentaa tulevaisuutensa. Se parantaa yhteishenkeä ja on vähentänyt mm. koulukiusaamista.

Tämän päivän maailmassa vallitsevaan stressiin, epävarmuuteen ja nopeisiin muutoksiin monet nuoret reagoivat negatiivisesti (huumeiden ja alkoholin käyttö, väkivaltaisuus, tuhoamisvimma, jne.). Lions Quest -ohjelma auttaa nuoria kohtaamaan nämä haasteet, antaa taitoja selviytyä niistä ja toimii myönteisen kasvun aikaansaamiseksi. Ohjelman lähtökohta on se, että ongelmiin tartutaan ja niitä ehkäistään ennen kuin niistä aiheutuu vahinkoa. Sen vuoksi ohjelman kohteena ovat varhaisnuoret, joiden kehitys on erittäin herkässä vaiheessa ja jotka ovat myös alttiina negatiivisille vaikutteille yhä nuorempana ja nuorempana.

Peruskoulun tehtävänä on antaa oppilaille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea koteja niiden kasvatustehtävässä. Ohjelman perustavoite onkin opettaa varhaisnuoria hallitsemaan tehokkaasti niitä muutoksia, joita he tänä aikana käyvät läpi, sekä niitä haasteita jotka heitä aikuisina odottavat. Lisäksi ohjelma kasvattaa nuoria huolehtimaan ja välittämään toisista sekä kunnioittamaan toisten mielipiteitä, edistää nuorten halua olla rehellisiä ja toimimaan toisten luottamuksen arvoisesti, sekä ennen kaikkea auttaa nuoria elämään ilman nautintoaineita – ohjelma kehittää taitoja, joiden avulla oppilas pystyy sanomaan ”ei” alkoholille ja huumeille.

Suomessa ohjelman käyttö aloitettiin vuonna 1991 opettajien koulutuksella, sillä opettajien on osallistuttava kolmipäiväiseen perehdyttämiskoulutukseen saadakseen oikeuden käyttää ohjelmaa. Vammalassa Lions Quest:in opetus alkoi syksyllä 1992, jolloin Vammalan Lions Club koulutti ensimmäisen vammalalaisen opettajan tähän tehtävään. Myöhemmin klubi on vielä huolehtinut viiden opettajan koulutuksesta, sekä heidän oppimateriaaleistaan. Tänä syksynä klubi lahjoitti jokaiselle Vammalassa koulunsa aloittavalle ensiluokkalaiselle oman työkirjan. Viime keväänä Vammalan kaupunki koulutti 30 opettajaa ja on luvannut kouluttaa loput ala-asteen opettajat tulevana talvena. – Onneksi ohjelman hyödyllisyys on täälläkin huomattu.

Brita Santala

Joulu tässä, muistoissa

Sitä joulua en unohda,
kun koulun joulukuusi
oli kaunein maailman kaikista kuusista.

Yli kuusen syvävihreiden oksien,
yli neulasten kirpeän tuoksun,
kultaisesta tähdestä hopeaisena hohtavaan jalkaan
kiertyi kimalteleva nauha:

*Kunnia Jumalalle korkeuksissa
ja maassa rauha ihmisten kesken,
joita kohtaan hänellä on hyvä tahto.*

Minä olin sen tekstin
pienin särkevin sormin kirjoittanut,
eikä sitä mikään mahti maailmassa voinut
yli tai pois pyyhkiä.

Sitä joulua en muista,
kun kuusijuhlissa minulla oli ylläni
silkkihousuista ommeltu pusero
ja vanhasta takista värkätty liivihame,
kun isot pojat näytelmässä lauloivat:

"Noin hänet kaatoi laukaus likellä porttia",
ja naapurin mies ampui haulikolla koulun ikkunasta,
tuttu isäntä pyörtyi
ja valkovaatteisen kummituksen nähtiin
seisovan kakluunin luona.

Sitä joulua en muista,
sillä lahjapaketissani oli kuollut hiiri
enkä saanut joulukorttia Timolta,
mutta Anna leikki ylpeillen
häneltä saamallaan tinasotilailla.

Sastamalan Joulu 1997

Sitä joulua en unohda,
kun äiti osti minulle rautatiekioskilta kirjan
Joulumorsian,
jossa oli paljon nuorta rakkautta ja reenjalasten kitinää,
enkä sitäkään joulua,
kun sain kertomuksen Joosefista ja hänen veljistään,
faaraoiden ja papyruksen maasta,
ja vanhasta isästä, jota poika rakasti,
enkä sitä, kun runokirja
avasi kuviensa salaisuudet
ja puhui tähtien ja enkelien kielillä,
enkä sitä,
kun joululehdessä ensikerran
oli itse kirjoittamani runo.

Sitä joulua en muista,
kun minä olin perheestä ainoa terve ihminen.
Äiti makasi kuumehoureisena kamarissa,
isä oli sairas huolestaan
ja sisarukset epätietoisia,
mitä sai ja mitä ei saanut tehdä.

Joku oli syönyt kuusenkaramellit heti aattoiltana,
joulupukki, jolla oli naapurinsedän kädet,
oli pudottanut partansa kynnyksellä
ja palannut myöhemmin vaihtamaan
naapurinlasten ja meidän lahjasäkkejä.

Joulupäivän iltana
otin ämpärillisen lämmintä vettä, palan suopaa
ja aloin harjata keittiön lattiaa.
Harmitti, kun joulusiivo oli jäänyt tekemättä.

Sitä joulua en halua muistaa,
mutta sen kuva on silti hyvin elävä.
Siihen ei kovinkaan harjaus tehoa.

Sitä joulua en unohda,
kun kevyt pakkaslumi narisi kymmenien jalkojen alla,
lyhdyt keinuivat käsissä, hengitys huurusi,
ja askelten rytmissä riensivät
myös kaipaus ja toivo.

Kummullaan loistavien tähtien alla
kutsui korkea kirkko,
sen tukeva ovi narisi, ja se puhui lempeästi:
"Tulkaa, sillä kaikki tämä on ikimuistoisista ajoista
teidä varten pystytetty,
että teidän sieluihinne rauha virtaisi
ja te runsaasti ravituiksi tulisitte."

Siinä kirkon kynnyksellä tarttui
yksi ylistävistä enkeleistä käteeni
ja johdatti minut kaikkein pyhimpään
kuulemaan suloista evankeliumia
pienestä Beetlehemin kaupungista
ja veisaten muistamaan Jumalan kunniaa
antaessaan ainoan poikansa.

Sitä joulua en unohda, kun ymmärsin,
että Joulun Lapsen
tulee saada kasvaa
Ihmisen Pojan mittaan.
Joulusta pääsiäiseen on matkaa,
mutta yhä johdattaa etsijää Joulun Tähti.

Venäläisväestön ystävällisyyttä Vuokselassa, edessä talon vanhaisäntä ja keskellä tytär, joka oli leiponut piirakat ja pullat.

Vammalan Sotaveteraanien matka Karjalan Kannakselle 28.-31. 7. 1997

Sotaveteraanien hymni soi Karjalan kunnalla

Joukko vammalalaisia sotaveteraaneja teki heinäkuun lopulla matkan Karjalan kannakselle. Näin he elivät uudelleen eri taistelupaikoilla yli 50 vuotta vanhat tapahtumat. Kokoontumiset eri seurakuntien tuhotuilla kirkkomailla ja askeleet kaatuneiden aseveljien taistelupaikoilla olivat sydäntä riipaisevia kokemuksia. Silmäkulma kostui monesti ja sielun syövereissä elämän filminauha kohtasi eletyn nuoruuden karneat tapahtumat. Stormilaisen matkanjohtajan Timo Rahkilan johdolla laulettiin päivittäin useastikin Veteraanihymni. Se oli siivullisesta liikuttavaa kuultavaa:

*Muistakaa, kohta poissa on veljet,
muistakaa meille kallis on maa . . .*

Talvisodan torjuntataistelut talvella 1939/40 eri rintamilla ovat sotahistoriamme kunniakkaimpia päiviä. Mannerheimlinjan taistelupesäkkeet ja bunkkerit olivat pääosin teräsbetonia ja YH:n aikana vapaaehtoisvoimin aikaansaatuja. Näissä Talvisodan sotilaat osoittivat vertaansa vailla olevaa urheutta taistellessaan ylivoimaista vihollista vastaan.

Suomen itsenäisyys oli pelastettu!

Matkaan osallistuneet sotaveteraanit olivat pääasiassa 23-ikäluokan tykkimiehiä, jotka heitettiin jatkosodan rintamille kesällä -43. Vammalasta oli lähtenyt jatkosotaan jo aikai-

semmin Impolan Poppoon ja Tyrvään Patteriston miehet. Sotilaiden pitkät marssit ja hevosvetoisten patteristojen toiminta oli totisinta työtä. Viivytysvaiheen torjuntataistelussa kesällä -44 ratkaistiin Suomen tuleva kohtalo Valkeasaarassa, Kuuterselässä, Lempeälässä ja monissa muissa taistelupaikoissa.

*Hymni soi holvissa hiljaa, tummana
kaipuuta soi, aika on korjannut
viljaa . . .*

Harjanteet Äyräpään kirkon mäellä Vuoksen rannalla ovat maata, jossa valtavassa tykistömyrskyssä monet miehet hautautuivat pesäkkeittensä pohjille ikuisiksi ajoiksi. Toiset Vuoksi nielaisi huomaansa. Heitä ei enää saatu sankarihautoihin. Ihantalan ja Äyräpään kirkolla laulettu hymni kertoo suuresta uhrauksesta meille nuoremmille, "kertokaa, kallis on maa . . ."

*Ylväänä Karjalan heimo tuskansa
kantanut on . . .*

Nuoremmille Karjalan kannas on vaikuttava kokemus. Kauniit järvet, maat ja metsät ovat luoneet karjalaisille kodikkaan ympäristön. Nyt näitä maisemia peittää tuuheat, hoitamattomat metsät. Puuta ja metsänhoitoa olisi tuhansille miehille. Niittyjen etelärinteet olisivat ihanteellisia paikkoja esim. luomuviljelykseen ja puu-

tarhatilojen alustoiksi. Luonnon kauneutta olisi jakaa monien nautittavaksi. Sellainen on maa, jonka menetimme.

*Rannoilla himmeän lahden, aurinko
lasketun on . . .*

Oman aikansa sotakirjailija Väinö Linna Tuntemattomassa Sotilaassa sanoo sotamies Vanhalan suulla: "Tulimme hyväksi kakkoseksi". Tämä ei ole mielestäni koko totuus, kun vertaa elämää täällä meillä koto-Suomessa ja rajan takana: Me olimme myös voittajia ja sotaveteraanit antoivat meille elämän ja tulevaisuuden. Suomi on hyvä maa ja täällä on hyvä elää. Kolmen sodan veteraani, Onni Saha, totesi matkan aikana: "Emme voi kieltää, ettemmekö olisi pelänneet, mutta me teimme velvollisuutemme".

Itsenäisyytemme juhluvuotena varmaan meistä jokainen pysähtyy kysymään, miten olemme valmiit kantamaan vastuumme itsenäisyydestämme, kun sotaveteraanit ovat kohta poissa ja siirrymme 2000-luvun tapahtumiin.

Selite: YH= Ylimääräinen harjoitus/Lkp, joka toimeenpantiin 10. 10. 1939.

Jarmo Suomala

Rautolan Päivä

1. 6. 1947

Laulu Kaukolalle

*Koskien rannalla Kaukolan kylä
vuosia tuhansia seisonut on.
Oi kaunis Kaukola, kotikylä ihana
ei löydy seutua sun vertaistas.*

*Virtojen juoksu ja koskien kohina
rantojen koivut ja piilipuu,
Oi kaunis Kaukola*

*Ammoisista ajoista asuttu on täällä
kivikummut meille ne kertovat sen,
Oi kaunis Kaukola . . .*

*Esi-isät ensin tänne löysi tiensä
koskien kuohun kutsumana,
Oi kaunis Kaukola*

*Koskien keskellä Hiukkasaari kerran
pakopaikan turvallisen tarjonnut on
Oi kaunis Kaukola*

*Tyytyväisnä sovinnossa eletty on täällä
rauhan niinkuin sotienkin aikoina
Oi kaunis Kaukola*

*Vuosia sataisia Kaukolan myllyt
jauhoja meille jauhanut on,
Oi kaunis Kaukola
myllykylä mahtava
ei löydy seutua sun vertaistas.*

*Sanat Viola Nikkonen (o.s. Jaatinen)
Laulua on ensi kerran laulettu 1. 6. -47
Kaukolan Myllyjuhlassa*

**Kutsomme Teidät Rautolan Myllyjuhlan
Päiväilliseksi, jota pidetään Ehrwään
Voima Oh:n ratennustömaan ravintolassa
1. 6. 1947 kello 17,30.**

Ehrwään Seudun Museoyhdistys.

Tervehdyspuhe Kaukolan myllyjuhlassa 1. 6. 1947

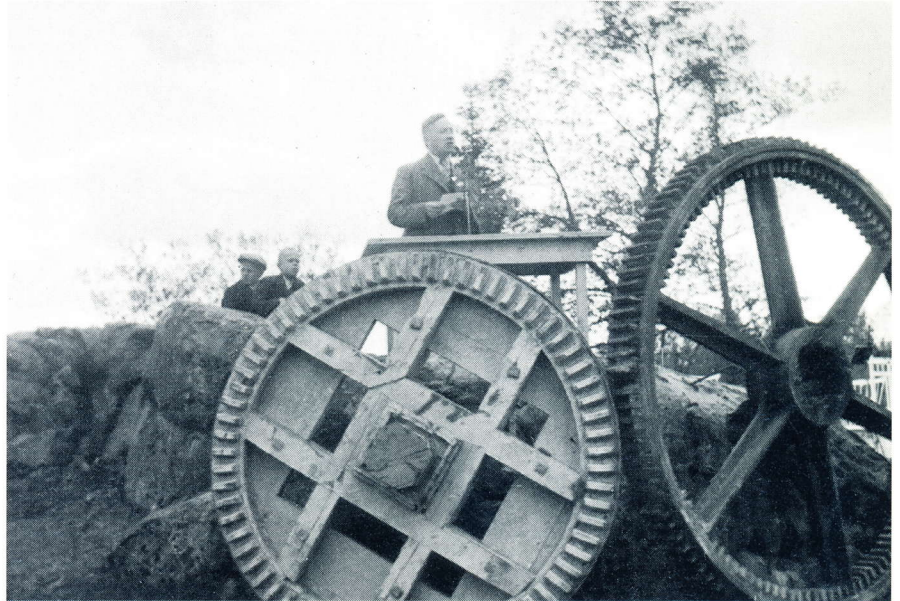
No veikkanen, kuinkas nyt on myllyn laita?

Tällä tervehdyksellä eräs jo vuosikymmeniä sitten maan multiin vai-punut myllymies tavanomaisesti heti kärkeen tahtoi luoda mylläriinsä hyvät diplomaattiset suhteet, sekä samalla tiedustella, minkälaiset ovat hänen mahdollisuutensa lähimmässä tulevaisuudessa viljakuormansa jauhatukseen nähden. Vaarinpito mylläri-riltä saamastaan jauhatusvuorosta olikin myllymiehen valppautta kysyvin tehtävä valvoessaan etuaan ja oikeuttaan.

Kun tämän myllyjuhlan pääviskaalit ovat hyväntahtoisuudessaan tyrkittäneet allekirjoittaneelle ensimmäisen jauhatusvuoron, pidän oikeustani kiinni ja lausun Teidät arvoisat myllärit ja myllyttäjät, Herrat tiedemiehet ja teknikot sekä arvoisa yleisö, tervetulleeksi tähän kesäiseen myllyjuhlaamme.

Maammekirjan luvussa 96 Sakari Topelius kertoo miten lastu lensi veteen, ensimmäisen naapurin suorittaessa asuntopoliittista tehtäväänsä tässä Kaukolan kylässä. Nähtyään lastun heräsi Kokemäkeläinen imperialismi, perusti y.k:n:sa, ja niin oli rakentajan satu lopussa, mutta hänen poikansa ilmeisesti olivat sillä kertaa metsästysmatkalla Kotajärvenmaassa, koska kyläkunta kuitenkin rakennettiin, eikä heitä sen jälkeen ole ahdistettu lännestä käsin. Tämäkin siis osoittaa, että asuttu täällä on hyvin kauan, minkä seikan tutkijat ovat myöhemmin ja aivan äskettäinkin useaan otteeseen todenneet. Ja te voitte hyvät vieraat itse kukin omin silmin nähdä ja vakuuttua tästä siinä pienessä näyttelyssä, jonka tri Salmo ja paikallinen kotiseutuyhdistys ovat tässä kosken toisella puolella olevan Juvelan talon pirttiin järjestäneet.

Mikä sitten lieneekin esi-isiä kiinnostanut valitsemaan tukikohdan juuri tältä seudulta? Tuskinpa muu, kuin hyvät kalavedet ja otolliset riis-tamaat. Kun nämä heikkenivät ja särpimien lisäksi kaivattiin hieman leipääkin, oli yritettävä kaskeamista, peltotilkkujen raivaamista kivikkoisten mäkien rinteisiin. Tällaisina ovat nämä ensimmäiset viljelysyritykset säilyneet meidän päiviimme asti.

*Esko Aaltonen
pitämässä
esitelmää
Hiukkasaaressa
1. 6. 1947.*

*Frans Kaukonen
saa muistomitalin.*

Vihtori Juvela on saanut muistomitalin.

Oskari Aspi saa muistomitalin.

Päivälliset Kaukolan päivillä 1. 6. 1947.

Kirjassaan "Kertomus Tyrvään pitäjstä" sanoo Antero Warelius n 100 vuotta sitten sitä suurimmaksi kärsivällisyyden osoitukseksi, kun Kaukolan kylän pellot kiroilematta kyntää. Näin korkeaan saavutukseen lienee vain harva päässyt.

Olemme kuulleet ja lukeneet, miten Israelin kansan johtajalle muinoin sanottiin, että paikka jossa seisot, on pyhä, tekisi mieleni arvoisat kuulijat toistaa tämä ajatus. Tiedemiehet ovat todenneet, että tämä Hiukkasaari on kymmeniä miespolvia sitten ollut se turvapaikka, johon vainojen aikana on muutettu karjoineen kaluineen. Ja te voitte vielä itse nähdä jo maatuneen rintavarustuksen jäännöksiä tässä Kaivannon kosken rannalla. – Vielä noin 150 vuotta sitten päättyneen isonjaon yhteydessä jätettiin tämä saari edelleen kyläkunnan yhteiseksi alueeksi, ja todennäköistä on, että tämäkin oli vielä jonkunlainen varoimenpide ja varsinainen alueen manttaalimukainen jako toimitettiin

vasta viime vuosisadan puolivälissä. Tämänkin jälkeen ovat paikkakuntalaiset antaneet tämän saaren luonnonvaraiselle kauneudelle suuren arvon.

Erittäinkin jo edesmennyt Kalle Vänniä on tässä suhteessa mainittava. Hän katsoi asiakseen huomauttaa, jos joku muukin osakas tai sivullinen taitamattoman puiden kaatamisen tai muun raiskaamisen ja sopimattoman laiduntamisen kautta aiheutti vauriota saaren kauneudelle.

Kun tämän juhlan päätteeksi on Kaukolan myllyt, muistuu mieleeni ystäväni Taave Junnilan sana, kun hän tiedusteli näiden kuntoa ja kun vastaukseni kävi sellaiseen suuntaan, että hän sai aiheen sanoa "niin, niin katoavaista on maailman kunnia", voimme me jokainen tänä päivänä todeta, miten oikeassa tämä terävä-älyinen talonpoika oli. Kaukolan myllyt ovat jo hävinneet näyttämöltä tai ovat pian häviämässä. Itäsatakuntalaisen talonpojan ammattiaan harjoittaessa ne olivat aikoinaan korvaamattoman

tärkeät, paitsi viljan jauhatuksessa, myös seutukunnan uutispalveluja suorittaessaan, kirkonmäen ja Marttilan pajan ohella.

Myllyjen tutunomainen tärinä ja kolina on lähivuosina muuttuva rautabetonin ja teräksen sinfoniaksi. Ne tulevat tästedes porsaineen ja sammakoineen, siileineen ja kahnoineen, vesirattaineen ja tappikivineen siirtymään vain historiaan, väistymään uuden ajan ja teknillisen saavutuksen viimeisen sanan tieltä. Niinikään ovat kymmenet miespolvet näissä myllyissä toimineita mylläreitä jo kauan sitten vaipuneet maan multiin. Viimeisimpiä heistä muistetaan kuten myllimestari Erkki Matinpöika, mylläri Abraham Antinpöika, Leanteri, Maurits Hakanen, Hohkon pappa, Setä-Kalle, Frans Koskinen, Niilo Aspi ja Fabian Jaatinen. Vielä ovat elossa sellaiset myllärveteraanit kuin Juvelan isäntä ja Frans Helenius sekä heitä nuoremmat veljekset Oskari ja Hugo Asp sekä Frans Kaukonen. Kaikki he ovat aikansa tämän maataloutemme välttämättömän tarpeellisen sivuhaaran palveluksessa suorittaneet pitkän ja ansiokkaan päivätyön.

Arvoisat kuulijat. Te olette tulleet viettämään kesäisen sunnuntaiehtoopäivän näiden koskien kalthille, näkemään niitä vielä siinä neitseellisessä tilassa, jossa ne ovat vuosituhansia olleet, näkemään niitä alkuvalmisteluja, joita teknillinen sivistys ja suur-yrittäjähengi yhdessä pystyvät luomaan, vangitessaan vallattomat luonnonvoimat ja taivuttaessaan ne ihmisten ja taloudellisen tuotantoelämän palvelukseen.

Mutta Te olette myös tulleet kunnioittamaan työtä, sitä työtä, jota edesmenneet sukupolvet ovat näillä rannoilla tehneet ja jonka perusteella me nykypolvi ja meidän jälkeemme tulevat sukupolvet edelleen voivat vierittää kehityksen pyörää.

Me näemme tältä paikalta kappaleen kauneinta Satakuntaa. Tämä kappale on suonut meille monta surun ja tuskan päivää, mutta se on antanut meille myös elämän, se on antanut useammin meille aihetta iloon, se on suoritettuna päivätyön jälkeen antanut meille sisäistä tyydytystä ja sielun rauhaa. Ja minä uskon, että meidän kaikkien yhteinen ja hartain toiveemme on, että tämä ihana maa ja tämä sitkeydessään ja kestävytydessään ihmeellinen kansa nyt ja vastaisuudessaakin voisi säilyä itsenäisenä ja vapaana.

Herastuomari K.F. Hohko

Maria Mustalahti

Joulukirkkomatka Kivijärvenmaan Kursille

Näin joulun aikaan joulumuistotkin nousevat mieliin. Ei joulukirkkokaan ole syrjäseudun lapselle aina ollut itsestäänselvyys.

Löytyyhän sieltä muisto reen jalasten ratinasta ja hyvästä olostä vällyjen alla äidin sylissä ja isästä turvallisesti hevosen ohjaksissa ja ne kirkon valot...

Mutta on myös muisto erilaisesta joulukirkkomatkasta. Ensimmäinen radio kylällämme oli Ki-

vijärvenmaan Kursissa. Ei ollut sähköä, radio toimi akulla.

En tiedä kuinka monena vuotena oli tapana lähteä heille jouluaamuna kuuntelemaan joulukirkko radiosta.

Kirkolle oli pitkä matka ja autoihin tottumaton hevonenkin vaikutti ainakin meillä siihen, että valittiin tämä vaihtoehto.

Tämä matka oli vuotta ennen omaa radiota, joka hankittiin vuonna 1935.

Useamman asunnon väkeä heillä kuitenkin aina oli.

Meiltä oli Kursiin yli kahden kilometrin matka. Kivijärven jään yli oli polkuja ja talviteitä pituus- ja poikkisuunnassa.

Siinä me aamupimeässä tallustelimme myrskylyhdyn valossa hiljaisena joukkona Kursia kohti.

Naapuristakin oli väkeä mukana.

Hiljaisesti asetuttiin myös pirtin jyhkeille sivupenkeille.

Yhdyttiin tuttuihin virsiinkin.

Bruuno-isäntä ja hänen sisarensa Mimmi otivat aina ystävällisesti vastaan.

Joulukirkon loputtua oli Mimmillä kahvi ja pullat valmiina kaikille.

Hämärä öljylamppu valaisi pirttiä, oli lämmin ja hyvä olo ja lapsi kuunteli aikuisten rauhallista jutustelua. Vähän uninenkin olo oli kun lähdettiin kotiinpäin. Kotona odotti jouluaamun ateria ja navetta-askareilta tullut äiti.

Isän kanssa me lapset teimme tuon joulukirkkomatkan.

Vammalan Lions clubin stipendi antoi minulle mahdollisuuden tutustua amerikkalaiseen elämään kesällä 1997. Matka ylitti kaikki odotukseni. Pääsin tutustumaan New Yorkiin, pieneen amerikkalaiseen kaupunkiin sekä näin paljon matkalla perheeni mukana Floridaan, missä sain myös kokea amerikkalaiset häät.

Vaihto-oppilaana Elberfeldissä

Matka alkoi Helsingin lentoasemalta, missä kaikki Suomen Lions clubien kesävaihto-oppilaat kokoontuivat. Helsingistä lensimme ensin New Yorkiin ja vietimme siellä yhden yön, tutustuimme myös pikaisesti kiertoajelulla kaupunkiin. Yö Manhattanilla ihastutti, kaikki oli hyvin suurta ja mainosvalot mahtavia. Kiertoajelulla näimme myös Vapaudenpatsaan, China Townin sekä paljon muita nähtävyyksiä.

New Yorkista jatkoimme matkaa lentäen Indianaan, jossa perheeni asui. Sain iloisen ja lämpimän vastaanoton perheeltäni heti lentokentällä. Jatkoimme matkaa amerikkalaiseen tapaan avoautolla perheeni kotikaupunkiin Elberfeldiin. Perheeseeni kuuluivat ”äiti” Rai, ”isä” Gary sekä Maxi-koira. Elberfeld on hyvin pieni 500 asukkaan maaseutukaupunki, maissipeltoineen ja kodikkaine taloineen. Odotin, että Amerikassa olisi ollut hyvin turvatonta, mutta Elberfeldissä ei tarvinnut pelätä. Kaupunki oli rauhallinen ja turvallinen paikka asua, asuntojen ja autojen ovia ei edes lukittu yöksi, kaikki tunsivat ja luottivat toisiinsa. Liikkumistani ja tutustumistani helpotti se, että perheeni äidillä oli mahdollisuus olla kanssani ja viedä minua eri paikkoihin.

Ennen lähtöäni tutustuin tampere-laiseen Heliin, joka tuli vaihto-oppilaaksi samaan kaupunkiin. Perheemme olivat paljon tekemisissä keskenään. Helin perheessä oli myös englantilainen Jenny ja brasilialainen Andrea. Vietimmekin paljon aikaa yhdessä. Minulla oli siis mahdollisuus tutustua myös muista kulttuureista oleviin nuoriin. Eräänä iltana tarjosimme kansainvälisen päivällisen perheillemme ja heidän ystävilleen. Reseptin suomalaisen kalakeit-

Kansainvälinen leiri

toon jouduin kuitenkin soittamaan äidiltäni Suomesta, kalakeitto maistui kaikille ja sain jopa kehuja keittotaidostani. Kerroimme myös kotimaisiamme paikallisen Lions clubin kokouksessa.

Kuuden viikon matkaani kuului viikon kansainvälinen leiri, missä ympäri maailmaa tulevat nuoret tapasivat toisensa. Leirillä meitä suomalaisia oli kuusi. Minulla ei tosin ollut mahdollisuutta olla leirillä kuin kolme päivää, sillä pääsin perheeni mukana Floridaan heidän tyttärensä häihin. Leiriltä sain kuitenkin monia uusia ystäviä, joiden kanssa pidän edelleenkin yhteyttä.

Automatka Floridaan kesti neljätoista tuntia. Ajoimme monen osavaltion läpi ja minulla oli mahdollisuus nähdä Amerikkaa enemmän kuin osasin odottaa mm. Atlantan olympiakiylä ja paljon muuta. Amerikkalaiset häät olivat vallan mahtavat monine morsiusneitoineen, sulhaspoikineen

ja ruusun terälehtiä heittelevine pikutyttöineen. Floridassa tapasin perheeni sukulaisia ja ystäviä, jotka kaikki olivat hyvin ystävällisiä ja kiinnostuneita minusta ja Suomesta.

Perheemme halusivat meidän tutustuvan myös amerikkalaiseen yliopistoon Evansvillessä lähellä kotikaupunkiani. Yliopisto oli suuri ja mahtava. Sisätiloissa oli luentosalien lisäksi kaikki mitä ikinä voit tarvita jopa urheilukenttä, uimahalli ja elokuvateatteri.

Haluan kiittää Vammalan Lions clubia saamastani mahdollisuudesta päästä tutustumaan Amerikkaan, maahan, elämään ja ihmisiin. Mielestäni matkani onnistui hyvin, sain paljon ystäviä ja kokemuksia. Kielitaitonikin karttui matkan aikana, etenkin sain lisää rohkeutta. Perheeni toivotti minut koska tahansa tervetulleeksi takaisin, ja uskon meidän vielä tapaavan.

Olavi Kulmala

Joulumuistoja

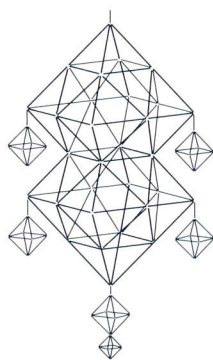
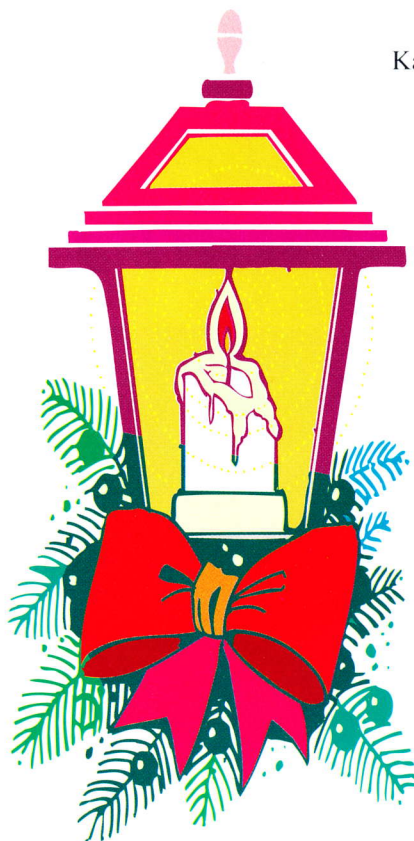
Kun vanhuus ihmisen saavuttaa,
voi elämän vaiheita muistella,
menneitä kohdalleen asettaa,
poistaa risut ja helmiä poimia.
Katsoa, miten vaikeudet kasvatti,
miten onnen ajoista kiitteli.
On ollut työtä ja puutetta,
joskus intoa tai uupumusta.
Siitä koostunut elämän kirjavuus,
sen kitkeryys ja suloisuus.

Joulumuistoja kerron mä,
nyt, Teille, Ystävät.
Ne antanut on elämä,
sen monet vaiheet, tehtävät.
Sen ilot, huolet haihtuneet,
itkut riemuun vaihtuneet.
Ihmisen täällä osana,
on monet vaiheet kokea.
Jumalan koululaisena,
opintiellä kulkea.

Kun lapsuusaikaa muistelen,
niin oli koti armas.
Vaikka aikaa se oli köyhyden,
ei mieli ole kodille karvas.
Ei silloin perusturvasta puhuttu,
saavutetuista eduista kohuttu.
Koti oli turvana pienen ja suuren,
sieltä sain minäkin eloni juuren.
Köyhyys rajasi pois kaiken turhan,
antoi kuitenkin elämisen hurman.

Muistan ne lapsuuden joulut vielä,
nyt kymmenet vuodet muistoja kultaa.
Pienessä mökissä korvessa siellä,
nyt on jo hirretkin multaa.
Silloin oli joskus hyväkin vuosi,
Luojan luonto kylvöjä suosi.
Jos tulvavedet jaksoi vetää ojat,
leipoi äiti jouluksi pullapojat.
Ne parhaat lahjat, mitä saatan muistaa,
muistojen ketjussa helminä loistaa.

Ne joulut kuitenkin parhaat oli,
poissa kiireet, turhuus ja melu.
Joulun henki vielä aitona eli,
ei ajatuksien riepottelut.
Siihen henkeen vielä jos päästä vois',
tästä nykyajan sekasorrosta pois.
Voisi kuulla Sanan, jota luetaan,
ja sen ottaa elämänsä oppaaksi vaan.
Jäisi uusi muisto joulusta tästä,
se uutta loisi koko elämästä.

Muistanpa jouluja sitten toisia,
myöhemmän elämän varrelta.
Kahdeksantoista kun oli mulla vuosia,
aika tuli maatani palvella.
Siellä jossakin – kolme vuotta,
pitkät ne oli – vaan ei suotta,
se viime vuosina todettu on,
kun näimme naapurien kohtalon.
Kiitos Isänmaasta Jumalalle,
sen vapaudesta kaikkivaltiaalle.

Kolme vuotta, kaksi joulua,
rintamalla kun palvelin.
Sekin oli sitä elämän koulua,
sentään hengissä selvisin.
Ei olleet sielläkään joulut rikkaat,
eikä lahjoista runsaat.
Yllämme kyllä tähdet kirkkaat,
mutta tietäjät puuttuivat.
Puuttui myöskin seimi ja pahnat,
sekä paimenet parahat.

En ole koskaan sotajuttuja,
halunnut minä kertoa.
Ne on monille liian tuttuja,
eikä vedä ne tosille vertoa.
Joulut toiset siis sijan saavat,
nyt tässä muistojen ketjussa.
Sai rauha maalle, sen sydänhaavat,
vähitellen saivat ne arpia.
Käytiin saatiin rauhan toimet.
Luotiin elämälle toiset loimet.

Siitä elon kulku hyvin tavallinen,
kävi kohdalleni myös kulkemaan.
Tiedättehän – miten perheellisen,
Joulunvietto yleensä sujuikaan.
Lapset, tontut, joulupukit,
suvut, serkut, mummot, ukit.
Kaikki oli kiirettä, touhua, tohinaa,
ei ehtinyt kuulla metsänkään kohinaa.
Oli joulunkin rauha kenties missä,
kiireiden joukossa eksesissä.

Ei, ystävät näistä muistoistani,
joulun perussanoma paljon näy.
Vähän juhlaa ollut on elossani,
muistot arkiset siis arjen tietä käy.
Mutta, ystävät, myös joulusta tästä,
soisin kaikille Teille, että elämässä,
oisi muisto kaunis, herttainen,
kuin muisto lapsuusjoulujen.
Että tästäkin joulusta voisimme kiittää,
sen helmenä muistojen ketjuun liittää.

Ajattelen Sinua

– pieni, joka luottavaisin silmin ja täynnä odotusta katsot kaikkea sitä, mitä Joulun tuomassa.

Olet sen kiireen ja salaperäisyyden keskellä ja haluaisit joulun tulevan pian.

Toivon, että saat jouluusi sen kaikkein tärkeimmän – rakkauten ja hellän sylin.

Ei se lahjojen määrä korvaa niitä.

– Ajattelen myös sinua pieni, jolle kenelläkään ei ole aikaa, eikä joulusta näytä tulevan arkea ihmeempää.

Voisinpa saada sinulle sen, mikä jokaiselle lapselle kuuluu...

– Ajattelen sinua koululainen, joka sait vähän lo-maa ja toivot ja odotat, että se kaikki, jota jouluusi aina haluat, nytkin ympäröisi sinua.

– Ajattelen sinua nuori, joka olet opiskelun, työn tai työttömyyden tuttu.

Älä hukkaa lapsenmieltäsi, äläkä lakkaa toivomasta. Kartuta sitä henkesi rikkautta mitä varmasti omistat.

Tuohan joulun sinut, joka olet kauempanakin, rakkautesi pariin? Vai jäätkö yksin?

– Ajattelen sinua äiti, joka monien kiireidesi keskellä haluaisit luoda läheisillesi kaikkea sitä, mitä joulun myötä tulee. Ei kaiken tarvitse tulla siivotuksi tai muuten valmiiksi. Tärkeintä on, että sinä olet lähellä rakkaitasi ja heillä on Sinut.

– Tai sinua äiti, joka pelkojesi ja huoliesi keskellä tuskin uskallat ajatella edessä olevaa joulua.

– Ajattelen sinua isä, joka helposti jäät jouluvalmisteluissa syrjään.

Toivon sinulle lämpöä ja iloa rakkautesi lähellä.

– Ajattelen sinuakin isä, joka et lapsiesi lähellä olla voi tai saa olla, vaikka tahtoisitkin.

– Ajattelen sinua mummu ja pappa, jotka saatte lä-

hellä lapsenlapsianne elää mukana joulun odotuksessa.

Ja teitä, jotka odotatte luoksenne heitä, joiden läsnäolo toisi iloa ja lohtua ja syliin ja polvelle pienen rakkaan.

Jospa saisitte jouluunne heidät.

– Ajattelen sinua yksinäinen, jonka luokse kukaan ei saavu...

– Sinua, joka joudut syrjään kaikesta.

– Sinua, jolla on vain muistot.

– Sinua, jota painaa suru ja huoli.

– Sinua, jolta elämä on rikkunut käsiin.

– Sinua työtön, jolta toivo työstä näyttää valuvan hukkaan.

– Sinua työn uuvuttama.

– Sinua, joka olet sairas ja väsynyt.

– Sinua unohdettu, pettynyt ja katkera.

– Sinua, joka et pääse kodin jouluun.

– Sinua, joka kenties koet koko joulun odotuksen ahdistavana – liian paljon on menetetty.

– Ajattelen sinuakin, joka haluat kieltää kaiken ja olla kuin ei joulua olisikaan.

– Sinua, joka et tavoita etsimääsi ja kaipaamaasi.

Tahtoisin, olosuhteistasi huolimatta, että Sinulla ja teillä jokaisella olisi rauhaa ja iloa ja sitä mitä kaipaat!

Sitä kaikkea tahtoo meille jokaiselle antaa ja tuoda Joulun Lapsi.

Sitä varten Hän tuli, Vapahtajaksi, Suuren Ilon ja Rauhan antajaksi.

Kaikelle kansalle!

Sinulle ja minulle!

Näit keskiajan syksyn, joka oli täynnä Euroopan uupumusta. Mutta täällä Pohjoisen äärellä vasta herännyttä toimeliaisuutta, uusia, viljelykseen otettuja yhteyksiä Pohjoisen meren ääreen asti, kantavia, avartavia, omaa itsetuntoa vahvistavia, omaa identiteettiä selkeyttäviä kosketuksia muun Euroopan elämään, ihmisiin, kulttuuriin.

Näit kylien vahvistuvan ympärilläsi, peltoaukeiden laajenevan, talojen vaurastuvan. Niinkuin suojainen pesäpaikka erämaiden keskellä, kylän ympäri juosseine susiaitoineen, oli Kalliala itse jalkaisi juussa, siinä paikassa, mihin keskiajan ihminen, meidän esi-isämme, silloinen tyrväälinen Sinut rakensi.

Vain Sinä jäit tietämään, mistä he väänsivät ne kivet, joita ei Kirkkosaaressa ollut, mutta joista Sinun seinäsi kohotettiin. Sinä tietäisit, mistä tuli se mestari, joka lyötätti ja poltatti tiilet, joista muurattiin Sinun päätykolmi-osi, niinkuin keihään kärjet, huimavaan korkeuteensa, kohti taivasta. Siinä yksin tiesit myös, mikä oli se mieli, jolla he sen tekivät. Varmaa vain on, että heillä piti olla paikka, jossa palvoa. Piti olla paikka, jossa ilmaista sitä, mikä meille ihmisille jää ilmaisemattomaksi, mutta jota ilman tämä maailma, olemassaolo ja elämä eivät koskaan selity. Nimenomaan elämä, kulloisenkin ajan käsilläoleva elämä ja elämän tunto, joka oli läsnä silloinkin, kun he sinun lattiasi alle saattelivat kuolleitaan.

Sinä näit, mitä he uskoivat ja mitä he aavistelivat, kun he polvensa notkistaen lähestyivät dominikaaniveljien, Herran koirien, toimittamaa messua, sitä messua, joka tuli MISSALE ABOENSEN pohjaksi ja MIKAEL AGRICOLAN jumalanpalveluskirjan pohjaksi, sitä, joka kesti, säilyi ja oli, vaikka tuli uskonpuhdistus ja kuvien raastamisen aika, joka oli näihin meidän päiviimme saakka.

Lempeydellä Sinä näit, kuinka sydämeltään viisas oli palvelijasi CASPARUS OLAI, se talollisen poika Pirkkalasta, joka kuudentena nimeltä tunnettuna kirkkoherranasi muiden kanssa allekirjoitti Uppsalan kokouksen päätöksen Ruotsin ja Suomen kirkkojen siirtymisestä evankelis-luterilaiseen tunnustukseen ja oppiin. Ja jos kuningas raastoi kirkkojen aarteet, tämä Sinun palvelijasi säästi kai-

Mitä sinä Tyrvään P

Tyrvään Pyhän Olavin 500-vuotias kirkko tuhoutui tuhopoltossa sunnuntaina 21. 9. 1997 vain kolme viikkoa uuden paanukaton valmistumisen jälkeen.

Sinä näit, Pyhä Olavi

Kuva: Tyrviän Sanomat / Veli-Matti Saksi

ken, mikä ei kuninkaalle kelvannut, sen mikä hänelle oli vain puuta, alttarikaapin, alttarikrusifiksin, triumfiristin, Pyhän Olavin ja ihanaa ihannamman Pyhän Annan itse kolmantena. Siunattu CASPARUS OLAI, tosi säilyttäjä ja aarteitten vaalija. Ja tallelle jäivät myös PSALTERIUM JA BREVIARIUM. Ne olivat latinaa ja paavin aikaa, mutta ne saivat olla. Niissä oli kivijalka, elävistä kivistä rakennetun kirkon kivijalka.

Mitä Sinä tunsit, kun tuli ensi kerran Sinut tuhosi, emme tiedä. Mutta siksi siis Liuhalan Nuutilan rustholli omilla varoillaan rakennutti Sinuun sen perälehterin (1640), jota vielä viimeisessä rakentamisessasi yhden tölpan väli enättiin, ja saatiin ne nuoren väen, soldaattien ja hantvärkkäreiden penkit, jotka penkkijärjestyksesi jäi luettelemaan. Kolmikymmenvuotisen sodan aikana he sinua rakensivat, sen vuosisadan tyrvääläiset, ja antoivat Sinulle yhden kalleimmistasi, ihanan saarnatuolisi, pommerilaisen barokkityön.

Tyynenä, ylväänä, omista juuristasi tietoisena, järkkymättömänä ja samalla lempeästi siunaavana Sinä näit herätyksen kristinuskon saapuvan Suomeen. Sinun tykösi se tuli ensimmäisten joukossa. Palvelijasi JOHANNES WEGELIUS VANHEMPI, Saksan herätyksen koskettava, ja Hallen Filip Jaakko Spenerin keskustelukumppani oli pietismin tuoja. Sinä näit, että Sinun seiniesi sisälle hän sen toi. Sinusta alkoi se, mikä Suomen kirkossa eli, kosketti ja paloi, läpäisi ihmisten elämän, herätys, uusi uskonkokemus. Tallella ovat WEGELIUKSEN kirjat, jotka hän Sinun kirjojesi joukkoon hankki. Se aika oli Suomen ison vihan aikaa, joka WEGELIUKSENKIN karkoitti kahdeksaksi vuodeksi Ruotsin Lapin Naangijärven turvekammiin Lapin lähetystä tekemään. WIRZENIUS, uskollinen kappalainen, jäi Sinua vartioimaan. Sinä tiedät, että se oli hän, joka sitten, kun hänen aikansa täytyi, sai maatumattomana jäädä arkkunsa Sinun sakaristosu käytävän alle. Sinä lempeä ja siunaava, tahdoit hänen tomumajansakin säilyttää.

Näit Suomen sodankin, että lattiasu alle joutunut raha, vaihtui Ruotsin rahasta Venäjän rupliin. Keisarilliset julistukset nostettiin MIKAEL LAJANDERIN pystyttämiin lehterin

pylväisiin olemaan siihen saakka, kunnes keisarilliset plakaatit piti viettämän uuteen kirkkoon, tsaarivallan aikana valmistuneeseen. Mutta kuninkaalliset julistukset Sinä sait pitää, niitä Sinun ei tarvinnut luovuttaa, ei siihen asti, että Sinulle tuli kaiken luovuttamisen aika.

Uuden kirkon aika unohti Sinut. Sinä et unohtanut mitään aikaa etkä mitään sukupolvea. Et vain omaa kylääsi Kallialaa vaan koko pitäjää. Sinä katsoit kallioltasi, kun uuden suomalaisuuden aika tuli, kun tuli uuden taloudellisen nousun, teollistumisen, tuli tilattoman väestön ja kansan uusien jakautumisten aika. Sinä olit sivuun jäänyt, mutta vakavammin, totise min ja syvemmin sinä seurasit aikaa kuin mikään muu koko Tyrvään pitäjässä pitkällä kokemukseksi, ajan perspektiivillä ja viisaalla lempeydelläsi. Sinä vain siunasit, siunasit sokeutuneita. Kivien rakosi verta itkien Sinä näit Suomen itsenäisyyden ajan tulemisen, järjettömän, mikä näytti olleen vallalla, traagisen, minkä Sinun lapsesi toinen toisellensa tekivät oman epätoivonsa ja ymmärryksensä kapeuden vankeina.

Sinä siunasit tätä maata, kun veden yli soivat Sinun entiset kellosi talvisodan sankareiden ja jatkosodan sankareiden saattomatkoilla. Sinun kellosi soivat heidän hautojensa yli Sinun sanomaasi. Vaikka vaimentuneina, ne soivat vieläkin Sinun elämän sanomaasi, elämän ja valkeuden sanomaa kuoleman ja ihmissydamen pimeyden edessä ja alla.

Ja kun luultiin, että oli uudestaan tullut sinun aikasi, että ensin olivat sinut löytäneet ihmiset, sitten viralliset instituutiot, että Sinut oli uudestaan löytämässä koko Eurooppa ja sen kulttuuri aarteenaan ja vertaansa vailla olevana kalleutenaan, kun ihmiset olivat tuhatmäärin tulleet Sinun tykösi, hoivanneet Sinut, että Sinä vieläkin olisit meidän äitimme polvesta polveen, sitten Sinun aikasi tuli.

Tyynesti näit tulentekijän tulevan, tyynesti tunsit ihmisen raadollisuuden, ihmisen sokeuden, ihmisen oikeassa olemisen sokeuden, ihmisen sydäntä vailla olevan oikeassa olemisen sokeuden ja vihan valkean polttavan lattiaasi, penkkejäsi, alttariasi, lehteriäsi, pyhiä kuviasi, saarna-

Kuva: Työväen Sanomat / Veli-Matti Saks

Kiviseinät ovat jäljellä lähtökohtana uudelle rakentamiselle samalla tavalla kuin 1600-luvun alkupuolella tapahtuneen tulipalon jälkeen.

tuoliasi, kattoasi, sitä ainutkertaista, mikä tässä maailmassa vain Sinulla oli olemassa koko ihmiskunnan aarteena ja koko ihmiskuntaa varten. Sinä annoit itsesi ristiinnaulittavaksi ihmisen pahuuden tähden.

Mitä Sinä näit sen ihmisen sydämesä? Toisen ristiinnaulitun kanssa Sinä sanot: Antakaa heille anteeksi. He eivät tiedä, mitä tekevät.

Senkään jälkeen, mitä Sinä näit ja mitä me jouduimme näkemään, Sinulle

ei tullut vihan eikä katkeruuden aika. Sinä tunsit ihmisen. Heitä varten Sinä olit. Yhtä vääjäämättömän varmoina, yhtä turvaavina ja ylväinä kohoavat taivasta kohti yhä Sinun päätyjesi keihäänkärjet.

Sinä joka kaiken näit, näe meidän sydämemme nyt. Näe, että ne järkyttyvät ja itkevät, että ne avautuvat ja tulevat taas Sinun luoksesi. Ne tulevat ja rakentavat Sinut, Sinä, meidän Äitimme, meidän elämämme kallio, Jumalan huone, Tyrvään Pyhä Olavi.

Vammalan kaupungin toista merkittävää taajamaa, Karkun taajamaa, on tähän asti kaavoitettu ja rakennettu ilman yleispiirteistä maankäytön suunnitelmaa. Kaupungin teknisen viraston suunnitteluosasto ryhtyi kyllä 1970-luvun lopussa laatimaan luonnoksia yleiskaavaa varten, mutta työ keskeytyi varsin pian VR:n radanoikaisu suunnitelmien odotteluun. Sen koommin eivät kaupungin omat voimat ole riittäneet yleiskaavatyön käynnistämiseen uudelleen. Vasta vuonna 1995 kaupunki aloitti toden teolla Karkun yleiskaavoituksen valtion tukemana ja konsulttivoimin. Tämän lehden ilmestyessä on Karkun osayleiskaava todennäköisesti jo kaavaehdotuksena kaupungin toimielinten käsittelyssä.

Karkun taajamaan yleiskaava

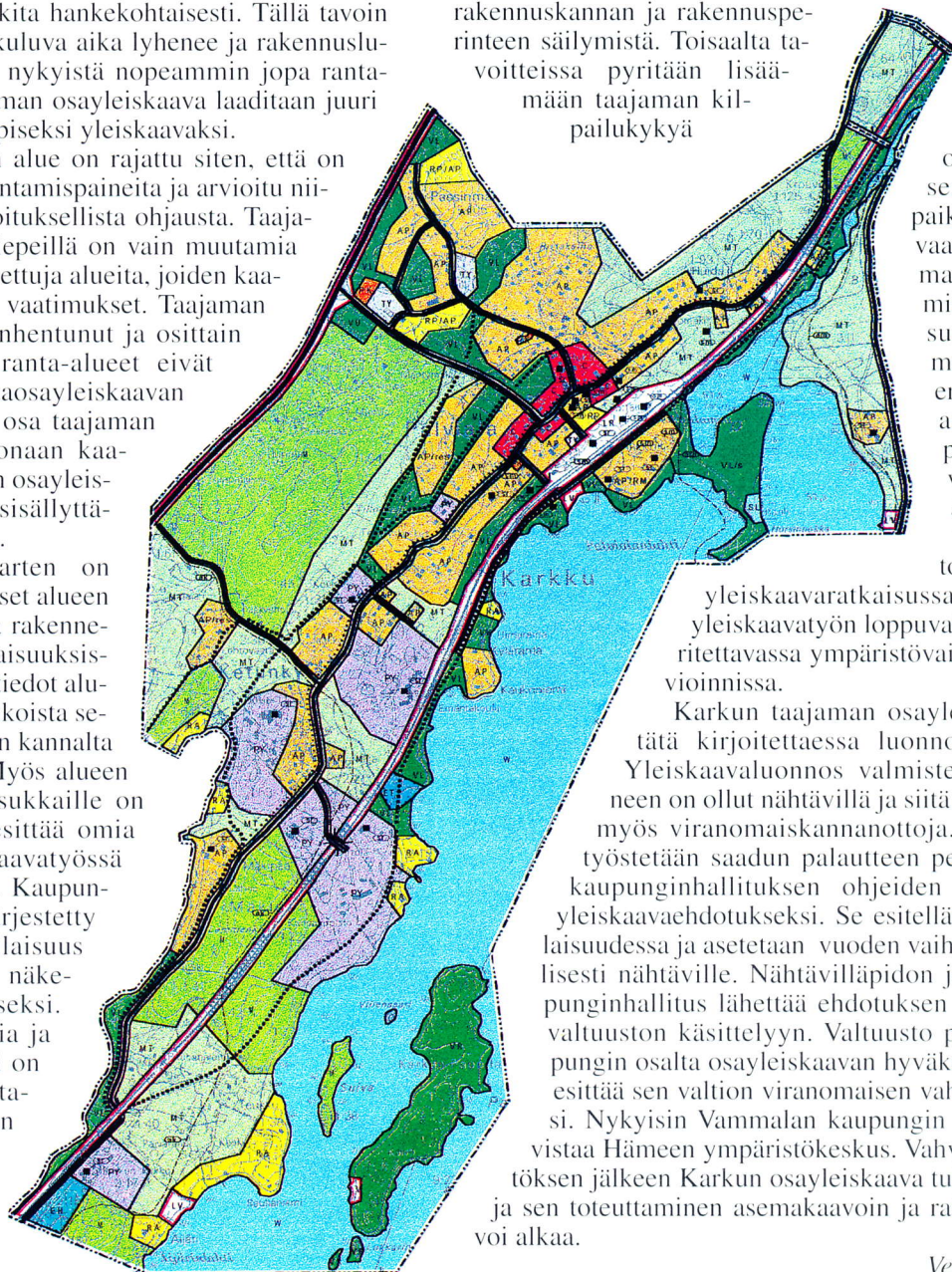
Yleiskaavasta on viime vuosina kehitetty varsin käyttökelpoinen ja joustava väline maankäytön ohjaukseen. Perinteisesti sitä on käytetty osana kunnan strategista suunnittelua ja ohjeena asemakaavoitukselle. Nämä ominaisuudet sillä on vieläkin. Uusien yleiskaavojen alueella kunta voi nyt myös tietyin edellytyksin vahvistaa asemakaavoja ja myöntää rakennuslupia myös suoraan yleiskaavan perusteella. Asemakaavan tai rantakaavan tarve voidaan kunnassa harkita hankekohtaisesti. Tällä tavoin kaavojen käsittelyyn kuluva aika lyhenee ja rakennuslupia voidaan myöntää nykyistä nopeammin jopa ranta-alueille. Karkun taajaman osayleiskaava laaditaan juuri tällaiseksi uuden tyyppiseksi yleiskaavaksi.

Karkun yleiskaavan alue on rajattu siten, että on ennakoitu tulevia rakentamispaineita ja arvioitu niiden tarvitsemaa kaavoituksellista ohjausta. Taajaman alueella ja sen liepeillä on vain muutamia asema- ja rantakaavoitettuja alueita, joiden kaavat täyttävät nykyiset vaatimukset. Taajaman rakennuskaava on vanhentunut ja osittain kumottu. Taajaman ranta-alueet eivät kuulu kaupungin rantaosayleiskaavan piiriin. Lisäksi suuri osa taajaman lievealueista on kokonaan kaavoittamatta. Näin ollen osayleiskaavaan on jouduttu sisällyttämään varsin laaja alue.

Yleiskaavatyötä varten on tehty mittavat selvitykset alueen maiseman, luonnon ja rakennetun ympäristön ominaisuuksista. Samoin on kerätty tiedot alueen väestöstä ja työpaikoista sekä muista kaavoituksen kannalta keskeisistä asioista. Myös alueen maanomistajille ja asukkaille on varattu tilaisuuksia esittää omia näkemyksiään yleiskaavatyössä huomioon otettavaksi. Kaupunginvaltuustolle on järjestetty erityinen seminaarituloisuus luottamushenkilöiden näkemysten kartoittamiseksi. Selvitysten suosituksia ja esitettyjä näkemyksiä on lisäksi testattu kaavata- loudellisin laskelmin erilaisista maankäytövaihtoehdoista. Kaikista edellä luetelluista on laa-

dittu kirjalliset raportit, jotka esiteltiin kaupunginhallitukselle samassa yhteydessä, kun se päätti yleiskaavan tavoitteista.

Yleiskaavan tavoitteissa korostuvat halu säilyttää Rautaveden kansallismaisemaa ja Riippilänjärven valtakunnallisesti arvokasta kulttuurimaaisemaa, joihin suuri osa kaava-alueesta kuuluu. Samoin tavoitteet edistävät Karkun vanhan rakennuskannan ja rakennusperinteen säilymistä. Toisaalta tavoitteissa pyritään lisäämään taajaman kilpailukykyä

omaleimaisena asuinpaikkana ja turvaamaan taajaman kehittämismahdollisuudet varamalla alueelta erilaisia asunto-, työpaikka- ja virkistys-alueita. Tavoitteiden toteutumista

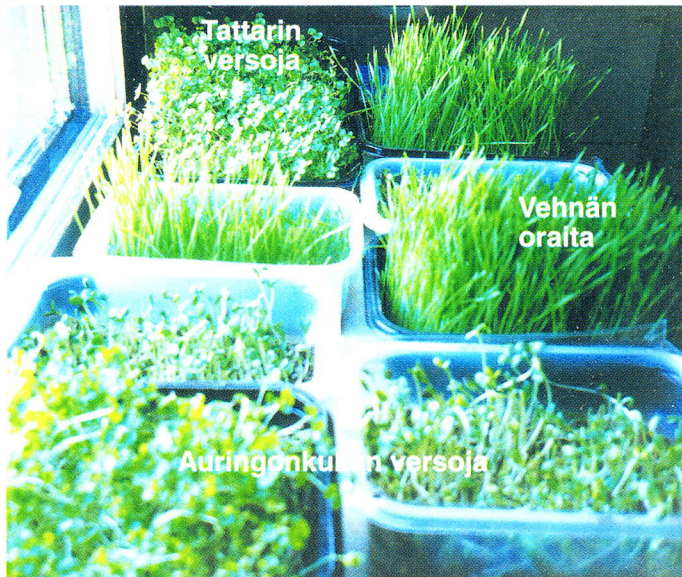
yleiskaavaratkaisussa punnitaan yleiskaavatyön loppuvaiheessa suoritettavassa ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Karkun taajaman osayleiskaava on tätä kirjoitettaessa luonnosvaiheessa. Yleiskaavaluonnos valmisteluaineistoinen on ollut nähtävillä ja siitä on pyydetty myös viranomaiskannanottoja. Luonnosta työstetään saadun palautteen perusteella ja kaupunginhallituksen ohjeiden mukaisesti yleiskaavaehdotukseksi. Se esitellään asukastilaisuudessa ja asetetaan vuoden vaihteessa virallisesti nähtäville. Nähtävilläpidon jälkeen kaupunginhallitus lähettää ehdotuksen kaupunginvaltuuston käsittelyyn. Valtuusto päättää kaupungin osalta osayleiskaavan hyväksymisestä ja esittää sen valtion viranomaisen vahvistettavaksi. Nykyisin Vammalan kaupungin kaavat vahvistaa Hämeen ympäristökeskus. Vahvistamispäätöksen jälkeen Karkun osayleiskaava tulee voimaan ja sen toteuttaminen asemakaavoin ja rakennuslavin voi alkaa.

Veikko Vänskö

Vihreästä
virkeyttä,
elinvoimaa.

Joulu on monille perinteiden vaalimista. Keskeisenä asiana joulun aikaan ovat erilaiset herkut. Niiden valmistus periytyy sukupolvesta toiseen. Joulun jälkeen moni tuskailee ylimääräisten kilojen kanssa. Siihen ei tietenkään ole muuta lääketä kuin vähentää ja keventää syömistä.

Kevennystä joulupöytään

Tänä jouluna voisimme muuntaa perinteistä joulutarjottavaa lisäämällä erilaisia herkullisia kasvisruokia ja jättää vaikkapa kinkun pois. Kasvisruokaa kohtaan on viime vuosina kiinnostus yleisesti kasvanut. Ravitsemuksen tärkeydestä terveytemme ylläpitäjänä on kirjoitettu ja puhuttu paljon. Tosiasia on, että olemme sitä, mitä syömme. Tieteellinen tutkimus on osoittanut, että kasvisruoalla on monia etuja liharuokaan verrattuna. Usein kuulee sanottavan, että kasvisruoan laittaminen on niin monimutkaista ja aikaa vievää eikä oikein tiedä, mitä valmistaisi kasviksista ruoksi. Ruoanvalmistus on luovaa puuhaa, mielikuvitus vain liikkeelle.

Mikäli siirrytään täysin kasvisruokaan, vaatii se perusteellista paneutumista asiaan, jotta ruoka on monipuolista. Aina voi kuitenkin lisätä kasvien osuutta aterioilla, niin kypsennettyä kuin raakaakin eli elävää ravintoa mukaanlukien hapattamalla valmistetut tuotteet, joissa kahdessa viimeisessä mainituissa on kaikki ravintoaineet tallella.

Kasvisruokaa valmistettaessa käytetään matalia lämpötiloja. Hauduttaminen eri tavoin on hyvä tapa, se ei sido ruoanlaittajaa liedien viereen, vaan ruoka kypsyy omia aikojaan uunissa tai liedellä. Aiemmin hauduttaminen on ollut varsin yleinen ruoanvalmistusmenetelmä.

Hauduttamisen ohella käytetään liottamista. Esim. pavut, linssit, herneet, vilja, siemenet ja kuivatut he-

delmät on aina syytä liottaa. Näin lyhenee kypsymisaika ja samalla säästyy energiaa.

Kasvisruoan valmistaminen ei ole sen mutkikkaampaa kuin sekaruokaan valmistus. Tarvitaan vain asenteiden muutosta.

Syön pääasiassa kala-kasvisruokaa, johon kuuluu myöskin idättäminen ja versojen kasvattaminen. Minulla on intohimona kerätä vanhoja kasviskeittokirjoja. Niitä olen löytänyt kiitettävästi Vanhan kirjallisuuden päiviltä. Kovin vanhoja ne tosin eivät ole, vanhimmat ovat vuosilta 1910–1911: Henni Paanasen "Kasviskeittokirja kansalle" ja Edward

Baltzerin "Kasviskeittokirja", jonka ensimmäinen painos on ilmestynyt 1881. Erittäin mielenkiintoinen on tohtori Alfred Bramsenin pieni kirjallinen "Syömistä taito, ihmeellinen keksintö" vuodelta 1906. Siinä esitetyt asiat ovat terveyden perustana edelleen. Tärkein asia on ruoan kunollinen pureskeleminen, jota meidän kaikkien tulisi opetella.

Anna Karimo opastaa v. 1911 ilmestyneessä kirjassaan "Mitä meidän on syötävä" mm. "mitä tulee meidän antaa kasvavalle suvulle, jotta se tulisi terveeksi ja voimakkaaksi, vastustuskykyiseksi ja reippaaksi sekä sielultaan että ruumiiltaan". Lisäksi hän

"Salaattikukka"
Vadilla:
lehtisalaattia,
juustoa, kurk-
kua, tomaattia,
maissia ja
parsakaalia.
Kastike: joko
yrteillä maust.
kermaviili tai
öljy-etikka-
kastike.

toteaa, että ruoka tulee valmistaa huolella, rakkaudella. – Niin, kohta on 1900-luku vierähtänyt ja me pohdimme edelleen, mitä meidän on syötävä, jotta pysyisimme terveinä ja lisäksi, että laihtuisimme.

Joulupöytään voisi tänä vuonna valmistaa porkkana-, imelletyn peruna- ja lanttulaatikon lisäksi tai vaihtoehtoisesti punajuurista ja pähkinöistä laatikoita (paistoksia) hyvissä ajoin pakkaseen niin, että joulunaluspäivinä voi lueskella, ulkoilla ja rentoutua.

Punajuuri-kaalilaatikko

1/2 kg punajuuria
1/2 kg punakaalia
1/2 kg keräkaalia
1/2 kg sipulia
öljyä
tilkka vettä
mieleisiäsi yrttimausteita (basilikkaa, tinjamia, kuminaa ym.) jos haluat makeutta, voit lisätä vähän hunajaa, siirappia tai fariinisokeria
tilkka hunaja-omena- tai balsami-
viinietikkaa
n. 2 dl ranskankermaa, smetanaa tai kermaa

suolaa vain vähän, jos ollenkaan
Pese punajuuret hyvin. Leikkaa ohuiksi suikaleiksi käsin tai koneella, samoin kaalit ja sipuli.

Lisää kasvikset kattilaan kypsytysjärjestyksessä, ensin eniten aikaa vievät. Lisää yrtit.

Anna hautua hiljakseen 20–30 min. Lisää kerma, tarkista suola ja pane seos voideltuun vuokaan. Hauduta uunissa kypsäksi, lämpö n. 150–170 °C, syksyllä kypsyy nopeammin kuin kevättälvella.

Pähkinälaatikko

n. 2 dl rikottuja ohrasuurimoita
3–4 dl vettä
2–3 sipulia
3/4 dl pähkinöitä
1/2 dl rusinoita
1/2 dl siirappia tai hunajaa
1 muna
1 rkl soijajauhoja (2 rkl vastaa kananmunaa)
n. 4–5 dl kermamaitoa tai maitoa
suolaa
meiramia
paprikajauhetta

Keitä ohrasuurimot puolikypsiksi. Jauha pähkinät. Hienonna sipuli. Sekoita maito, muna ja soijajauho. Yhdistä kaikki aineet ja tarkista maku. Kaada seos voideltuun uunivuokaan. Lämpötila 200, aika n. 40–60 min. seoskerroksen paksuudesta riippuen.

Tarjota puolukka- tai punaherukkasurvoksen kanssa.

Juhlapöydässä erilaisia salaatteja, kasvishyytelöä, parsakaalipaistosta, eril. kaloja, kutunjuustoa ja – lihapullia kääritynä viinimarjan lehtiin.

A. Karimon kirjasta pari ohjetta silloisella kieliasulla ja tekstityyllillä:

Kylmä mannaryynivanukas.

3 k. k. mannaryyniä, 4 muna, 1/2 k. k. mantelia, 1 1/2 l. maitoa, vaniljasokeria, suolaa, sokeria.

Valmistaminen: Mantelit kuoritaan ja hienonnetaan. Ryynistä ja maidosta keitetään puuro. Kuumaan puuroon sekoitetaan munanruskuaiset, sokeri ja manteli ja puuroa sekoitetaan hyvin kunnes se jäähtyy. Vaahdoksi vatkatut munanvalkuaiset pannaan sekaan ja seos kaadetaan kauniiseen kylmällä vedellä valettuun muottiin. Jäähtyneenä kaadetaan vanukas jälkiruoka-astiaan ja tarjotaan mehukastekkeen kera.

Mehukasteke.

2 k. k. karpalomehua, 2 rkl. perunajauhoja, palanen kaneeli, sokeria.

Valmistaminen: Kaneeli keitetään vedessä noin 1/2 tuntia, mehu pannaan sekaan, kasteke suurustetaan ja maustetaan sokerilla. Tarjotaan kylmänä erilaisten vanukasten kera.

Laseerattu perunakakku.

4 muna, 200 gr. makeita mantelia, 300 gr. sokerijauhoa, 8 kpl. karvaita mantelia, 100 gr. voita, 8 kpl. perunaa.

Valmistaminen: Munanruskuaiset ja sokeri vatkataan vaahdoksi ja hienonnetut mantelit sekä voi pannaan sekaan. Perunat keitetään, jauhetaan ja pannaan seokseen viimeisenä vaahdoksi vatkatun munanvalkuaisen kera.

Hyvä valupannu voidellaan voilla ja sirotellaan leipäjauhelmalla. Seos pannaan siihen ja paistetaan heikossa uunilämmössä noin 1/2 tuntia, jonka jälkeen se laseerataan.

Laseeri.

1 rkl. vettä, 2 tl. sitruunanmehua, 100 gr. sokeria.

Valmistaminen: Aineet sekoitetaan ja hämmennetään, kunnes sokeri on täydellisesti sulanut ja laseeri sakeata. Tällä sivellä kaku ja saa se sitte heikossa uunilämpimässä kuuva. Tarjotaan vaniljakastekkeen kera.

Joulu Passinmäessä

Aluksi lienee syytä paikantaa tuo otsikon Passinmäki. Passinmäkeen päästäkseen tulee kulkea Palvialasta eli entisen Karkun keskustasta vajaan kilometrin verran Passinmäentietä kohti Horniota. Suunnilleen koko Passinmäki on vanhan Passin talon maita.

Ja edelleen otsikossa pysyäkseen, Passinmäen joulunaikoja tässä eletään neljäkymmentäluvulla ja vähän sen ohi. Ja muistotkin niistä ovat erittäin henkilökohtaisia mutta sitäkin lämpimämpiä. Haikeitakin, sen tunnustan.

Joulujen alusaikoihin kuului ehdottomasti Iskun pikkujoulu työväentalolla. Ohjelmansuorittajia löytyi sinne Passinmäestäkin ja joka kerta Mäkisen Pransi lipunmyyjäksi, jonka viran hän huolella hoiti. Minä hoidin oman osuuteni aluksi huuliharpulla ja sitten joulusta -48 lähtien hanurilla.

Passinmäkiläisistä vain Peltosella oli omaa metsää, josta hakea joulukuusi. Joka pirtissä joulukuusi kuitenkin oli. Hämärän tultua se haettiin jostakin Hornion tien varresta.

Peltonen poikkesi muutenkin Passinmäen talouksista. Kalle oli rakennusmestari ja siis passinmäkiläisen katsantokannan mukaan ilmiselvä herra. Kalle ei tätä olettamusta isommin kiistänyt. Meille pikkupojille enemmän merkitsi kuitenkin se, että Peltosen Kallella oli auto. Kallen Opel Olympia palasi sotareisulta raihmaisena kuten muutkin Passinmäen sotaveteraanit. Häkäpönttökin sen perässä oli niin suurikokoinen, tuskin -tehoinen, että Ooppeli meinas ylämäessä keikahtaa persuuksilleen. Ooppelia seurasi Folkkari ja sitä Mosse, jota Kalle kärsi vain välttämättömyyden pakosta. Olojen parantua Mosse vaihtui varmasti ensimmäisten joukossa länsimaiseksi.

Passinmäen erikoisuuksiin kuului myös Rulamon muotinuukketehdas. Se oli lajissaan maamme ainoa. Ja sen omistajat Rulamon Mamma ja Pappa kaikilla ajateltavissa olevilla tavoilla mitattuina hyviä ihmisiä. Minun jouluihini Rulamon väki liittyy sitäkin kautta, että kummipoikaansa he joulunakin muistivat.

Passinmäessä oli kuttuja, joskus joku sikakin, joka jouluksi oli tapana lahdata. Ja monen sian takajalka päättyi joulupöytään Koljaan palvisaunan kautta.

Peltosen Kallen Mosse tarvitsee alleen muutaman lapiollisen soraa suostuakseen jatkamaan matkaa kelirikkoisella tiellä.

Veljeni Pauli muistelee vieläkin kummitätinsä ja läheisimmän naapurimme Leinon tädin joulunpyhien makoisaa antia. Pauli oli ollut laskittelemassa Voimasen ahteesta kelmalla, kun Leinon tati huuteli häntä sisälle. Tati oli sokerikortillaan saanut ostaa siirappia ja tätä makoisaa ainetta antoi hän Paulille kokonaisen kahveukupillisen. Veljeni sanoo tuon maun

saavansa vieläkin kielelleen. Leinon tädin erikoisinta jouluherkkua myös Tampereelta jouluksi kotiin tuleville lapsilleen oli pärssi. Tati oli nuoruudessaan ollut palveluksessa Ulvilassa herrasväessä ja siellä oppinut tätä ruokaa tekemään ja sille myös tämän hienon nimen. Matkalla Ulvilasta Passinmäkeen nimi oli tosin hieman suomettunut. Pärssi oli eräänlaista

pyöreään vuokaan uunissa kypsytettyä lihamurekettä. Ja erinomaisen hyväksi sen muistan minäkin.

Passinmäki oli todellinen työläiskylänosa. Liki joka huushollista lähti aamulla isä, äiti tai molemmat Rakentajalle tai Sahalle. Ja kaikki lähtivät omasta pirtistään. Jokaisen peruspassinmäkiläisen perheen isän tavoite näet oli hankkia perheelleen oma asunto. Pirtiksi sitä tuolloin mäessä sanottiin. Kuuden junallekin lähti mäestä muutama palatakseen takaisin kellonviisarien tehtyä täyden kierroksen. Takana oli työpäivä Nokialla Kumitehtaalla. Heille joulunaika oli todellista valon juhlaa. Olihan heillä nyt peräti kahtena päivänä peräkkäin mahdollisuus nähdä Passinmäki päivänvalossa sydäntalven kaamosaikaa. Töihinlähtö ja töistä paluu kun osui pimeään aikaan.

Joulupukki vieraili ainakin lapsiperheissä. Ja Passinmäen kahdestakymmenestäkolmesta talosta lapsia oli kymmenessä. Passinmäen joulupukin kontista ei erityisemmin tyyristä jaettavaa löytynyt. Monenlaista tarpeellista kylläkin, josta suuri osa ostettiin Kaarlo Kauppilan hiljattain avatusta kaupasta. Juuri sen Kauppilan, joka välitti ympäri maan joulu-

kortteja myytäväksi. Ja joiden korttien myynnillä minäkin rahoitin vähii joululahjastoksiani. Tyttöille äidit tekivät nuket kaupasta ostetun kuttaperkkapään jatkeeksi. Ja muuallakin kuin vain meillä löytyi kontista ilmiselvästi Rakentajalla vaivihkaa tehtyjä puuleluja, jotka ainakin isä aina muisti värnissata. Anneli-siskoni joskus taisi protestoidakin värnissanhajuista nukensänkyään. Nukke ei sanonut mitään.

Passinmäkiläiset eivät olleet kylänkuulua kirkkosaakävijäväkeä. Joulukirkkoon sentään yritettiin. Lauoihan kirkkokuorossa meidän äiti, Peltosen Kalle ja mäestä joku muukin. Horniolaisten kirkkoonmenoa jouluaamuisin seurattiin. Olihan se näyttävää sillä Horniolla oli hevosia. Passinmäen ainoa hevonen oli Vuorisen Nipalla eikä se tainnut koskaan nimenomaan kirkonmälle osua. Kovien metsäajojen jäljiltä jouluinen lepo hyvää sillekin teki. Tunnetuin Nipan hevonen oli entinen sotahevonen, pienikokoinen mutta tulinen vetäjä. Se oli oikeastaan sotainvalidi, toisen silmän kohdalla oli pelkkä kuoppa. Joku epäili sen tämän johdosta näkevän muita huonommin. Sen Nipa jyrkästi kiisti sanoen hevosensa nimenomaan näke-

vän puolta enemmän kuin muiden hevoset. Ne kun näkivät Nipan hevosella vain yhden silmän mutta Nipan hevonen muilla kaksi.

Joulupäivä yleensä pyhitettiin mutta viimeistään tapaninpäivänä piti ulos päästä. Kuka kokeilemaan uutta kelkkaansa kuka uusia suksiaan. Viime mainitut oli paras testata Töyrylän jyrkässä mäessä. Paltilan Aatos siihen mäkeen meille pojille rakensi oikein hyppyrinkin, jossa oli vauhdinottolava. Puolentoistakymmentä metriä minäkin siitä isän sodasta tuomilla leveillä ja tähän tarkoitukseen hyvin sopivilla suksilla leiskautin.

Jälkeenpäin olen ajatellut, millainen mahtoi olla varattoman yksinäisen vanhuksen Laakson Tiltan joulu. Varmasti koki hän sen eri tavalla kuin me muut. Voimasen Hilman joulu ei myöskään tainnut pramea olla eikä Holkki-Saimankaan.

Yhtäkaikki, Passinmäen joulut ne eläneiden mielessä varmasti pysyvät. Kuten pysyy koko tässä mainittu tienvarsikin näin jälkeenpäin ajatellen aika tavalla merkittävin asukkaineen. Mutta hyviä ihmisiä me varmaan kaikki olimme. Omalla laillamme.

Timo Roos

Kirjoittaja kevättalvella -38 kulkuneuvoinen Passinmäen maisemissa.

Pinna - Sortavalan valtauksessa 1941

Ennen Sortalan valtausta Pinna joutui kokemaan monta kiperää tilannetta ja olemaan alistettuna melkein jokaiselle divisioonan pataljoonalle ja myös Kevyt osasto 15:lle, joka oli koottu pääasiassa Enon pitäjän miehistä. Osaston komentajana oli ratsumestari Smolander, josta kulki sana, että hän on ”maailman tyhmin ratsumestari”.

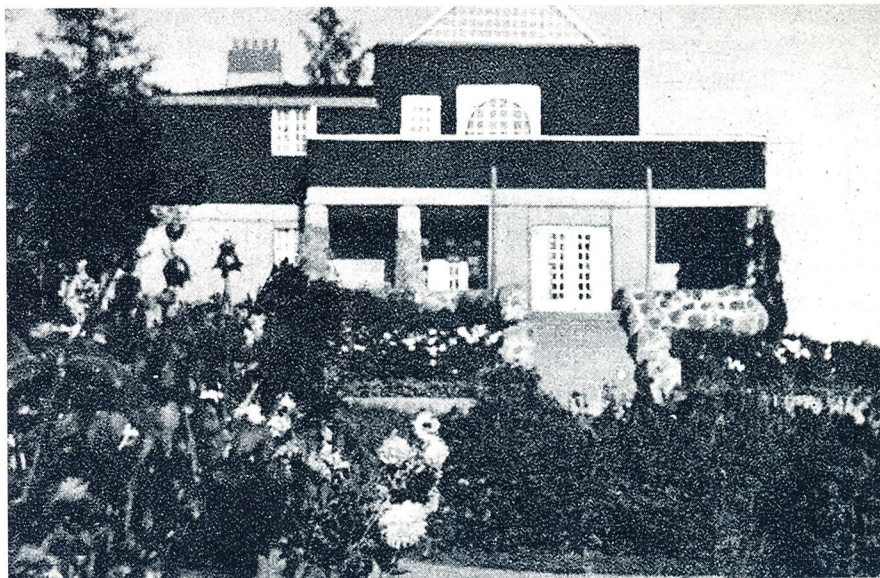
Keinonen kysäisi kerran minulta, että miltä sota tuntuu? Vastasin, ettei tässä ole rauhanajan harjoituksiin nähden muuta eroa kuin että silloin ammuttiin paukkupatruunoilla ja nyt ammutaan kovilla.

Elokuun 12. päivänä oli aamulla rauhallista. Kävimme Tavonmäessä tähyttämässä, ja Kuhavuorella liehui Suomen lippu. Iltapäivällä saatiin äkikilähtö, tällä kertaa Kymölään, jossa tavoitteena oli Perätsyn vuori. Siellä meillä oli määrä ilmoittautua Taisteluosasto Hirvelän vahvennukseksi. Hirvelä oli JR 51:n erään pataljoonan komentaja.

Tästä pyörämarssista tuli tavallaan kujanjuoksu. Suomalaisten hallussa oli vain kapea kiila Sortavalan kaupungissa olevan ja sen eteläpuolella puolustavan vihollisen välillä. Ortodoksinen piispan hovi Hympölänjärven rannalla oli vielä vihollisen hallussa. Suomalaisten kapeaa kiila-aluetta vihollinen tulitti voimakkaasti laiva- ja maatykistöillä sekä marssireittiamme lisäksi konekivääreillä, koska kaupungista oli varsin hyvä tähytysmahdollisuus. Marssin aikana haavoittuivat alikersantti J. Mäkelä ja jääkärit P. Saarimaa, U. Latvala, N. Lähdesmäki, H. Ikonen ja T. Ikonen. Ihmettelimme kuinka vähällä sentään selvisimme.

Yö oltiin seminaarin mäessä jyrkässä kallionkolossa. Seuraavana eli 13. päivänä keskellä päivää vihollinen oli saanut tähytyksen kautta suojapaikkamme selville – ja kranua tuli. Meiltä haavoittuivat jääkärit S. Vuorenmaa, V. Kultti, E. Koironen, T. Lammi, V. Mouru ja K. Sillanpää sekä korpraali O. Saari. Iltapäivällä siirryimme etulinjaan. Sortavalan Kasinhännässä oli lentosatama, jota vihollinen käytti lentotukikohtanaan. Tämän lentosataman ilmoitti JR 51:n eräs pataljoonankomentaja vallanneensa.

Keinonen antoi minulle ja jääkäri

Yleiskuva Apteekkari Turkaman huvilasta komeine kukkaistutuksineen. Huvilan terassilta oli mitä hurmaavin näköala aavalle Laatokalle. Huvilan on piirtänyt prof. Eliel Saarinen.

Tuure Mäenpäälle tehtävän käydä ottamassa yhteyttä mainittuun pataljoonaan. Tehtävä piti olla rutiiniluontoinen. Määräys oli mennä tietä myöten ja matkaa n. 2 km. Lähdimme vilkkaasti matkaan, ja mennessä sanoin Mäenpäälle, että siirryimme 10–20 metriä ennen tienvarsiheiniikkoon, joka antaa hyvän suojan, ja että olen melko varma, ettei Kasinhäntää ilmoituksesta huolimatta ole vallattu. Etenimme noin kilometrin ja jouduimme nousemaan aukealle kalliolle, jonka alapuolella tie kiemurteli kohti Kasinhäntää.

Kalliolle noustessamme avautui eteemme outo näky: alempana seisoivat vastassamme noin 20 metrin päässä tiheään sulloutunut aseistettu vihollisosasto. Mäenpäällä oli venäläinen ja minulla suomalainen konepistooli. Tuure kuiskaa vierelläni: ”Onko nuo omia?” Kuiskasin: ”Ei ole, anna soida!” Ja hetkessä kaksi konepistoolia alkoi tulittamaan lihavaa maalia. Hetken tulituksen jälkeen aloimme saada tulta vastaamme ja lähdimme tiheän heinikon suojassa vetäntymään. Koko ajan saimme tulta ja käsikranaatteja vastaamme noin 100 metrin matkan. Olimme kävelleet pussin perään, ja paetessamme vihollinen oli tien varressa harjanteella yläpuolellamme. Palasimme Keinosen komento paikalle ja ilmoitimme, että vastassa

ei ollut omia, mutta vihollinen. Keinonen antoi meille ”koirannuuskaa” sanoen, että olemme ampuneet omia. Hän lähetti meidät uudestaan ja antoi Väätäisen joukkueen saattajaksemme. Löimme vihollisosaston pakoon. Kun etenimme ja yritimme yhteyttä em. pataljoonaan, saimme vastaamme konekivääritulta ja käsikranaatteja. Oli käännäyttävä takaisin.

Sortavalasta etelään Lahdenpohjan tien varrella noin 6 kilometriä Sortavalasta on kaunis Taruniemi, jossa sijaitsee apteekkari Turkaman loistohuvila. Pinna sai tehtäväkseen vallata Taruniemen ja majoittua huvilaan. Taruniemen tyvessä oli vihollinen kaivautuneena vahvoissa asemissa. Tämän aseman Hirvelä aikoi pataljoonallaan vallata aukean yli rintama-suunnassa, ja sen jälkeen piti Pinnan jatkaa tehtävänsä Taruniemen osalta. Pataljoonan hyökkäys ei onnistunut, mutta Pinna ryömi kaislikon suojassa Taruniemeen vallaten sen ja majoittuen huvilaan. Seuraavana päivänä Hirvelä valtasi oikealta koukaten vihollisen asemat. Rautalahden motti laukesi ja Sortavala vallattiin elokuun 16. päivänä. – Hirvelä ei pitänyt lupastaan, vaan ajoi meidät ulos huvilasta antaen majoitusalueeksemme vihollisen entisen leirialueen kaikkine siivottomuuksineen.

Yrjö Peltonen

Savusaunassa

16. 6. 1997

Kutsu kuului, Selkäsaareen
savusauna lämpiämässä.
Ilma sateisen nihkeä, mutta lämmin
hellekauden jälkeen.
Ukkonen jyrähteli, sataa ropsautti.
Lähtö Kuutin lahdesta, Veko aluksella.
Ystävien kanssa kohti Selkäsaarta
Bessi-koira, matala terrieri haukahti pihassa
juoksi rantaan, vastaanottamaan
kipparia nuuhkimaan.
Isäntäväki saapui tervehtimään.
Verannalla istuimme tovin
Käveltiin polkua pitkin saunarantaan
ilmassa leijaili ihana, pehmeä savun tuoksu
kiuas laitettu lämpiämään
muutama tunti sitten.
Pari pesällistä poltettu puita, nyt hiipumis- ja
odotusvaihe, häkälöylyt heitetty.
Tuikkukynttilät loivat tunnelmaa.
Portaat parvelle, missä istuttiin.
Kiulut vettä täynnä jokaisella,
ulkona vesisaavi, jos ei uimaan tohtinut mennä.
Riisuimme, kiipesimme parvelle
+ 90° lämpöön. Saunatontut molemmin puolin,
urohia saunan hämärässä.
Löylyä tuli vähitellen lämpimästi,
läppänä liki lakea, voi aukaista,
ettei happi lopu.
Ovi oli kiinni,

tunnelma ylimmillään,
rauhoihti mielen ja kielen, hiljaa istuttiin hikoillen,
välillä käytiin vilvoittelemassa
eteisen penkillä, tai uimassa.
Uudelleen saunan ihaniin löylyihin.
Viitoja oli tehtynä, tuoksuineen.
Huumaava olotila, jota ei voi mitata millään,
kun kokemalla ihanasti.
Bessi-koira tuli saunaan, ei sentään lauteille,
pitää saunassa olosta.
Virkistyneinä kiipesimme polkua ylös,
toinen arina kylpijöitä odottamassa.
Saunajuomat tarjottiin kylmää lähdevettä,
väkevämpääkin haluttaessa.
Tuntui hyvältä nauttia.
Eksbresso-kahvia maisteltiin,
hyvät lohi- ja lihavoileivät herkkusuille.
Juttu luisti, kauppareissuja muisteltiin
Sastamalan venepalveluajoilta.
Ihanaa on kesäyön valoisa rauha.
Isäntäväki saattoi rantaan, kiittelimme,
käden heilautukset ja ajelimme kohti kotisatamaa.
Sadekin oli jo tauonnut.
Puolen yön aikaan yöpuulle, sanotaan.
Uni maittoi rauhaisasti aamun asti,
pehmeä saunantuoksu vielä herättyämme.
Kiitollisin mielin muistellen.

Eila Veko

Aili Uotila

Huomista päivää kohti

Tämä päivä kaunis ja lämpöinen
muistoilla täyttääpi sydämen,
kun voisin kuin pieni lintunen tuo
kohota yöspäin pilvien luo.

Lentää ja laulaa muistoille ystävien
hetkellä suurien muutoksien.
Matkalla useinkin jalkoihin jää
kun elämän merellä myrskyää.

Pienikin lintunen korkeella pysyy
vaikka meri pauhaa ja myrsky yltyy.
Huomista päivää kohti valoa päin!
Tulethan kanssani, ystäväin?

Kaukolan päivä

Tänä kesänä tuli kuluneeksi 50 vuotta harvinaisesta kotiseutujuhlasta, jota vietettiin luonnonkauniissa Hiukkasaassa ”kylän muinaislinnassa”. Kaukolan Päivä oli omistettu jauhoistaan kuuluisien, purettujen myllyjen muistolle ja kylän esihistorialle. Arvokasta tilaisuutta kylässä ja lähiseudulla juhlistivat hulmuavat siniristiliput.

Voimalaitostyömaan rakentama väliaikaissilta johdatti Tyrväänkylän ja Kaukolan rannoilta juhlaväkeä paikalle n. 1200 henkeä. Tilaisuus saarella alkoi klo 13.00 Vammalan seudun Musiikkiyhdistyksen soittokunnan esittäessä torvisoittoa.

Tervehdyspuheen piti herastuomari K.F. Hohko. Tyrvään mieslaulajat kanttori Eino Kaasalaisen johdolla esittivät useita lauluja. Maatalousseurojen Keskusliiton ansiomitalit jakoi rovasti L.Hj. Svanberg Suomen Museoliiton sihteerin maisteri Hulda Kontturin avustamana viimeisille Hartolankosken myllyissä olleille mylläreille: Vihdori Juvelalle, Frans Heleniukselle, Oskari ja Hugo Aspille sekä Frans Kaukolalle.

Väläjällä nautittiin korvike ja virvoitusjuomatarjoilusta, sekä tutustuttiin Juvelan pirtissä oleviin näyttelyihin muinaisesineistä ja koulunjohtaja Erkki Suonpään valmistamiin myllyn pienoismalleihin. Vanhemmat kyläläiset muistelivat nuoruutensa piirileikkikallioita, keltavuokkolehtoa ja pohtivat kivivallin jäänteiden merkitystä.

Ohjelmaa riitti runsaasti. Tri Sakari Pälä oli tilaisuutta varten kirjoittanut

pakinan, jonka esitti yhteiskoulul. Taina Kallio. Kaukola-aiheisen runon lausui tri Martta Jaatinen. Juhlaesitelmän piti myllyjen erikoistuntija tri Esko Aaltonen.

Seudun laajaan esihistoriaan loi katsouksen tri Helmer Salmo. Musiikkiesitysten jälkeen toim.joht. Hannes Prusi oli kiittänyt kaikkia juhlien järjestelyssä mukana olleita ja saarella tilaisuus päättyi yhteisesti laulettuun Satakuntalaisten lauluun torvisoittokunnan säestäessä.

Illalla Kaukolan Päivät huipentui Tyrvään Voima Oy:n rakennustyömaan ravintolassa järjestettyihin päivällisiin, jotka jatkuivat ”myllypirttitunnelmissa”, myllykaskuja kertoillen. Opettaja Viola Nikkosen (o.s. Jaatinen) sanoittama Laulu Kaukolalle laulettiin ensi kertaa. Välipaloina oli hengen ravintoa runsain mitoin: mm. ins. Mikko Nordqist selosti voima-aseman perustamisvaiheita, luvaten kylän kauneusarvojen säilyvän, seikat jotka olivat askarruttaneet monen mieltä. Talonpoikaiskulttuurisäätiön tervehdyksen toi tri Esko Aaltonen, ehdottaen Kaukola

Killan perustamista perinteitä vaaliin. Kanttori Eino Kaasalainen lauloi nimimerkki ”Tuuran” (Hannes Prusi) kirjoittaman Surullinen balladi Kaukolalle. Illallisvieraita oli viihdyttänyt mv. Fr. Hannu esittämällä kansanmusiikkia viululla ja klarinetilla. Maittavan pitoaterian kerrottiin olleen Keski-Satakunnan Osuusliikkeen valmistama.

Nykyisin Hämeenlinnassa asuva lehtori Taina Isosaari (o.s. Kallio) kertoi muistelevansa tilaisuutta ”suurella lämmöllä ja rakkautella”. Juhlasta nuoren koululaisen mieleen oli jäänyt se, miten rehtori Harald Hariola oli esitellyt hänet Sakari Päläille ja miten hän vielä illallisillakin oli esittänyt Päläsin tuotantoa. Hän muistaa jännittäneensä ennen esitystä, mutta luokkatoveri Raino Vehmas oli rohkaissut. ”ettei kukaan kentällä olevista esitä paremmin”. Iltajuhlan vieraista jäi erikoisesti mieleen hoikka silmälasipäinen mies, tohtori ja kielentutkija Pertti Wirtaranta. Vielä hän kertoi juhlapäivän olleen erikoisen kauniin ja mieleenpainuvaksi muistoksi oli jäänyt mahtavien koivujen katveeseen rakennettu ulkoilmanäyttämö paikalle tuotuine myllynrattaineen. Tilaisuudesta oli nähty paljon vaivaa ja ainoa pettymys oli, kun maaherra Vilho Kyttä ei yhteensattuman vuoksi päässyt juhlapuhujaksi.

Moni isäntämies oli saapunut ”Kaukolan Päiville” edempää katsomaan tuttuja myllymaisemia, samalla jättämään hyvästejä mahtavalle kauniille koskelle, joka nyt oli kokenut kahlitsijansa.

Surullinen balladi Kaukolalle

Heipä Kaukola ja Tyrvää, täällä muistot vihannoi.
Eipä sivistyksen kehto täältä kaukana olla voi.
Kylän seppään käissä rauta taipuili taitavain.
Oli elämisen ehto että myllyt kävi ain.

Täällä Hartola on soinnut mollissaan, duurissaan.
Myös Kaukola ja Tyrvää pauhailleet uomissaan.
Ei välikoski laannut, vaikka ääni oli matalaa.
Tukkipojat tunsu luissaan: hyi, hemmetti – katalaa.

Vihollinen tänne usein ryöstöretken teki kai.
Kovan taiston tohinassa Hiukkasaari arvon sai.
Tämä kaunis, kuulu saari oli suojana seudun – tää.
Tuli ryöppy – huomaa sen vaari – tuli lännestä, idenpää.

Tämän saaren suoja etsi ”väkipuolukset”, naiset näin:
kiinni pantiin pirtin ukset kylissä lähempäin.
Kun täältä väki lähti, polut aloitti vaikeat,
niin uudet tehtiin sukset ja pirtit valkeat.

Oli elon taisto tuima kylissä näissä vaan.
Mutta usko uuteen aikaan ja päivään parempaan
katkaisi surun siteet, ja pirtin palkit soi.
Jolloinkin ilonpiteet murheilta vallan sai.

Tää on myllyin kuulu kylä, jossa ”kahna” jyviä söi.
Täällä mylläreinä miehet kylän parhaat isännöi.
Tänne matkain pitkäin vaiheet toi kuormat valtavat.
Täällä nisupullan aiheet järjestety parhaimmat.

Nyt on myllyin soitto soinnut viimeiset soinnut kai.
Ei kolkahtele enää niiden tuttu jytinä lain.
On Rantamylly poissa, on poissa Keskinen.
Myös selkämylly seisoo mykkänä poloinen.

Älkäämme surko suotta, ei viel oo Kaukolan Yö
täällä toisenmoinen soitto, koskissa toinen vyö.
Nyt on Tyrvään Voiman vuoro, tekeillä suuri työ.
Täällä laulaa uusi kuoro, jolle Frangen tahdin lyö.

Meillä vierainamme täällä nyt istuvat myllärit.
He aikas poikia olleet, – ne eri – jyllärit.
Vuosisadasta toiseen sataan he siirsivät tavan tään,
jotta jauhot extra primaan on tehtävä vähintään.

Nyt alkaa laulun loppu, se myös on paikallaan.
Vaikkei ole tässä hoppu, lopetellaan aikoinaan.
Tämän balladin riimitti ”Tuura” viime perjantaina kai.
Pohjatuuli antoi tekstin – etelästä nuotin sai.

”Tuura” = Hannes Prusi

Etsiessäni sopivaa aihetta kertomukselleni selasin muistiin merkittäviä; mm. kirkon ehtoollismaljoiden tragediasta, väri-ikkunoiden katoamisesta, "Matti vainaan" korpjen kätköihin jääneistä salaisuuksista ja naisten hikisestä urakasta talvisodan jälkeen Aittalahden rannassa. Päädyin kuitenkin edellisiä paljon ennen tapahtuneeseen.

Olkoon tämä Miekkajärvi

40-luvun lopulla matkareittini kulki Vammalan kauppalan kautta ja jouduin puheisiin myös erään viisaan vanhan naisen kanssa. Välittömästi mieleeni palautui opettajani neuvo: "Kuuntele vanhempiasi tietonsa on usein arvokkaampaa kuin kulta!" Siirsin lähtöäni illemmalle ja aloin kuunnella naisen tarinaa ihmiskohtaloista.

– Suuren Pohjan sodan, isonvihan kamppailuja kävivät 1700-luvun alkupuoliskolla, jolloin venäläisten joukot vyöryivät Ruotsi-Suomen alueelle. Kuninkaan Kaarle XII ollessa joukkoineen sotaretkillään; Puolassa, Venäjällä, paossa Turkinmaalla sekä hakemassa loppuaan Norjan tuntureilla. Ylivoiman edessä ihmiset pakenivat asumuksistaan metsiin vihollisen ahdistellessa. Talot paloivat Kokemäenjoen rannoillakin ja viattomillekin kostivat. Tuota vesitietäkin vainolaiset etenivät aina Pohjanlahden rantamille, tiesi nainen ja jatkoi.

– Vain kintupolut johtivat täältä vesistön varrelta Sastamalan ja Pyhän Olavin kirkoilta erämaita kohden. Ne olivat syntyneet ihmisten elämäntarpeista, joihin olennaisena osana kuuluivat kirkoissa käynnit. Polkuja vain jalan ja ratsain pääsi etenemään. Tällaista aikojen saatossa muodostunutta reittiä muinoin kulki viisi henkeä, jotka yrittivät selviytyä sen ajan vaikeuksista.

– Mummo, taata ja tytär – äiti, joka odotti viimeisillään. Äidillä oli mukanaan kaksi nuorinta poikaa. Miehestään ja vanhemmasta pojasta ei tiennyt mitään, he olivat lähteneet virran yläjuoksulle aseineen valloittajia vastaan.

– Mukanaan pakolaiset kuljettivat kaikenlaista tarpeellista tavaraa. Mummo talutti lammasta ja olkapussissa oli suoloja. Taatalla tulukset, keittovälineitä, puukkoja ja leipiä.

Pojat kantoivat ansoja, kirveitä sekä vaatetavaraa. Äidillä ei paljon kannettavaa ollut, jokunen kolikko, metallilautanen ja puusta veistetty pieni Vapahtajaa kuvaava patsas, jonka voimaan lasta odottava äiti usko! Palavan talon tulenloimut ja aseiden kalinat olivat heitä saattelleet. Matkatesaan pelkäsivät seurattavan, kun tiesivät lähtönsä huomattun.

– Erään järven kohdalla alkoivatkin kuulla tulosuunnastaan outoa puhetta ja siirtyivät polulta sivummalle. Vainolaisia tulijat olivat ja laskeutuivat mäeltä järvenrantaan. Yksi sotamiehistä viskasi miekkansa kauas järveen sanoen selvällä suomen kielellä: Olkoon tämä Miekkejärvi. Piilossa olivat kuulivat nimenannon ja näkivät onnekseen takaa-ajajien lähtevän takaisin kohden Rautavettä.

– Siinä perheen lepäillessä tuli äidin synnyttämisen aika. Toimitus tapahtui paljaan taivaan alla mummon auttaessa. Kuitenkin kävi niin ettei elämänalku selvinnyt! Matkalaiset laskivat lapsen mäenrinteessä olevaan pieneen painumaan. Äiti ja mummo laittoivat mukaan patsaan, kolikkorahan ja lautasen. Taata ja pojat taittelivat puista pehmeän lehtipeiton pikkuisen päälle sekä kasasivat kivistä kummun, joka jäi surullisesta tapauksesta muistuttamaan!

– Äidin voimien palauduttua pakolaiset jatkoivat matkaa. Saapuivat pitkän järven pohjoispäähän, vesiperäisen rantasuon laidalla olevaan mäenröykäseen, johon oli jo aiemmin rakennettu maja.

– Mahdollisesti joku pojista palasi vihollisuuksien laannuttua kertomaan kyläläisille tapahtumista. Kävin monesti tyttösenä isovanhemmilta kuulemieni innoittamana etsimässä vauvan leposijaa, kertoja minulle ilmaisi.

Muistelimme naisen kanssa, miten tuo Pohjan sota, sekä sitä edeltänyt

kova nälänhätä, vähensivät yli puolet Suomen väkilukua. Sota kesti 21 vuotta ja päättyi Uudenkaupungin rauhaan. Kaakkoisosaa maastamme joutui Venäjälle. Kuningaskunnan suurvalta-asema mureni, vaikka pääosa Suomea jäikin Ruotsin miekan alle.

– Sotaa seurannut aika pikkuvihoinen pakoitti Kaarle XII seuraajat ajattelemaan erikoisesti Suomen kohdalla maanomistusoloja, kruununtilojen jakamista ja laajamittaista isoajakoa, jota alettiin toteuttaa 1755. Toimenpiteet eivät kuitenkaan estäneet maamme luisumista tsaarinnan vallan alle, joka tapahtui Suomen sodan jälkeen Haminassa allekirjoitetulla rauhansopimuksella 1809, tiesi nainen.

Päätelimme vielä paikan nimiäkin syntyneen vihoinen aikoihin, ajemmin jo lappalaisten kaudella nimettyjen rinnalle. Melko varmana kertoja piti, että nämä: – Miekka-, Poikkelus-, Pääjärvi, Hallunkaivo sekä monet muut paikat on nimetty noina aikoina?

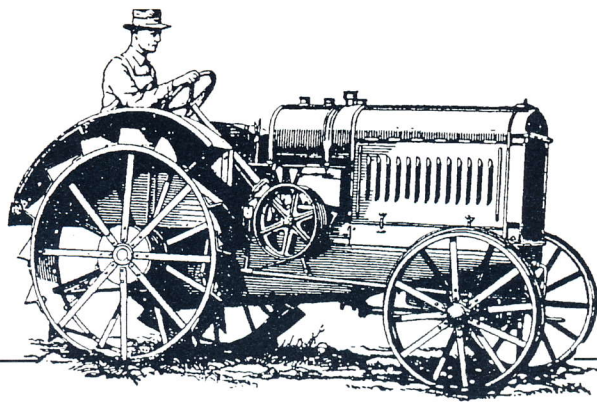
Tapaamisestamme runsas kymmenen vuotta myöhemmin etsin itsekin vauvan hautapaikkaa ja luulin löytäneeni sen? Sitten 60-luvun alussa olivat tulleet tietekijät puskutraktoreineen tasoittaen mäenrinteen metsäautotien pohjaksi. Tapahtumista kertunut sanansaattajakin on jo kauan sitten poistunut keskuudestamme, kuitenkin tarinansa eläköön kirjoitettuna huomionosoituksena hänelle ja myös jokaiselle vihoinen vuosisadoilla kärsimään joutuneelle!

Selvällä Suomen kielellä: Olkoon tämä Miekkejärvi.

Kuva: Oiva Virtanen.

Tuota vesitietäkin vainolaiset etenivät aina Pohjanlahden rantamille, tiesi nainen.

Kuva ja teksti: Oiva Virtanen

Suomi säilyi pitkään maatalousmaana. Suomessa maatalousväestön osuus on jatkuvasti poikkeuksellisen suuri Euroopassa. Luonteenomaista on ollut pieni tilakoko ja maatalouden hidas koneistuminen. Vetovoimana säilyi hevonen pitkään toisen maailmansodan jälkeen. Traktoreiden määrä ylitti hevosten määrän vasta 1960-luvun jälkipuoliskolla.

Maatalouskoneiden teollisen valmistuksen perinne maassamme on pitkä. Useat konepajat tuottivat auroja ja muita työkaluja Venäjän markkinoille jo viime vuosisadalla. Tunnetuimmat nimet olivat Fiskars ja Porin Konepaja Oy. Suomalaista traktori- tuotantoa kokeiltiin 1920-luvulla. Nykyisin kotimainen traktori on ylivoimainen markkinajohtaja kotimaassa ja yksi kuudesta suurimmasta länsimaisesta valmistajasta koko maailmassa. Suomalainen traktori jatkaa myös ruotsalaista, jo vuonna 1913 alkanutta traktorituotannon perinnettä, kun tuotanto siirtyi Suomeen.

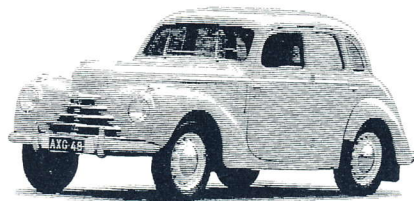
Suomeen ensimmäiset traktorit, "peltoveturit tai moottoriaurat" tulivat 1900-luvun ensimmäisellä kymmenellä. Jo niitä ennen oli kokeiltu höyrykoneita, myös höyrykyntölaitosta. Nämä varhaisimmat moottoroidut maatalouskoneet lienevät kokenaan kadonneet Suomesta.

Traktorin yleistyminen maailmassa alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana. Silloin Fordin kehittämä Fordson-traktori vakiinnutti kevyen traktorityypin. Suomessa traktoreiden yleistyminen oli hidasta; vuonna 1920 niitä oli 147 kappaletta, vuonna 1930 oli 1924 traktoria, vuonna 1940 noin 6000 ja vuonna 1950 17 118. Sen jälkeen alkoi nopea kasvu, joka on pysähtynyt vasta viime vuosina noin 300 000 traktorin tasolle.

Seppo Kotajärven traktorikokoelma on erittäin suuri, siihen kuuluu yhteensä 134 traktoria. Se lienee Suomen laajin, erityisesti koska siihen kuuluu mittava työkone- ja kalukokoelma. Traktorikokoelma alkaa 1920-luvun rautapyörätraktoreista. Vanhinta, Deering vm. 1924, sano-

kertoo...

taan Hämeen läänin vanhimmaksi. Rautapyörätraktoreita on kymmenen. Kokoelma laajenee vuosikymmenten mukana. Traktoreiden yleistymiskaudelle 1950-luvulla oli tyypillistä lajikirjavuus. Myös maahantuoja oli paljon. Kotajärven kokoelmassa on näytteitä varsin laajasti tästä kirjosta.

Kokoelma edustaa, kuten museokokoelman pitääkin, traktorimerkkien ja -tyyppien valtavirtaa. Kokoelmassa on myös esimerkkejä harvinaisista Suomeen tuoduista merkeistä ja malleista.

Traktori kehittyi 1930-luvulla maailmassa ja Suomessa toisen maailmansodan jälkeen pelkästä vetokoneesta maatalouden yleistyökoneeksi. Useissa kokoelman traktoreissa on niiden alkuperäisiä tai niihin muuten soveltuvia työkaluja. Eräs erikoisuus on suomalaiselle maanrakennukselle hyvin tyypillisen traktorikaivurin prototyyppi. Kokoelmaan kuuluu maatalouskoneita ja -työkaluja kaikkiaan 268 kappaletta, joista 11 puimuria. Puimurituotannossa Suomessa on perinnettä vuodesta 1859, jolloin Fiskars rakensi ensimmäisen puimurinsa. Kokoelman puimurit ovat luonnollisesti huomattavasti nuorempia. Maatalouskoneista useat ovat hevuskäyttöisiä. Lisäksi on 16

leikkuupuimuria. Maataloudessa aikoinaan hyvin yleisiä maamoottoreita kokoelmassa on 40 kappaletta, vanhimmat 1920-luvulta.

Kokoelman esineistöstä suurin osa on, kuten museokokoelman ideaan kuuluu, alkuperäisessä kunnossa. Pääsääntöisesti esineistön kunto on kohtuullinen. Ne on varastoitu alkuperäistä täyttöönsä vastaavissa olosuhteissa. Tekniset laitteet, joissa on monia erilaisia aineita; metalleja, muoveja ja orgaanisia materiaaleja, tuhoutuvat kuitenkin hitaasti mutta varmasti, mikäli lämpö- ja kosteusoloja ei voida vakauttaa. Osa traktoreista on kunnostettu täysin käyttökuntoisiksi, "alkuperäistä vastaavaksi". Se mahdollistaa yleisöä kiinnostavat esittelyajot.

Seppo Kotajärven kokoelma on tiittävästi Suomen suurin maatalouskonekokoelma. Pieniä kokoelmia ja näyttelyitä on runsaasti, isoja kokoelmia ehkä yksi tai kaksi, eivätkä ne ole yleisön nähtävissä. Traktori- ja maatalouskoneharrastajat ovat pohtineet järjestäytymistä, mutta toistaiseksi vanhojen maatalouskoneiden harrastusyhteisöä ei ole. Varsinaisia maatalouskonemuseoita Suomessa ei tiittävästi ole.

Seppo Kotajärven kokoelma on edustava pitkäikäisileikkaus suomalaisen maatalouden koneistumisen kaudelta. Traktorin yleistymisajalta 1950-luvulta se laajenee lähes täydelliseksi poikkileikkaukseksi markkinoilla esiintyneistä koneista. Kokoelmassa ovat edustettuina suomalaiset tuotteet, poikkeuksena täydellisyydestä äärimmäisen harvinainen Vaasa-traktori (valmistettu 11 kpl) ja Kullervo 1920-luvulta. Ulkomaalaisten merkkien valtavirta on edustettuina useina malleina. Siihen liittyy laaja esineistö traktoreihin ja maatalouteen kuuluva työvälaineistöä. Kokoelma on kerätty tavoitteellisesti ja määrätietoisesti. Se antaa kuvan Suomen itsenäisyyden ajan sosiaalisen murroksen eräästä keskeisimmästä osatekijästä, maatalouden työmenetelmien muuttumisesta.

Martti Piltz

Karkun ja Heinoon lottatyöstä

Karkussa oli jo ennen lottayhdistyksen perustamista yhteiskunnallisesti valveutuneita, maanpuolustusaatteen innoittamia naisia kuten tohtorinrouva Aina Meurman ja tuomarinrouva Luise Kyander. Vuonna 1914 Meurmanit järjestivät naisille saniteetti- eli lääkintäkursseja. Seuraavana vuonna alkoi Karkun Palvialassa ompeluseura toimia suojeluskunnan avustamiseksi. Samana vuonna myös Heinoossa pidettiin sotilasompeluseuraa. Nämä molemmat olivat aivan Satakunnan ensimmäisiä. Kun suojeluskunta perustettiin Karkkuun 1917, tukivat naiset alusta alkaen sitä. Suojeluskunnan paikallispäällikkö Lauri Vira on kertonut muistelmissaan naisten lahjoittaneen 1919 oman lipun suojeluskunnalle ja että naisten harjoittama tukemistyö johti oman lottayhdistyksen alkamiseen.

Vuosina 1919–20 syntyi Satakunnan useissa pitäjissä lottayhdistyksiä. Karkun Lotta Svärd -paikallisosasto perustettiin 20. 2. 1920. Se liittyi yhdessä muitten kuntien lottayhdistysten kanssa Satakunnan piiriin ja samalla valtakunnalliseen lottaverkoston 1922. Koko maan yhteisen järjestön nimi oli Lotta Svärd -järjestö. Ensimmäisenä vuonna kirjattiin 46 jäsentä järjestöön, jossa oli aluksi vaikeuksia toiminnan käynnistämisessä. Karkun paikallisosasto jakaantui siten, että Palvialan kyläosasto toimi samalla Karkun paikallisosas-

Rintamanaiset istuttamassa kukkia sodan ajan naisten muistomerkillä.

tona ja sillä oli johtokunta, joka oli samalla paikallisosaston johtokunta. Sen toiminta oli vireätä puheenjohtaja Luise Kyanderin johdolla. Toiset kyläosastot, Kutala, Kärppälä ja Heino, eivät oikein lähteneet alkuun, ennen kuin niihin tuli jäseniä. Aluksi kyläosastoissa pidettiin ompeluseuroja ja tehtiin käsitöitä. Jo 1923 käytiin Helsingissä lottamarkkinoilla, joilla myytiin käsintehtyjä nukkeja, karhuja, jäniksiä, liinoja ym. Jokaisessa kyläosastossa oli oma johto-

kunta ja oma toiminta, mutta oli paljon yhteistäkin tehtävää koko paikallisosastossa. Sitä oli esimerkiksi Karkun Suojeluskunnan hyväksi tehty työ. Aina vuoronsa mukaan jokaisesta kyläosastosta lähetettiin lottaryhmä muonitukseen ja ravintolaan Karkun Seuratalolle. Tehtiin varusteita suojeluskunnalle ja pantiin toimeen yhteisiä keräyksiä eri tarkoituksiin. Paikallisosasto lähetti myös lotat kursseille ja lottapäiville. Lotat jakaantuivat jo kyläosastoissa jaostoihin. Liittyessään sai jokainen valita, mihinkä halusi kuulua. Aluksi oli 4 jaostoa: lääkintä-, muonitus-, keräys- ja kansliajaostot sekä varusjaosto. Myöhemmin tuli sodan tarpeisiin vielä viesti-ilmavalvonta- ym. jaostoja. Lotat koulutettiin erikoistehtäviin jaostojen puitteissa. Kuitenkin moni joutui komennuksella sodassa ihan erilaisiin tehtäviin kuin oli saanut opin.

Jäsenmäärä alkoi kasvaa 20-luvun loppupuolella, ja 1933 oli Karkussa 90 toimivaa lottaa, kannattavia oli 15 ja vastaperustetussa tyttöosastossa 21. Toiminta elpyi kyläosastoissakin vähitellen. Varoja koetettiin kartuttaa monilla keinoilla. Juhlia järjestettiin yhdessä suojeluskunnan kanssa ja erikseen, pidettiin ravintolaa ja kanttiinia. Arpoja ja lehtiä ym myytiin ja järjestettiin myyjäisiä. Karkun Seuratalo toimi suojeluskunnan harjoitus- ja kokouspaikkana. Siellä myös

Tapsinvetoon lähdössä Sorjalla 1941.

Ryhmäkuva Sorjan kurssilta.

monet lottien tilaisuudet pidettiin. Niinpä lotat ostivat myös talon osakkeita omistukseensa. Saaduilla varoilla hankittiin eri jaostoille tarpeellista materiaalia, lääkintäjaostolle huopia, lakanoita ja sairaalatarvikkeita, muonitusjaostolle erilaisia keittämis- ja tarjoilukalustoa ja kenttäkeittiö nimeltään "Teijon Lotta" sekä varusjaosto sai kangasta, erilaisia ompelutarvikkeita jne.

Vuosina 1939–40 Karkun paikallisosaston jäsenmäärä kohosi huomattavasti. Oli alkanut sota ja mukaan tuli nuoria, auttamishaluisia naisia ja siirtolottia. Haluttiin olla mukana lottatyössä. Jäseniä oli sotavuosina noin 260, joista kannattavia 60 ja toimivia 200. Silloin avustettiin monia tarpeessa olevia kuten invalideja, siirtolaisia ja sodan johdosta vaikeuksiin joutuneita. Sotaan lähteviä, koottavia joukko-osastoja muonitettiin. Lotat järjestivät sankarihautajaisia ja hoitivat sankarihautat. Karkussa leivottiin myös monessa talossa sotaleipää. Lotat järjestivät senkin työn, vaikka leipojat eivät aina olleetkaan lottia. Katri Pettersson o.s. Seikku kertoo muistelmassaan: "Muutin 44 vuoden ikäisenä Ruotsiin. – Olin lottatehtävissä sekä talvi- että jatkosodan aikana. Toimin Karkussa varamuonituspäällikkönä molempien sotien aikana. Muonituspäällikön tehtäviä hoiteli rouva Noren. Karkun emäntäkoulun johtaja Sirkku Nykänen oli Karkun

lottaosaston puheenjohtaja. Veljeni Eero Seikku kaatui 12. 2. 1940 Kuolemajärvellä. Minä olin talossa isäntänä ja emäntänä, etten voinut lähteä rintamatehtäviin. Kotonani Karkun Seikulla leivottiin talvisodan aikana noin 4000 kiloa jauhoja näkkileiviksi. Useimmissa muissakin Karkun taloissa leivottiin leipää armeijaa varten. Kuivauksen jälkeen leivät pakattiin laatikoihin, kun oli saatu käsketty laatikkomäärä valmiiksi, kiersin autolla talosta taloon ja kuittasin vastaanottamani leipälaatikot. Vein ne Vammalan Asevarikolle, jonne luovutin leipäerän. Varikko puolestaan toimitti leipälaatikot eteenpäin. – Jatkosodan aikana toimin Karkussa leivontapäällikkönä. Meillä ei enää voitu leipoa, kun pelättiin, ettei uuni kestäisi. Leivoin Mäkinen leipomossa. Minulla oli myös apulaisia. Kävin viikoittain tarkastamassa muissa leivontataloissa Kärppälää myöten."

Talvisodan tapahtumiin kuului Diakonissasairaalan siirto emäntäkoulun tiloihin. Sieltä karkkulaisetkin saivat sairaalapalveluita. Lumipukuja tehtiin emäntäkoululla olevassa ompelimosassa. Evakkolotat saivat Sorjasta kodin, jonka Aina Meurman lahjoitti kodittomien evakkolottain sijoituspaikaksi. Myöhemmin lottien keskusjohtokunta osti sen koulutuspaikaksi. Sorjan lottaopistossa järjestettiin useita lottien kursseja vuodesta 1941 alkaen. Mm. viesti-, puhelin-, radio-

sähköttäjä-, ilmavalvonta-, muonitus- ja huoltokoulutusta annettiin Sorjan tiloissa. Karkun muissakin kouluissa oli pääasiassa viesti- ja puhelinosastoja. Heinoon Lottalaan ja viereiselle kansakoululle oli sijoitettuna puhelinpataljoonan I komppania. Siellä koulutettiin alokkaita ja reserviläisiä viestintätehtäviin. Siellä oli myös ryhmänjohtajakoulutusta. Myös päämaja 2 toimi jonkin aikaa emäntäkoulun tiloissa.

Karkun paikallisosastosta lähti lottia komennustehtäviin kauas ulkopuolellekin sotasairaaloihin, esikuntiin, muonitustehtäviin ym. sekä useita lottia oli rintamakomennuksella sotatoimialueella. Esimerkkinä mainittakoon, että yhdestä talosta saattoi olla 7 lottaa samasta perheestä mukana lottatyössä. Harsulta äiti ja emäntä Tilda Saaristo toimi useita vuosia muonituspäällikkönä ja työt Hellin, Helmi, Aino, Irja, Lea ja Kerttu olivat lottia. Lea ja Kerttu olivat myös rintamanaisia. Karkun paikallisosasto joutui antamaan lottauhrit isänmaalle. Salokunnan sankarihautadassa ovat saaneet viimeisen leposijan rintamatehtävissä menehtyneet lotat Tuulikki Ailio ja Lempi Virtanen.

Lottien ohjelmassa oli paljon muutakin kuin vain kova työ. Oltiin mukana monissa harrastuksissa. Suoritettiin hiihto- ja kävelymerkkejä, urheiltiin ja kilpailtiin. Talvella oli prosentihiihto ja kesällä prosentikävely.

Juhlia ja ohjelmia järjestettäessä olivat tarpeen laulajat, soittajat, puhujat ja lausujat.

Mitä sitten oli niin sanottu lottahenki? Se oli paljolti lottien kultaisten sanojen noudattamista, ystävyyttä, toisten auttamista, rehtiyttä ja reippautta. Lottahenki oli tunnontarkkaa tehtävän suorittamista. Se oli lupauksen pitämistä ja isänmaan rakkautta. Sen hengen mukaan lotta koetti toimia.

Edellä sanottu koskee Karkun lottien toimintaa. Aivan erikoinen kyläosasto oli kuitenkin Heinoossa. Sitkeästi he pitivät kiinni omasta konnustaan ja halusivat oman kokoontumispaikan sinne.

Aluksi osastossa oli vain kymmenkunta jäsentä, mutta heti oli mielessä oma talo jo 1920-luvulla. Ensimmäisen puheenjohtajan Fanny Rekolan johdolla alettiin kerätä varoja siihen. Vuonna 1927 osastoon liittyi nuoria lottia ja jäsenmäärä kohosi noin kolmeenymmeneen, jonka seuravilla se myöhemminkin oli. Vuosina 1928–30 toimi puheenjohtajana Ella Selander ja sitten Saima Vira. Edelleen suunniteltiin taloa, mutta varoja ei kenelläkään siihen ollut. Lotat kutsuivat sitten isäntäväkeä koolle Ala-Ellilän saliin asiaa pohtimaan. Päätettiin panna toimeen keräys rahan ja rakennusaineiden kokoamiseksi, muttei se syntynen pula-ajan vuoksi onnistunut. Vuosina 1930–31 pidettiin arpajaiset, joista saatiin melkoiset tulot. Järjestettiin myös iltamia ja myyjäisiä. Maanviljelijä K. Pakanen ilmoitti haluavansa myydä alakansakouluksi rakennuttamansa talon, kun alakoulu siirrettiin samaan yläkansakoulun kanssa. Lotat pyysivät miehistä apua talonkauppaan, ja niin toimikunta (K. Rekola, K. Jaakkola, P. Ellilä, E. Pälä, L. Vira) tarkastivat talon ja tekivät kaupan hintaan 23 000 mk. Ostajat saivat talon heti 23. 10. 1931 haltuunsa. Heinoon kyläosaston johtokuntana olivat tällöin puheenjohtaja Saima Wira, sihteeri ja rahastonhoitaja Anna Pälä, varastonhoitaja Anna Rae, muonituspäällikkö Elsa Jaakkola, keräyspäällikkö Fanny Rekola ja lääkintäpäällikkö Martta Lenni-Taattola. Talon tontti erotettiin ja sille annettiin nimeksi Lottala. Päätettiin rakentaa siihen lisää. Sama miesten toimikunta oli koko ajan apuna. Rakennusmestari A. Laurila teki piirustukset ja työselitykset ilmaiseksi. Järjestettiin useita talkoita. Mm. perustustöihin tarvittava sora ja kivet ajettiin talkoilla. Pidettiin hirsitalokoot ja tarvittava puutavara saatiin edullisesti. Rakennus saatiin valmiiksi niin, että 7. 1. 1934 voitiin pitää tupaantuliaiset. Heinoon ky-

lä oli innolla mukana hankkeessa. Lottien ei rakennusvaiheessa tarvinnut paljon muuta tehdä kuin tarjoilla ruokaa ja kahvia talkooväelle. Toimikunta hoiti muun. Talon hinnaksi rahassa arvioituna tuli 72 500 mk. Saima Vira oli puheenjohtaja vuoteen 1937, josta alkaen Tekla Ollila, myöhemmin Luonsi, jatkoi, ja hänen aikanaan järjestettiin talossa mm. juhlapäivälliset rintamamiehille Karkun vapauttamisen 20-vuotisjuhlan kunniaksi. Siellä pidettiin paljon muitakin juhlia ja tilaisuuksia. Sota-aikana Lottalassa oli armeijan osastoja. Taloa myös vuokrattiin eri tarkoituksiin.

Heinoon kyläosaston puheenjohtaja Tekla Luonsi ja sihteeri Bertta Lammi päättivät viimeisen toimintakertomuksen näin (14. 1. 1944): "Kun vuoden vaihteessa luomme katsauksen edesmenneeseen sotavuoteen, emme voi kuin kiittää Jumalaa, että olemme näinkin hyvin selviytyneet tänä vaikeana aikana. Alkanutta vuotta ajattelemmme turvallisista mielin huokailleen sydämessämme: "Oi Herra siunaa Suomen kansa. Suo sille runsas armosi. Se kaikis, että vaiheissansa Sun oma kansas olisi". Ei kulunut kuin muutama kuukausi, kun sota loppui ja suojeluskunta lakkautettiin 7. 11. ja Lotta Svärd -yhdistys 23. 11. 1944. Valvontakomissio oli sen saanut aikaan. Lottien järkytys oli melkoinen. Yhdistykset olivat tehneet työtä isänmaan hyväksi 24 vuotta. Nyt jouduttiin luopumaan kaikesta. Paljon oli uhrattu ja saatu aikaan. Harmaa puku, joka yhdisti samaksi lottajoukoksi, riisuttiin. Yhteiset hetket ja lottatyö olivat vain kalliita muistoja.

Lottayhdistysten lakkauttaminen aiheutti lukuisia omaisuuden siirtoja. Niinpä Heinoon Lottala joutui luovutettavaksi Karkun Säästöpankille. Ehtona oli sen käyttäminen kulmakunnan hyväksi Lottien perinteitä noudattavien seurojen käyttöön. Näitä ovat sitten olleet Heinoon maatalousnaiset ja Nuorisoseura, joiden hallussa entinen Lottala nyt on.

Heinoon lotat ansaitsevat suuren kiitoksen yritteliäisyydestä ja tarmosta talohankkeissaan. Kolmisenkymmeneltä lotalta se oli huippusuoritus. Mutta asialla oli koko kylä ja erikoisesti sen miehet. Talo on säilynyt seudun seurojen hallussa ja varmaan sitä edelleen hoidetaan ja käytetään lottien toivomalla tavalla. Onhan Yhteistalo nyt entistä miellyttävämpi korjauksen jälkeen. Onnea ja hyvää menestystä vain tulevaan toimintaan!

Katri Tupamäki

Tähystelin taivahalle

Tähtitaivaalle tähysin, ilman kantta ihmettelin, – liekö kirvonnut kipinät iskennästä Ilmarisen, taivaankannen taonnasta viikatteeksi Väinämöisen, taidonnäytteeksi takojan?

Mitä muuta mietiskelin? Saisinpa sateena sieltä maisen pienen mannaseni, syömisen sydämen alle, – kuusta leivän kullalleni, auringosta asuntonsa, – kyll' ois' lämmintä lähellä, varjoisampaa vastapuolla.

Vaan mitä mokoma mietin, kuta kurja kurkoittelen, – maassa on maja matosen, mönkiäisen möyhennellä, maasta jyrsiä jyväset, idut itse istuttamat, olla tyystin tyytyväinen, joskus itkeä ilosta, luoda lapsille latua, kunnes kuolla kupsahtaisi. – Kuu on kalmaa kalpeampi, armahampi aurinkoinen, vaan on mierolla molemmat, kulkureita kumpainenkin Luojan suurella salolla, avaruuden aukiolla.

Aili Uotila

Sastamalan Joulun kymmenes vuosikerta

myös tullut mm. partio toiminta, musiikkiyhteistyse ja keniysvammatyönon.

Nyt verokalenteri-aktiviteetti on kuitenkin loppunut uuden tietosuojalain voimaantulon myötä. Me Vammalan leijonat emme kuitenkaan ole jääneet asiaa suremaan, vaan päätimme tehdä tasokkaan joulun ja kotiseutujulkaisun Sastamalan Joulun -nimisen joululehden.

Tämä lehti on tarkoitettu koko alueemme väestön joulu- ja kotiseutujulkaisuksi, joka sopisi jokaisen luettavaksi. Se voisi toimia tervehdyksenä ja viestinä kotiseudulta niillekin, jotka ovat täältä muuttaneet vanhusten ja nuorison toimintaa.

Haluan lopuksi kiittää kaikki Teitä, jotka olette olleet myötävaikuttamassa ja tukemassa tämän lehden syntymää - niin ilmoittajia, kirjoittajia, kuvittajia - kaikkia Teitä.

Toivotan Hyvää ja Rauhallista Joulua ja Onnellista Vuotta 1989.

Kalevi Harmaala
Lions Club Vammala
Presidentti

Tullessani klubimme presidentiksi kaudelle 1988-89, oli vastassani kiperä tilanne. Jokavuotinen aktiviteettimme - verokalenterin toteutus, ei ollut enää mahdollista, johtuen uuden tietosuojalain voimaan tulemisestä.

Verokalenteri oli tärkeä projekti taloutemme kannalta, sillä saatu tuotto oli jaettu stipendeinä ja lahjoituksina paikkakuntamme kouluille ja eri järjestöille.

Klubiiimme oli niihin aikoihin muuttanut veli Pentti Hannula. Hän kertoi allekirjoittaneelle toimittaneensa joululehteä hyvällä menestyksellä yli 20 vuotta.

Tuon keskustelumme pohjalta sai alkunsa idea, että Vammalassakin voitaisiin toteuttaa vastaavanlainen aktiviteetti. Paikkakunnalla ei ollut vastaavaa julkaisua. Päätelimme, et-

tä sillä olisi menestymisen mahdollisuus myös Vammalassa.

Käsittelimme asian pikaisesti klubimme hallituksessa ja kuukausikokouksessa. Asialle näytettiin vihreää valoa ja otettiin taloudellisestikin merkittävä riski. Perustettiin lehti-toimikunta, jonka vetäjäksi lupautui

edellämäinittu. Hänen antamansa panos lehden onnistumisen kannalta oli ensiarvoisen tärkeä.

Tiedotimme asian paikkakunnan lehdistölle ja julkaisimme ilmoituksen, jossa pyysimme yleisöltä kirjoituksia ja muistelmia. Merkittävän panoksen kirjoitusten osalta saimme Tyrvään Kotiseutuyhdistykseltä ja sen vaikuttajalta Antti Prusilta.

Monien eri vaiheiden jälkeen oli sitten klubimme myynnissä uusi tuote joululehti. Lehden nimeksi tuli eri vaihtoehtoja punnitsemme Sastamalan Joulun.

Lehden myynti onnistui suhteellisen hyvin, vaikka eri myyntikanavien luominen tuotti paljon päänvaivaa.

Mikä kuitenkin parasta, lehti otettiin suuren yleisön keskuudessa yllättävän myönteisesti vastaan. Nyt kun tämä kymmenes numero on nähnyt päivänvalon, voin todeta, että Sastamalan Joulun on saavuttanut oman kaivatun paikkansa lukijakuntansa keskuudessa.

Mitä Suomen itsenäisyys minulle merkitsee

Puhuttaessa Suomen itsenäisyydestä varmaan jokaisella enemmän tai vähemmän suomalaisella on jokin asia Suomesta, joka on niin rakas ja tärkeä, että se symboloi koko itsenäistä maatamme. Kukapa ei tuntisi jotakin sydämessään siniristilipun liehuessa vasten sinistä taivasta ja Maamme-laulun kaajaessa korkeuksiin.

Itsenäisyys, kaikessa ihanuudessaan, on kuitenkin ollut viime aikoina enemmän erottava kuin yhdistävä asia. EU:n myötä itsenäisyyksikäsitys on muuttunut. Toiset meistä katsovat Suomen säilyttäneen itsenäisyytensä ja toiset katsovat sen hävinneen. Näin Suomen täyttäessä pyöreitä vuosia, on meidän hyvä miettiä, mitä itsenäisyys meille todella merkitsee. Onko se vain sana, jonka tiedämme kuulostavan arvokkaalta? Vai onko se jotain tärkeämpää? Onko se jotain aivan arkipäiväistä, mikä vaikuttaa meidän elämäämme tavalla, jota emme itse ehkä edes huomaa?

Mitä itsenäisyys sitten minulle merkitsee?

Mielestäni itsenäisyys merkitsee ennen kaikkea tietysti käytännön asioita. Oma raha on mielestäni tärkeä itsenäisyyden merkki, mutta tärkein on tietysti päätäntävällän pysyminen Suomen rajojen sisäpuolella. Jos maamme asiat päätetään jossakin muualla, voi maatamme kutsua itsenäisen valtion sijasta maakunnaksi. Tällaisessa tapauksessa voimme ainakin varmistua siitä, että Suomea ei pystytettäisi tekemään tunnetuksi maailmalla, vaan maamme sekoitettaisiin Ruotsiin tai Tanskaan, ovathan nämä kaikki kaukaisia maita, jossain pohjoisessa.

Itsenäisyys merkitsee käytännön asioiden lisäksi mielestäni myös jotain, mikä vaikuttaa suomalaisen ihmisen minäkuvaan ja itsetuntoon. Itsenäisessä maassa elää itsenäisiä ihmisiä. Tietämättämme me vertaamme itseämme johonkin suurempaan. Itsenäinen, omista asioistaan päättävä kansakunta on oivallinen ja turvallinen paikka elää. Se antaa ihmiselle tietyn perusturvallisuuden, sekä luottamuksen yhteiskuntaan. Valitett-

tavaa onkin, että niin moni nuori tai vanha suomalainen pitää itsenäisyyttämme itsestään selvyytenä. He eivät tiedä tai osaa kuvitella millaista on asua maassa, jossa kaikki on vaaka-laudalla. Se sukupolvi, joka taisteli meille itsenäisyyden, on käymässä yhä harvemmaksi. Parinkymmenen vuoden kuluttua viimeinenkin heistä nukkuu pois. Onkin erittäin tärkeää muistaa Suomen itsenäisyyden puolesta taistelleet ihmiset vielä silloinkin kun heitä ei enää ole.

Kaiken tämän lisäksi itsenäisyys on myös hyvin arkinen asia. Ihmisen perusluonteeseenhan kuuluu voimakas tarve kuulua johonkin suurempaan ryhmään. Suomalaisesta ihmisestä on vallallaan tietynlainen käsitys. Pidättyväinen, ujo, hiljainen ja ehkä myös yksinkertainen ovat adjektiveja, jotka yleensä yhdistetään suomalaiseen. Onko tällaista tyypillistä suomalaista sitten olemassaakaan? Sitä en tiedä, mutta myönnettävä kai kuitenkin on, että tällaiset tyypitykset lisäävät suomalaisten yhteenkuuluvuutta, positiivisessa tai negatiivisessa mielessä. Mutta jokaisessa asiassahan on sekä hyvät että huonot puolet. Sen takia myös suomalaisten yhteishengen ja kansallistunteen pitää pysyä hyvissä rajoissa. Esimerkit näiden asioiden ylilyönneistään ovat hyvin ikäviä. Rasismi on ikävä asia, joka kertoo itsetunnon kasvamisesta omahyväisyydeksi, asiaksi, joka on saanut maailmassa aikaan paljon pahaa.

Itsenäinen Suomi on kuitenkin niin tärkeä asia, että on hyvin toivottavaa, että arvostus kasvaisi, jotta tulevaisuudessa tehtävät poliittiset ratkaisut eivät enää vaarantaisi sitä mikä kerran saavutettiin.

Merja Uusi-Laurila

On syksy, minä ja tammani vaellamme värikkäässä metsässä. Lehdet varisevat hevoseni kavioiden alle pehmeälle metsäpolulle. Tulemme metsän läpi

kapealle värikkäiden lehtien päällystämälle hiekkatielle.

Hevoseni kiiruhtaa reippaampaan käyntiin. Kun lähdemme raviin, Annallani on korvat terhakkaasti höröissä. Se merkitsee viestiä minulle: haluan laukata eteenpäin reippaasti. Hetken päästä annan vähän ohjia ja puristan pohkeita kylkiin. Samantien tammani ponnahtaa pyöreään laukkaan. Tunnen itseni vapaammaksi kuin koskaan. Huomaan Annankin nauttivan saadessaan laukata vapaana kuin tuuli.

Yllättäen tulee täydellinen äkkipysäys. Katson ympärilleni. Näen edessäni kaksi peuraa, jotka ovat luultavasti nuoria ja arvaamattomia. Mietin mitä tehdä. Päätän jäädä paikalleni, jotta en ärsyttäisi peuroja. Hevoseni haluaisi lähteä nopeata kiitolaukkaa kotia kohti.

Peuroja ihaillessani huomaan vanhan talon rauniot. Mietin, miksi asukkaat ovat joutuneet jättämään sen. Kuulemma sota on tuhonnut talon ja siinä asuneet ihmiset. Ajattelen, kuinka onnellinen saan olla. Olen vapaa, vapaassa maassa. Kuinka paljon ovatkaan joutuneet tuosta talosta pakkoon lähteneet ihmiset kärsimään. Millaista onkaan ollut eläinten elämä. Hevoset ovat joutuneet sotaan vetämään ihmisiä ja aseita. Vapaat metsän eläimetkään eivät ole olleet vapaita, vaan pelänneet, koska tulee jotain, mikä tappaa. Olen tyytyväinen vapaudesta ja huomaan peurojenkin olevan onnellisia, kun ne pinkaisevat vauhtiin kohti metsänreunaa.

Lähdemme hiljakseen kävelemään tallille päin. Ajatukseni ovat vieläkin sodassa, jossa isoisänikin on ollut ja selvinnyt hengissä. Kaikilla ei ollut niin hyvä onni kuin isoisälläni. Tämän huomaan katsoessani hautausmaan sankarihautojen määrää. Ajattelen, ettenkö minäkin voisi joskus antaa vähän rahaa sotainvalidien hyväksi. Kuinka helppo on sanoa oven takana oleville kerääjille, ettei kotona satu juuri nyt olemaan yhtään rahaa tai jättää ovi kokonaan aukkaisematta. Kerran eräs armeijassa alokkaana ollut tuttava kertoi, että oli ollut hienoa olla keräämässä rahaa sotainvalideil-

le, koska eihän ikinä tiedä, milloin itse on samanlaisessa tilanteessa. Jätin mielipiteen omaan arvoonsa, mutta kun asiaa nyt mietin, niin olihan se järkevästi ajateltu. Oppisinkohan minäkin ajattelemaan yhtä paljon muita kuin itseäni. Kuitenkaan tuntematta itseäni marttyyriksi.

Tulemme kovan ja karun soratien laitaan. Ojissa on karkkipapereita, tyhjiä tupakka-askeja ja kaikennäköistä muuta roskaa. Ajatukseni sodasta katkeaa samalla, kun rekka sujahtaa ohitsemme kovaa vauhtia. Hän ei jäänyt katsomaan taaksensa, miten elävä luontokappale suhtautui. Hän ei ajatellut muita. En voi syyttää häntä siitä, enhän minäkään ole tullut ajatelleeksi ennen tätä maastolenkkiä sotaan joutuneita, Suomen itsenäisyyden ja vapautemme puolesta taistelleita miehiä ja naisia.

Sari Lepistö

1980-luvun alussa minä sain syntyä rauhalliseen, itsenäiseen Suomeen. Itsenäisyys oli jo alkanut tuntua itsestänselvyydeltä, kaikki sujui hyvin, Suomi määräsi ihan itse asioistaan, eikä kukaan sitä enää ihmetellyt. Olen kasvanut siinä polvessa, jolle itsenäisyys ei tunnu merkitsevän paljon. Se vain on itsestänselvyys.

Nyt kuitenkin olen ottanut asioista selvää. Kiitos siitä kuuluu paitsi koulun historiantunneille, ennen kaikkea valveutuneille isovanhemmille. Heidän ja muutaman muun vanhemman ihmisen tarinat ovat olleet merkittävästi muokkaamassa mielipidettäni itsenäisyydestä.

Tämä on tarina 1940-luvulta, jatkosodasta, kun Suomi oli jo kauan ollut itsenäisenä, mutta oli jälleen vaarassa menettää itsenäisyytensä.

Talvisota oli ohi, mutta monta ongelmaa ratkaistavana. Menetetyiltä alueilta piti asuttaa 420 000 henkeä siirtoväkeä, säännöstelyä tiukennettiin ja ulkomaan kauppa vaikeutui entisestään. Rauhansopimuksen ehtojen täyttäminen tuotti vaikeuksia. Elämä Suomessa oli hankaloitunut huomattavasti tuon sodan takia, jonka ei alunperin uskottu ulottuvankaan Suomeen asti. Mutta sota oli tullut, ja nyt sen jälkiseuraukset. Sotaa ennen olivat kaksi nuorta ihmistä, Leena ja Paavo, eläneet varsin rauhallista ja onnellista nuoruuttaan rauaseudulla. Nyt vain oli tullut aika

heittää hyvästit sille, ja kohdata jostain sellaista, josta minun ikäisilläni ihmisillä ei ole harmainta aavistusta, sota nimittäin. Sillä toinen maailmansota riehui yhä Euroopassa, vaikka Suomessa olikin välirauha ja se rauha oli lyhyt. Kesäkuun 22. päivä 1941 Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoon, ja sitten joutui Suomikin vielä mukaan. Ja tahdottiinhan ne talvisodassa menetetyt alueet toki takaisin. Mutta tämän asian oli päättänyt joku jossain muualla, tuskin ne miehet, jotka Tyrväältä lähetettiin myöhään juhannusiltana asemalle, ja sitten yöksi Riihimäen kasarmille, kohti rintamaa. Tällainen käsky kävi ja sen sai myöskin Paavo. Jotkut nuorista miehistä olivat vakavia, he pelkäsivät kovasti elämänsä puolesta, mutta kaikki eivät osanneet ajatella sitä sillä tavalla, olihan kuitenkin tehtävä niin kuin käskettiin.

Leenalle sota oli myös kauhea yllätys. Ei hän ollut voinut aavistaa, että Paavokin, suoraan sotaväestä siirrettiisiin rintamalle, ja Leenan isäkin joutui pois kotoa, onneksi ei kuitenkaan rintamalle. Nuorten tällainen yllättävä ero oli järkyttävä. Taakse jäivät elokuvissa ja seuraintalolla käyminen ja suulitanssit, kaikki sen ajan huvitukset, mutta onneksi kenttäposti kulki, ainoana ikävän lievittäjänä.

Suomi aloitti hyökkäyksen heinäkuun alkupuolella. Tällä kertaa paljon paremmin varustettuna kuin talvisodassa, ja niinpä joukot etenivät nopeasti. Myös Paavon oli totuteltava uuteen elämänvaiheeseensa rintamalla. Varustukseksi hänelle oli laitettu vain kivääri ja panokset, mutta kyllä se siinä sujui, kun ruokaa tuotiin, ja jonkin aikaa Paavo saikin itse toimia muonitusmiehenä. Minkäänlaista "kotiinpäinvetoa" ei kuitenkaan voinut ruoka-asioissa harrastaa, koska jokaista miestä kohti oli tarkka ruoka-annos, ja kaikki pitivät puolensa.

Hyökkäysvaiheen jälkeen syksyllä alkoi pitkä asemasodan aika. Rintamalla rakennettiin asemia ja korsuja, ja miehet tekivät paljon puhdetöitä. Suosituimpia olivat pärekopat, saavit, virsut, kirvesvarret ja niiden lisäksi tehtiin myös kaikenlaisia pieniä taideteoksia. Asemasodan aika oli jo pitkällä, kun Paavo ensimmäisen kerran pääsi lomalle. Itseasiassa hän oli ollut rintamalla jo yhdeksän kuukautta näkemättä kertaakaan läheisiään. Lomat olivat pääasiassa työolomia. Kotirintamalla oli paljon töitä nyt kun suuri osa miehistä oli sodassa, mutta tapahtui lomilla muutakin. Erällä lomalla nimittäin Leena ja

Paavo menivät kihloihin. Sitten kolme kertaa kuulutettiin asiasta kirkossa, kunnes juhannuksena 1942 he menivät naimisiin.

Sota ei kuitenkaan vielä ollut ohi. Taaskin oli Paavon lähdeittävä rintamalle, eikä elämä siellä aina oikein tahtonut hymyillä. Eräänä talvena, kun pakkasta oli n. -40 °C, he joutuivat asumaan teltassa. Puita lämmittämistä varten ei ollut, eikä hakojakaan tahtonut saada mistään. Silloin kävi huono tuuri myös ruoankin kanssa. Perunat olivat nimittäin päässeet jäätymään, ja jäätyneet perunat ovat kamalaa syötävää. Ne maistuvatkin imelältä, ja vatsansa niistä saa kiipeäksi. Yleensä kuitenkin Paavon ryhmä sai hyvää ruokaa, sillä keittiömiehenä heillä oli ammatti-ihminen, ja sitä kyllä toiset kadehtivat. Tämä teki nimittäin todella hyvää ruokaa, tai no, ainakin niin kelvollista, kuin saatavilla olevista aineista pystyi! Mutta kerran miehet olivat vihaisia erään ruoan suhteen, se ei ollut keittiömiehen syy, vaan heille oli toimitettu myllystä jauhoja, joihin ahne mylläri oli lisännyt sahajauhoja, ja ottanut itselleen ne hyvät jauhot. Sitä asiaa tutkittiin, ja selviä sahanpuruja joukosta löytyikin.

Sota jatkui, mutta kotirintamalla oli melko rauhallista. Pommituksia ei kuulunut, vaikka ikkunat pimennettiin niitäkin pelättiin. Leena asui nyt Paavon äidin ja isän luona, koska he tarvitsivat apua töissä. Hän sai huomata, että maalaisserkut olivat arvossaan nyt, kun kaupungeista lähdeittiin pakoon. Hienoille rouvillekin kelpasi asuinsijaksi melkein mikä tahansa maalaistölli!

Kotirintamalla elettiin myös koko ajan jännityksessä. Aina silloin tällöin johonkin taloon tuli viesti, jota kukaan ei tahtonut saada, ilmoitus kaatuneesta veljestä, serkusta, isästä, aviomiehestä tai muusta läheisestä ihmisestä. Mutta Leena ei saanut sellaista viestiä. Sotavuodet kuluivat kovan työn ja jännityksen merkeissä, mutta Paavo ei kaatunut. Hän ei edes haavoittunut. Kerran oli kuitenkin hengenlähde lähellä, kun miehet oli komennettu pakolliselle lenkille, ja Paavolla oli hirveän huonot kengät. Tuosta lenkistä oli seurauksena verenmyrkytys. Lääkäri käski hänet heti sairaalaan, eikä hän saanut kävellä enää. Kuumeen noustessa yli +40 °C, hän odotti hevosta, jolla hänet tultiin hakemaan sairaalaan. Siellä vietetyn yön jälkeen, hoitajien vuoron vaihtuessa, Paavo kuuli mitä hänestä sanottiin. Silmät kiinni hän kuunteli vuoteensa luona häärievien hoitajien

keskustelua. Aamuvuoroon tullut kysyi yöhoitajalta: ”Kuinkas tämän potilaan tila on?” Toinen vastasi: ”Luulen, että se kääntyi juuri parempaan suuntaan.” Paavo siis selvisi verenmyrkyksestäänkin.

Vuonna 1943 syntyi Leena ja Paavon esikoinen, pieni tytär. Paavo pyysi heti työstään valokuvaa, ja hänen isänsä mielestä sellainen piti myös hankkia. Viis siitä, että talonväen piti mennä naapuriin heinätoihin. ”Kun poikani rintamalta pyytää esikoisensa kuvaa, niin se on kyllä hankittava”, hän sanoi. Niin sitten Leena puki lapsen parhaimpiinsa, ja joukolla he lähtivät kaupunkiin valokuvaa ottamaan. Kuva otettiin, vaikka naapuri vähän suuttuikin!

Nyt kun Paavolla oli kotipuolella vaimo ja lapsi, hän kaipasi kotiaan entistä enemmän. Rintamalla hän veisti paripunkankin, sellaisen jossa lasta pestään, ja lähetti kotiin.

Mutta sitten sodan suunta kääntyi. Tammikuussa 1943 oli Saksa kokenut tappion Stalingradissa, ja sitten alkoi perääntyminen. 1944 kesällä Suomikin joutui perääntymään, kun Neuvostoliitto aloitti suurhyökkäyksensä Kannaksella. Suomalaiset pakenivat minkä ehtivät, ja sitten Suomen oli pyydettävä Saksalta apua. Venäläisten hyökkäys saatiinkin pysäytettyä ja heidän oli luovuttava taivotteestaan valloittaa Suomi. Ryti erosi ja Mannerheim tuli tilalle. Suomi katkaisi suhteet Saksaan, ja aikaan saatiin aselepo Neuvostoliiton kanssa. Moskovaan lähti valtuuskunta neuvotellakseen rauhanehdoista, ja rauha saatiin aikaan. Sotiminen ei kuitenkaan loppunut, sillä rauhanehtoihin kuului saksalaisten ajaminen pois Suomesta. Edessä oli Lapin sota.

Paavokin joutui pohjoiseen sotiin saksalaisia vastaan. 200 000 saksalaista piti vielä häätää, ennen kuin venäläiset olisivat tyytyväisiä. Suomi yritti kyllä neuvotella, mutta Neuvostoliitto vaati todellisia sota-toimia, ja niin siinä sitten kävi, että Suomi soti vielä Saksaa vastaan. Varsinaisesti sota loppui 1945 huhtikuussa, mutta Paavo sai palata kotiin jo 1945 alkutalvesta.

Sinä päivänä lähdettiin kuorma-auton lavalla Enontekiöstä Oulua kohti. Paavolla oli hyvä mieli, sota hänen kohdaltaan oli ohi, ja hän oli selvinnyt siitä hengissä. Tosin heidän kuorma-autonsa ajoi vielä ojaan, mutta mitään ei sattunut. Miehet kömpivät pelloilta takaisin tielle ihan ehjinä. Oulussa hypättiin junaan ja sillä pääsi Vammalaan asti.

Leena ei tiennyt, että Paavo oli tu-

lossa. Hän melkein nukkui kamarissa pikkutyttönsä kanssa, kun pihalta alkoi kuulua kavioiden kopsetta. Sitten joku tuli ikkunan taakse koputtelemaan, ja se joku oli Paavo! Silloin oli ilo ylimmillään, ja keitettiin pitkistä aikaa oikeat kahvit, eikä mitään korviketta. Odotus, jännitys ja kaipaus olivat ohi. Paavo oli tullut ehjänä kotiin.

Tällaisia tarinoita on Suomessa varmasti paljon. Tämä on onnellinen tarina Leenasta ja Paavosta, mutta on myös muitakin tarinoita, toisenlaisia kohtaloita sodasta. Tiedän kertoimuksen nuoresta miehestä, joka haavoittui, ja sitten menehtyi huolimatta lääkäreiden pelastusyrityksistä ja kotiväen rukouksista. Tiedän myös tarinaa miehestä, joka kaatui, vaikka hänelläkin oli pieni tytär ja vaimo odottamassa kotona. Nämä ovat kertomuksia miehistä, jotka maksoivat itsenäisyytemme hintaa sodassa, he maksoivat sen hengellään. Se on kova hinta, jota ei aina tule ajatelleeksi, kun on puhe Suomen itsenäisyydestä. Itsenäisyys on saatu ja pidetty kovalla taistelulla.

Ne ihmiset, jotka olivat mukana taistelutantereilla, eivät voi ymmärtää maailmanmenoa. EU:kin tuntuu monesta itsenäisyystaistelijasta varsin epäoikeudenmukaiselta, sillä EU vie meiltä niitä oikeuksia, jotka itsenäisellä valtiolla tulee olla. Oma lippu ja raha ovat itsenäisyyden merkkejä. Ennen kaikkea kuitenkin oma päätösvalta on jotain, mitä ei saisi menettää, jos aikoo kutsua valtiota itsenäiseksi. Meillä on vielä oma kieli ja kulttuuri, oma maa, lippu, raha ja vähenevä päätösvaltamme. Mielestäni näistä asioista tulisi pitää kiinni kaikin keinoin. Kun tietää, miten itsenäisyyttä on puolustettu, niin ei tekisi mieli antaa siitä hiukkaan pois.

Ne ihmiset, jotka sanovat, ettei itsenäisyys merkitse mitään, eivät joko ole ajatelleet mitä sanovat tai sitten he eivät tiedä mistä puhuvat, mutta minulle itsenäisyys on arvokas asia. Olenkin sitä mieltä, että meidän suomalaisten on edelleen puolustettava maatamme kaikin tavoin.

Kerttu Peuraniemi

Yllätin itseni, kun edes harkitsin kirjoittamaan itsenäisyysaiheesta. Olenhan todennut itsenäisyysaatteiden olevan sotaveteraanien tunteilua, joka silloin tällöin pilkkahtaa ikäisistäni, vaikkapa

heidän lukiessaan Tuntematonta sotilasta. Olen päättänyt, etten ikinä kirjoita itsenäisyydestä, vanhemmat suotta loukkaantuisivat välinpitämättömästä asenteestani.

Menneenä kesänä olin turkkilaisen perheen vieraana ja tutustuin siellä nuoriin. Joidenkin huoneitten seinillä riippui Turkin lippu, edesmenneen Atatürkin kuva ja kansallislaulun sanat. Hämmästyin, sillä vaikka meilläkin on itsenäinen valtio, en silti kehystä Kekkonen kuvaa kirjoituspöytäni yläpuolelle.

Siellä, vieraiden, vierasta kieltä puhuvien ihmisten keskellä tunsin, miten hienoa on olla suomalainen ja kertoa heille maastamme, joka on niin erilainen, ja jossa valtiomme huolehtii meistä. Turkkilaiset rakastavat paljon maataan ja sain kuulla useaan otteeseen sen historian kohokohdat. En tiedä, miten olisin suhtautunut, jos minulla ei olisi ollut itsenäistä isänmaata. Varmasti olisin tuntenut itseni poikkeavaksi, ehkä olisin ollut katkera heitä kohtaan.

Vain mielikuvituksessani voin tuntea, millaista on olla vieraan vallan alla. Ajatus esimerkiksi venäjänkielisistä oppitunneista, venäläisestä ruplasta ja postimerkeistä herättää minussa pelkoa. Jos sukupolveni olisi syntynyt venäläistämisohjelman mukaiseen Suomeen, olisiko meillä nyt mitään mahdollisuutta hankkia itsenäisyyttä? Kuka uskaltaisi laulaa Maamme-laulua? Valloittaja voisi halutessaan rakentaa uuden ydinvoimalan vaikka Vammalaan. Meidän vastalausekirjelmämme hautautuisi voimalan piirustusten alle.

Ajattelen itsenäisyyttä oikeutena päättää omista asioistaan. En halua tämän oikeuden jäävän EU-direktiivien alle. Jos niin käy, syy on yksin meidän, itsepä olemme päättäneet, mihin itsemme lykkäämme. En tosin vielä ole päättänyt yhtään mistään yhteiskunnallisesta asiasta, mutta tuo oikeus on minua odottamassa.

Yllätyin, sillä itsenäisyytemme on minulle hyvinkin tärkeä. Otan sen niin helposti itsestäänselvyytenä. Vaikka en ole kärsinyt sodan kauhuja, haluan muistaa kaiken, mitä tiedän niistä. Itsenäisessä hyvinvointivaltiossamme saatan kääntyä omaan napaani päin, enkä silmää räpäytä pakolaisten vuoksi, vaikka suomalaisetkin ovat kerran olleet sotaorpoja, jotka tarvitsivat muiden huolenpitoa.

Inkeri Tuori

Heikki Pelttari

Vanha kirkko

Siinä se seisoj vielä äsken –
rantatöyräällä – kutsuvana ja arvokkaana,
Rautaveden tienoita katsellen.
Kuin jalokivi majesteettillisessa maisemassa.

Niinkuin oli seissyt jo vuosisadat,
aikaa ja luonnonvoimia uhmaten.
Uskossaan vahvat Sastamalan miehet ja naiset
olivat sen jo ammojn rakentaneet
kiitokseksi ja kunniaksi Herralle.

Heidän jälkeensä jokainen sukupolvi vuorollaan
oli hoivannut omaa kirkkoaan,
niinkuin vain aarretta hoidetaan:
Rakkaudella ja syvää kunnioitusta tuntien.

Kirkko oli aina antanut seudun asukkaille
turvallisuuden tunnetta elämän arjessa,
iloa iloitemisen hetkellä,
lohtua murheitten kohdatessa.

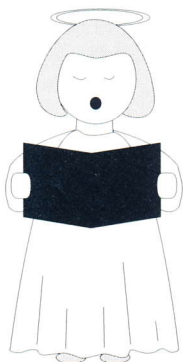
Myös tämä sukupolvi sai oman haasteensa.
Kun kutsu kuului, se otettiin vastaan.
Tietoisina vaativasta tehtävästään
Tyrvään seudun vahvat miehet ja uutterat naiset
liittivät oman työnsä ja uskonsa sukupolvien ketjuun.

He pelastivat esi-isien kalliin perinnön,
tekivät sen, mitä heidän osakseen oli annettu.
Ansaittä ylpeyttä sisimmässään tuntien
he saattoivat sanoa: Me teimme sen.

Mutta juuri, kun velvollisuus oli täytetty,
ryöstäytyivät pahan voimat valloilleen.
Äsken unohtumattoman ilojuhlan kokenut väki
vaeltaa nyt kyynelsilmin tutulla kirkkotiellä,
kuin kodittomat, vailla tukea ja turvaa.

Tätä kansaa on koeteltu ennenkin,
mutta periksi ei ole annettu.
Tuhkasta on noussut uusi elämä.
Kun rauniot vielä savusivat

”Kallioon ei tullut säröäkään” – nuorten tuntemuksia

Mitä jää?

Tuntuu siltä, että kaikki on jo sa-
nottu Tyrvään Pyhän Olavin kirkon
tuhoutumisesta tulipalossa. Surun
keskellä on arvioitu rakennuksen
mittavaa rahallista ja historiallista ar-
voa. On kummasteltu kuinka näin voi
käydä tai puitu sitä, millainen merki-
tys Vanhalla kirkolla on ollut kenen-
kin elämässä.

Savuna ilmaan haihtui juuri talkoo-
työllä valmiiksi saatu katto, eikä ajan
naarmuttamia kirkonpenkkejä enää
ole. Mitä jäi jäljelle? Eipä juuri mi-
tään surun ja tuskan lisäksi. Silti en
voi uskoa, etteikö palolla olisi ollut
jokin merkitys – olen nimittäin sitä
mieltä, että mitään ei tapahdu sattumal-
ta. Vastoinikäymiset voivat muut-
tua siunauksiksi.

Kirkko on päätetty rakentaa uudel-
leen, ja mielestäni on hienoa, kun
katseet suunnataan nyt menneen si-
jasta tulevaan. Eräs kotimainen yhtye
laulaa: ”Katso uutta kasvaa tuhkasta
eilsen...” Entisenlaista kirkkoa rau-
nioista ei saada tekemälläkään, mutta
uusi ja ehjä kirkko tulee epäilemättä
silti olemaan tärkeä meille vammala-
laisille. Se on valmistuessaan var-
masti osoitus siitä, kuinka yhteistyös-
sä on voimaa.

Oletteko muuten huomanneet, että
tuhoutuneen kirkon alla olevaan kal-
lioon ei tullut säröäkään. Myös
”Kristus-kallio” pysyy vakaana,
vaikka me ihmiset, Pyhän Hengen
temppelet, joskus saatammekin sär-
kyä. Meidät rakennetaan uudelleen
ehjiksi.

Maarit U-R

Sydämen kirkko

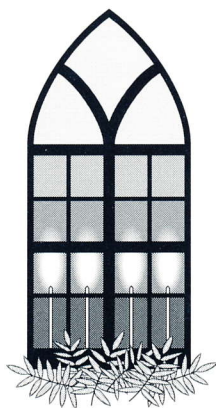
Miksi kyynel pyrkii väkisin silmään
niin moni ystävä on suruissaan
kuin meidät olisi luotu
maailmaan kylmään,
aivan kuin Jumala jättäisi meidät
yksinäisyyteen, kohtaloon julmaan.
Ihmisen vaivannäkö on tuhoutunut
Jumalako meidät hyljännyt?

Niin kuin niille puluille,
joiden pesä paloi,
Hän etsii kodin.
On kai selvästi varmaa, että muita
tuomiten ja sodin,
emme saa kirkkoa takaisin
sillä todellinen kirkko ja rakkaus
on sydämissämme,
sekä se tahto, jonka
Jumala antaa, on sisällämme.

Tiedän, maailma on kuin tyhjä,
niin kuin on tuo kaunis kirkko
jätti tuo tuho sydämeeni kolon
niin kuin on tuo kaunis kirkko.
Kuitenkin
Jumala voi meidät parantaa
tähdetkin siitä jo loistaa
yhdessä voimme kirkon
jälleen rakentaa
ja näin Pyhää Herraa muistaa.

Niin tuo vuosisatoja
tyynenä katsonut kirkko
katsoi tyynenä omaa tuhoaan,
sillä sekin tiesi, –
vaikka paloin minä
vuosisatainen.
Mutta jäi Jumalan
valtakunta ikuinen.

J.W.M.

Muistot säilyvät

Vanha kirkkomme, Tyrvään Pyhän
Olavin kirkko, paloi savuna ilmaan
syysyönä kun kaiken piti olla hyvin.
Ensin en uskonut koko juttua todeksi,
luulin sitä huonoksi vitsiksi. Nyt
kun kiukku ja raivo ovat laantuneet,
tunnen sääliä ja surua. Kirkko oli ar-
vokas kulttuurihistoriallinen raken-
nus 1500-luvulta, eikä sitä ajan pati-
naa ja tunnelmaa, joka kirkossa oli,
saada enää koskaan takaisin. En pys-
ty ymmärtämään, miksi jonkun piti
polttaa kansallisaarteemme.

Sanotaan, että asioiden tärkeyden
huomaa vasta ne menetettyään. Niin
taisi käydä nytkin. Kun koulussa
”välitunnilla” juttelimme asiasta, tu-
limme johtopäätökseen, että tähän
asti kirkko oli tavallaan itseäänsel-
vyys. Sen jyrävä olemus on kuulunut
järvimaaisemaamme jo monen sadan
vuoden ajan. Ei edes osannut ajatel-
la, ettei näin olisi aina. Jos kirkon ar-
vokkuuden olisi tajunnut, olisi sieltä
voinut käydä ottamassa valokuvia.
Nyt sekin on liian myöhäistä.

Onneksi jäljellä ovat kuitenkin
muistot, joita ei voi kukaan riistää.
Siellä vihityille hääpareille, konfir-
moiduille, Akselin vaelluksella käy-
neille se tulee varmasti aina olemaan
”oma” kirkko. Pyhän Olavin kirkon
muistot säilyvät varmasti monien
mielissä läpi elämän, rakennetaanpa
se uudelleen tai ei. Ajatusten ja muis-
tojen polkuja ei voi kukaan polttaa,
ne elävät jokaisen sydämessä.

Tiina Sianoja

Suomi merkitsee meille paljon

Suomi

Suomessa on hyvää ruokaa ja puhdasta vettä. Suomessa on ihanaa, kun on neljä vuodenaikaa. Suomi on värikäs maa. On paljon ihania lintuja ja puita. Suomi on hyvä maa asua. Metsät ovat kauniita ja on ihana kuunnella lintujen laulua. On kauniita taloja ja mökkejä.

Karoliina Haapanen, Muistola 2 a

Suomi

On kiva, kun Suomi on itsenäinen. Suomessa on paljon hyviä metsiä. Suomessa on myös hyviä uimarantoja.

On kivaa, kun Suomen metsissä on eläimiä. Suomessa on hyviä ulkoilumahdollisuuksia.

Suomessa on paljon kauniita lintuja. On myös paljon maaseudulla olevia eläimiä. Suomessa on myös hyviä ruohokenttiä.

Jenni Peuraniemi, Muistola 2 a

Itsenäinen Isänmaa

Itsenäinen Isänmaa merkitsee minulle vapautta ja turvallista elämää. Täällä saa elää pelkäämättä aina mitä seuraavan kulman takana on. Suomessa ei tarvitse myöskään kärsiä nälänhätää. Itsenäinen kotimaa merkitsee myös sitä, että maata hallitsee hallitus ja presidentti yhteistyössä, eikä tarvitse totella kenenkään yksinvaltiaan käskyjä. Meillä on myös mahtava luonto, jota sodat eivät ole paljon turmelleet. Monet ymmärtäisivät nämä arvot vasta sen jälkeen, kun olisivat eläneet vuosina 1809–1917, jolloin Suomi oli Venäjän vallan alaisena. Itsenäisyyttä kannattaa kunnioittaa, myös sen takia, että nykyiset sotaveteraanit taistelivat itsenäisyyden puolesta. Sodassa ei selvitty ilman vahinkoja ja ihmishenkien menetyksiä, sillä kaikilla sotilailta oli panoksena oma elämä. Nämä merkitsevät minulle paljon, jos itsenäisyyttä ruvetaan vertaamaan johonkin muuhun asiaan, sillä itsenäisyys takaa 95-prosenttisesti turvallisuuden. Maassa, jota hallitsee joku toinen valtio, turvallisuus on varmaa vain 60-prosenttisesti. Näiden arvioiden perusteella Suomi on turvallinen paikka elää.

Ville Tomminen, Muistola 5 b

Itsenäinen Isänmaani

Minusta meidän Isänmaa on kiva paikka, koska täällä ei ole mitään hätää. Täällä on kaikilla ruokaa, ja useimmilla on myös työpaikkakin. Täällä ei ole sodittu vähään aikaan. Kaupungit pidetään siisteinä ja rauhallisina. Mutta joskus tulee pieniä hätätapauksia. Minusta Suomessa on kiva asua, koska täällä saa liikkua vapaasti. Suomi on myös kiva siitä, että se auttaa muita maita selviytymään. Mutta kyllä Suomessakin pitää tehdä parannuksia, kuten meidän pitäisi ruveta enemmän ympäristöystävällisemmäksi, ja enemmän työpaikkoja, mutta muuten tämä Suomi on ihan kiva paikka asua.

Miina Khan, Muistola 5 b lk

Mitä Isänmaa minulle merkitsee?

En luopuisi koskaan Suomen luonnosta, koska se on kaunista ja värikästä. Pidän Suomesta, koska täällä on rauha. Suomi on hyvin kaunis maa. Kesällä täällä on kauniita puita ja kukkia. Syksyllä puiden lehdet ovat kauniin värisiä.

Suomi merkitsee minulle paljon. Se on minun Isänmaani. Kesällä linnut visertävät kauniisti, syksyllä näkee siilejä etsimässä nukkumispesää lehtien alta.

Elisa Myyryläinen, Muistola 2 b

Itsenäinen Isänmaa

Itsenäinen Isänmaa merkitsee rauhaa ja rakkautta. Rauha on hyvä asia, silloin ei kukaan tule panssarivaunun kanssa ja ala ampua, vaan me sovitamme rauhan. Kaikilla mailla ei ole sitä, meillä on metsää, josta voimme kaataa puita, jotta me saisimme asuntoja. Koska meidän maa on pieni, niin meillä ei ole paljoa kodittomia. Ja meillä ei saastu ilma, niin kuin muilla mailla. Meidän lippumme kertoo paljon. Esimerkiksi sen, että meillä on talvella valkoinen maa ja sininen taivas. Meidän kiellemme on erilainen kuin muiden maiden. Ja sitä on vaikea oppia. Meillä on koulut, joissa saa ruokaa ja me emme kärsi nälästä.

Krista Maatsola, Muistolan koulu 5 b lk

On jouluaatonaaton aamupäivä. Kuusivuotias Pekko on polvillaan tuvan ikkunanaluspenkillä ja katselee ulos kaunista talvimaaisemaa. Hänestä on erikoisen kaunistaa, kun joulukuinen aurinko saa pakkaslumen välkehtimään tuhansia, kristalleja muistuttavin kitein, aivan kuin järvenpinta joskus kesällä hohti niin, että ihan piti silmiä siristellä.

Pekko seurasi siinä samalla tuvan tapahtumia; äiti paistoi uunissa kinkkua ja isä korjaili pikilangalla jotakin hevosenaljaiden remmejä. Tuo uunissa kypsyttyvä kinkku oli nyt Pekon mielestä jotakin erityisesti mieltä kiihottavaa, sillä nyt oli ensimmäinen joulu, kun hän muisti sellaisesta heidän perheensä puhuttavan.

Elettiinhän sota-aikaa ja säännöstelymääräykset elintarvikkeista olivat voimassa kaikessa jyrkkyydessään. Maaseudulla toki ei tarvinnut turvautua korttiannoksiin, muuta kuin sokereita, kahvinkorvikkeen ja vaateustavaroitten sekä jalkineiden hankinnoissa, niin myös tupakat olivat kuponkitavaraa.

Teuraseläimet sekä maantuotteet tuli tarkasti ilmoittaa kansanhuolto-toimistoon, joka sitten perheen ”pääluvun” mukaan ilmoitti määrät, mitkä saatiin käyttää omassa ruokakunnassa ja kuinka paljon piti luovuttaa.

Menneenä syksynä oli Pekko kuulut isojen ihmisten puhuvan kuiskailleen, että jos onnistutaan pitämään ”musta sika”, niin silloin saataisiin ehkä kinkkuakin!?

Pekko oli äidiltä tiedusteltuaan saanut selville että kinkku oli sian takajalan yläosa, ja kovin herkullinen lihamöhkäle.

Hieman kummalliselta Pekosta tuntuivat nuo kuiskeet ”mustasta siasta”, sillä ennen teurastuspäivää oli hän käynyt karsinassa toteamassa, että kaikki possut olivat ihan yhtä vaaleita ja hieman punertavia. Joitakin vuosia myöhemmin sai Pekkokin tietää, että musta sika oli samalla ”pimeä”, eli kansanhuoltoviranomaisille ilmoittamatta jätetty.

Pekko havahtui omista mietteistään, kun kuuli äidin aukaisevan uuninluukkua, ja sanovan kinkun nyt olevan kypsän. Varmuudeksi äiti vielä koitti vispilän varvulla luun vierestä, ja totesi lihan sopivan pehmoiseksi.

Pekon kotona oli talon etusivulla lasiveranta, jota kesällä, helleaikana käytettiin ruokailuhuoneena, ja muulloin varastona sekä ylimääräisenä eteishuoneena. Sinne verannanpenkille vei äiti nyt kinkun jäähtymään,

ennen viimeisiä ”pintasilauksia”.

Pekko kuuli vanhempien sanovan toisilleen jotakin senkaltaista, tähän sianlihanpalaan liittyvää, ”ettei näistä paljon pidä puhella ainakaan vieraille, kun ei koskaan tiedä kuka paljastaa, vaikka kateuttaa.”

Tällaiset kuiskuttelut saivat Pekon mielessä huomisen kinkunmaistelun vieläkin jännittävämmäksi ja herkulisemmäksi!

Isä vilkaisi päätyikkunasta ulos ja peltoaukealle, josta lähestyi hiihtäjä,

Raimo Hanski

Kinkku

koira edellään juosten. ”Kukas siellä vielä näin aatonaattona yrittää jäljitellä joulupaistia, eikös niillä metsän-eläimilläkin pitäisi olla joulurauha?”

Äiti ja Pekkokin tulevat ikkunaan katsomaan tulijaa. ”No kanttorihan siellä tavoittaa saalista” toteaa äiti ja lisää; ”pitää käskeä kirkonmies lämmittelemään ja korvikkeelle!”

”Mene sinä Pekko nuoremmaksesi, ja huuda lukkarille, että tulee tupaan.”

Pekko teki työtä käskettyä, ja kanttorin laittaessa suksiaan ja haulikkoaan rappuun, taputteli ajokoiraa, kuitenkin ensin kysytyään, ettei se ole vihainen eikä pure.

Jahtimies vielä varoitti, ennen sisällemenoaan, ettei ”Vinhaa” saa laskea tupaan, vaan sen pitää jäädä pyssyä ja suksia vahtimaan, niinkuin se on opetettu.

Lukkari meni tupaan ja kuului, eteisen läpi kulkiessaan, mutisevan jotakin hienosta possuntakajalasta, joka oli siinä penkillä ison vadin päällä jäähtymässä.

Aikansa koiraa silitelyään meni Pekkokin tupaan, istuutui ikkunanaluspenkille ja sai äidiltä voileivän sekä korvikekupin käteensä. Äiti kuiskasi hänelle, että vieraan lähdettyä syötäisiin puolista.

Pekka mutusteli voileipäänsä ja ryyppäsi korviketta kupista päälle. Samalla hän ajatteli, että miten lyhyt joulukuinen päivä onkaan, koska jo nyt tuskin puolenpäivän aikaan, alkoi jo aurinko painua läntisen taivaanrannan taakse.

Yht’äkkiä Pekko kiljaisee; ”Äiti, tule pian! Voi eei!” Äiti ja isäkin ryntäävät säikähtäen pojan luo, niin hädän täyttämä oli hänen äänensä. Isä karjaisee; ”Huudaskin kanttori toi koiras takaisin ja vähän äkkiä, muuten menee joulurauha!” Kanttori kii-rehtää katsomaan ikkunasta, ja syöksyy samantien ulos huutaen metsästystoveriaan; ”Vinhaa, heti takaisin!” Mutta koira ei ole kuulevanansakaan, eikä tottele isäntänsä käskyä, vaikka tämä huutaakin laulunäänensä käheäksi elukan perään! Siellä pitkin peltoaukeata laukkasi lukkarin ”Vinha”, niin että lumi pölysi ja suussaan sillä oli se Mustan Sian kinkku! Kovin allapäin ja häpeissään astui kanttori tupaan, kysellen että millä hän nyt teille vahingon korvaa, kun ei ollut onnistunut saamaan edes jänistä.

Isä sanoi hänelle ettei nyt otettaisi menetystä kovin raskaasti, olivathan luontokappaleet usein aika arvaamattomia, vaikka olisivatkin hyvin opettuja. ”Otetaan nyt kupit vielä korviketta, ja hae sinä Elsa lihatiinusta uusi palanen ”sikavainaa” uuniin paistumaan, ja eiköhän sieltä löytyisi pikkupala kanttorinkin reppuun – onhan nyt sentään Joulu!”

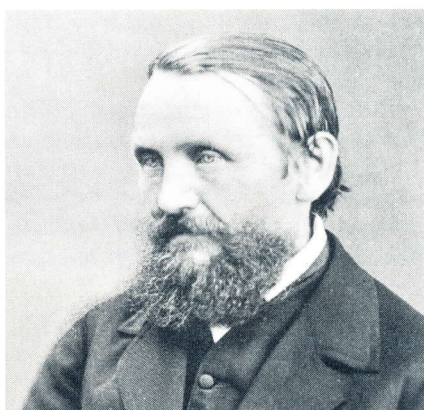
Vähän raskas oli Pekon mieli; hän oli odottanut niin paljon tältä joululta juuri kinkun takia. Mutta mieli tuli aikalailla paremmaksi, kun äiti vakuutti että sian etujalka maistuisi melkein yhtä hyvältä, kuin takasellinenkin. Eikä Pekon sopinut kovin paljon ”mieltään osoitella”, kun hän melko varmasti muisti, ettei ollut kunnolla sulkenut ulkoa verannalle vievää ovea, koiran luota sisälle mentyyään!?

Arkielämää Tyrväässä

”Kertomus Tyrvään pitäjämästä 1853”

”Kertomus Tyrvään pitäjämästä 1853, Antero Wareliuselta” ei itse asiassa ole kertomus vaan tutkimus. Sen laatimiseen kirjoittaja tarvitsi paljon paitsi kirjallisia lähteitä myös paikallistuntemusta. Varelius esittelee käyttämänsä lähteet, kaikkiaan 27 kappaletta, heti teoksensa alkulauseessa ja kiittelee niitä, jotka ovat häntä lähteiden keruussa auttaneet. Lähdeluettelosta ilmenee, että Varelius käytti tutkimuksessaan mm. Tyrvään nimismiehen ja kirkkoherran arkistoja, ”vanhoja arkkeja” eli omassa hallussaan olevia kuulutuksia ja selvityksiä, otteita maakirjoista, virsi-kirjaa, Suomi-kirjoja eri vuosilta sekä ruotsinkielisiä tilastoja ja oppikirjoja. Vareliuksen koko hankkeen takana oli oikeastaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, joka pyrki mm. maantieteellisen ja tilastollisen tietämyksen laajentamiseen. Seuran esimies, Helsingin yliopiston historian professori Rein esitti vuonna 1847, että asiasta kiinnostuneita ympäri Suomea kehoitettaisiin kirjoittamaan yhtenäiseen suunnitelmaan perustuvia pitäjämä-kertomuksia. Reinin ehdotus hyväksyttiin, ja hän itse laati ohjeet kirjoittajille. Hankkeesta tiedotettiin julkisesti lehdis-sä. Ketään ei määrätty tehtävää suorittamaan, kaikki jäi sivistyneistön oman inostuneisuuden varaan. Kirjoituskielikin oli vapaasti valittavissa, eikä Reinin jäsentelyä tarvinnut orjallisesti noudattaa. Vareliuksella oli tehtävän suorittamiseen hyvät edellytykset, sillä hänellä oli paitsi kokemusta vastaavanlaisesta työstä myös tarvittavaa kiinnostusta oman kotiseutunsa tutkimiseen. Ajan olot ja kirjailijan elämäntilanteen huomioon ottaen aineiston hankinta oli kuitenkin mutkikasta ja aikaa vievää. Sensuurin uhka leijui ilmassa, se oli jo kerran asetunut Vareliuksen tielle kieltämällä julkaisemasta ”Enon Opetuksia luonnon asioista” -teoksen toista osaa. Työtä häiritsi myös se, ettei Varelius voinut antautua sille kokonaan, koska hän toimi samanaikaisesti lääninrovastin apulaisena, ja esimies jätti jatkuvasti tekemättömiä töitä alaisensa hoidettavaksi. Joka tapauksessa Vareliuksen onnistui saada kokoon syvälinen, 195 sivun laajuinen tietopaketti kotipitäjästä.

Kirjan sisällysluettelon perusteella voi todellakin sanoa, että kirjailija on pyrkinyt mahdollisimman kaikenkattavaan esitykseen. Aiheita ovat mm. maantieteelliset ja ilmastolliset seikat, eläimistö ja kasvisto, elinkeinot, työnäön ja arkielämän muoto, tavat, ravitsemus, sivistyksen taso ja historia. Varelius ei ilmeisesti itse kuitenkaan ollut täysin tyytyväinen tuotokseensa, ainakin hän SKS:n sihteerille ja Suomi-kirjan toimittamisesta vastaavalle Sven Elmgrenille osoittamaan kirjeessä toteaa vaatimattomasti:

Antero Warelius

”Sen tähden vaikka opukseni nyt näyttää jokseenkin kuluneelta, niin annan sen jäädä sellaiseksi ja luotan tutkijakunnan sekä erityisesti sensuuriherrojen humanisuuteen, koska kuitenkin kirjoituksen kaikki kohdat ovat helpolukuisia”. Yhtä kaikki, teosta on vuosikymmenien saatossa Vammalan alueella perusteellisesti tutkittu, mikä kertoo sen suuresta arvostuksesta. Mielenkiintoista on se, että vaikka teos on osa kansallista projektia, on Varelius ilmeisesti ajatellut sen luki-jaksi nimenomaan tyrvääläisen. ”Kertomuksen” liitteenä on nimittäin kartta, josta Varelius selittää alkulauseessaan: ”Kartta (...) on niin vähästä avaruudesta, etteivät kaikkein kertomuksessa mainittavain paikkain nimet mahdu siihen; mutta lukiä tietäne missä nekin ovat joita ei kartassa nävy, koska hän ottaa vaariin mitä kertomuksessa sanotaan kustakin paikasta.”

Käyttämäni teos on Tyrvään Sanomien SKS:n luvalla kustantama näköispainos alkuperäisestä teoksesta. Vanha painoasu tekee kirjasta arvokkaan ja autenttisen tuntuisen.

Arkipäivän historiaa

Arkipäivän historia on yksi ns. uusista historioista, joka on saanut alkunsa lähinnä sosiaalishistorian piirissä tapahtuneista tutkimuskohteitten ja -näkökulmien muutoksista. Sen juuret eivät ulotu paljokaan 70-lukua pidemmälle, mistä joutuksen se, miten ”arkipäivän historia” tulisi määrittellä ja mitä tarkoitusta se ylipäätään palvelee, synnyttää edelleen kiivasta debattia, ei yksin historioitsijoiden keskuudessa. Alan kannalta tästä on kuitenkin ollut vain hyötyä, sillä ristiriitaiset mielipiteet ovat kasvattaneet mielenkiintoa aihetta kohtaan. Arkipäivän historiaa käsittelevien artikkeleiden, kirjojen, TV-dokumenttien ja muiden julkaisujen määrä kasvaa jatkuvasti, samoin kuin niihin kohdistettu huomio ja kritiikki. Kuten Alf Lüdtke toimittamassaan teoksessa ”The History of Everyday Life” toteaa, ei yk-

sin teema, vaan myös termi ”arkipäivän historia” on ollut kritiikin kohteena. Hänen mielestään se on kuitenkin paremman puutteessa täysin pätevä nimitys, sillä se korostaa näkökulman vastakkaisuutta traditionaaliseen historiankirjoitukseen, joka mitä suuremmassa määrin sulkee arkielämän ulkopuolelleen. Nimitys ei ole kuitenkaan ”kansainvälisesti” vakiintunut, sillä eri maissa käytetään samansuuntaisista tutkimuksista eri nimiä. Saksalaisessa kulttuuripiirissä suuntauksen nimenä on ”Alltagsgeschichte” eli arkipäivän historia, italialaiset harrastavat mikrohistoriaa, anglosaksisissa maissa puhutaan ”oral historystä” tai uudesta sosiaalishistoriasta, ranskalaiset käyttävät nimitystä mentaliteettihistoria, eikä Suomessakaan suuntauksen nimestä olla täysin yksimielisiä. Jotkut puhuvat meilläkin mentaliteettien historiasta tai mikrohistoriasta, jotkut taas arkipäivän historiasta. Antero Heikkinen käyttää suuntauksesta nimitystä ”ihminen pienyhteisössään”, jossa mielestäni parhaiten kiteytyy näkökulman perusluonne.

Lüdtken mukaan arkipäivän historiaa käsittelevän tutkimuksen keskipisteinä on yleensä ”tavallisia” pidettyjen ihmisten toiminta ja ongelmat. Etualalle asetetaan heidän maailmansa, sekä työ että vapaa-aika. Kuvauksen kohteina ovat asuminen ja asunnottomuus, vaatetus ja alastomuus, ruoka-ilutavat ja nälkä, tunne-elämä, ristiriidat ja yhteistoiminta, muistot, huolet ja tulevaisuuteen kohdistuvat toiveet. Olennaista on se, että katse kohdistetaan valtiollisten ja kirkollisten mahtitekkijöiden sijasta historiassa ”nimettömäksi” jääneiden suurten joukkojen elämään. Miesten ja naisten, lapsien ja vanhusten arkipäivän aherrusta ja juhlapäivien viettoa analysoivien tutkimusten pääosissa ovat yksilöt. Lüdtke muistuttaa myös kontekstin merkityksestä: toimintaa ja kokemuksia ei voi irrottaa siitä kontekstista, missä ne syntyvät ja vaikuttavat.

Lüdtken mukaan arkipäivän historian tutkimuksessa on tällä hetkellä useitakin erilaisia suuntauksia ja painotuksia, joista hän erottaa kaksi päälinjaa. Ensimmäinen painottaa jokapäiväisiä toimintoja, joiden luonnetta määrittää ”toisto”. Tämä näkökulma korostaa, että juuri toistamisen takia jokapäiväisestä ajattelusta ja toiminnasta tulee pragmaattista. Rutiinit vapauttavat yksilön jatkuvasta epävarmuuden ja epäilyn tunteesta. Yhteiskunnallisille ryhmille rutinoituminen merkitsee alistumista auktoriteeteille. Tämä katsantokanta on tavallaan jatketta strukturalistiselle historialle, joka painottaa yhteiskunnallisten rakenteiden merkitystä. Näkemys korostaa staattisuutta ja sitä, että yhteiskunnassa muutokset tapahtuvat vain ”arkipäiväisen” ulkopuolisten toimijoiden kautta, ts. ”harvojen ja valittujen”

ansioista. Toisessa keskeisistä näkökulmista painotus on vastakkainen. Sen mukaan radikaalisten historiallisten muutosten dynaamisuus ja ristiriitaisuus on yhteydessä "todelliseen" elämään ja "todellisiin" yksilöihin ja heidän toimintaansa. Sen mukaan yksilöt ovat historiallisessa prosessissa samanaikaisesti sekä objekteja että subjekteja. Analyysi kohdistuu siihen, miten ihmiset ovat sopeutuneet ympäröivään maailmaan, samalla sitä muutetaan.

Edellämäinittu määritelmät ovat toimineet suuntaviivan antajina tutkimuksessani. En ole kuitenkaan pyrkinyt selvittämään, miten tavallinen tyrvääläinen vuonna 1853 mahdollisesti vaikutti yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamiseen. Tavoitteeni on hahmotella yksilön jokapäiväistä toimintaa ja ajattelua. Jo se, mitä Varelius teoksessaan ottaa esille ja miten hän ilmiöitä kuvaa, kertoo siitä, mikä oli tyypillistä ja tärkeää vuonna 1853 eläneelle tyrvääläiselle.

"Tölliläinen", tyypillisin tyrvääläinen

Vuoden 1850 väestötalaston mukaan Tyrvään pitäjässä asui 8873 henkeä, joista valtaosa kuului alempaan yhteiskuntaluokkaan. "Tölliläisväki" oli suurin ryhmä, heitä oli 3100 henkeä ja seuraavaksi eniten oli "talollisväkeä", joita oli 2200. Virkamiesluokka oli vähälukuinen, ainoastaan 88 henkeä. Tämän perusteella voidaan sanoa, että Tyrvää oli tavallinen maaseutupaikunta, jonka väestöstä valtaosa sai elantonsa maasta. Tölliläiset ja talolliset erosivat toisistaan lähinnä asumisolosuhteittensa perusteella: "töllit" olivat kutakuinkin samanlaisia kuin "talotkin", eli kuten Varelius asian ilmaisee: "...ettei kelpo tolliä taideta eroittaa semmoisesta talosta, jossa ei ole "pykinkiä" eikä isoja "tupia" (on tollissakin yksi, parhaissa kaksikin kamaria)...". Rakennustapoja oli kaksi, vanhempi ja uudempi, josta jälkimmäinen oli selvästi yleistymässä. Vanhemmalle oli tyypillistä pihapiirin ahtaus ja kaikenlainen umpinaisuus ja harvat ja pienet ikkunat rakennuksissa. Synnä rakennustavalle oli "vihollisten ja pahanteikiäin pelko". Uudempi ja väljempi rakennustapa lasisine ikkunoineen ja avarine pihapiireine oli Vareliuksen mukaan "mukavampi ja soveliaampi koto-elämälle, ja tulipalon tapauksessa parempi; sentähdempä talot pyrkivät uudenaikaisiksi". Tulipalot olivatkin suurimpia väestöä uhkaavia "rasituksia", sillä yleisin valonlähde taloissa oli päre, vaikka "useat olivatkin jo ruvenneet lyhtyjä pitämään". Rakennustavan muuttuminen kertoo myös siitä, että olot seudulla olivat vakiintumaan ja rauhoittumaan päin eikä vihollisten päällekkarkauksien tai varkaitten ja muiden luvattomien vieraiden uhkaa enää koettu yhtä suureksi kuin aiemmin. Edellisen vuosisadan sekasorto Isovihan aikaisine levottomuuksineen ja kurjien sääolosuhteiden aiheuttamine kato- ja nälkävuosineen olivat taaksejäänyttä elämää.

Luonne ja mielenlaatu

Merkittävimpiä piirteitä tyrvääläisen luonteelle olivat kankeus, hiljaisuus ja tyytyväisyys. Työnteossa oltiin "jotensakin taitavia ja ahkeoita; lapset pannaan tavallisesti työhön niin aikaisin, kun kykenevät". Sivistys oli vielä melko vaatimattomalla tasolla, mutta Vareliuksen mukaan edistymään päin. Kristillisyydenkin oli juurtumassa kansaan. Tyrvääläinen oli tuttavallinen ja vieraanvarainen. Sekä tuttuja että tuntemattomia oli tapana tervehtiä. "Muukalaisillekin" oli tapana tarjota ilmainen yösiija ja vierailulle poikkeaville tuttaville annettiin "suun-avaus", eli viinaryyppy.

Tyrvääläisen luonteen huonoiksi puoleiksi Varelius mainitsee "ylöllisyyden", johon olivat taipuvaisia varsinkin nuoret naiset. Haitaksi ylellisyyden tavoittelu oli nimenomaan siinä mielessä, että siinä tuhlantui hiellä ja vaivalla hankitut ansiot, jotka olisi pitänyt säästää pahan päivän varalle. Kaikkein suurin pahe, josta Varelius moneen otteeseen valittaa, oli viinaanmenevyys. Viinaa juotiin päivittäin, lähes jokainen nautti ainakin aamu- ja ruokaryypyn. Viina oli pääasiassa kotipoltoista, ja sitä tuotettiin jopa niin paljon, että osa myytiin kaupungissa. Viinaa käyttivät vain miehet, "vaimoväjestä on harva juoppo". Viinanjuonnista aiheutui terveyshaittojen lisäksi myös muita ongelmia, kuten köyhyyttä, kiroilemista ja tappeluja, joihin tyrvääläinen harvoin selvin päin joutui. Yhteiskunnalliset asiat eivät tavallista tyrvääläistä juuri kiinnostaneet. Pitäjänkokouksissa käynti oli harvinaista, ja nekin harvat, jotka niissä kävivät, eivät juuri muuta tehneet kuin piirsivät puumerkkinsä protokollaan. Pitäjän uuden emäkirkon rakentaminen oli kuitenkin saanut myös tavallisen kansan heräämään ja valvomaan hyötyään aiempaa tarkemmin. Kirkon rakentaminen oli suuri hanke, johon jokaisen kynnellekykenevän tuli osallistua omien arkikiireittensä ohessa. Asiaa kokoonnuttiin yhä useammin pohtimaan "keskustelemus-paikkoihin".

Arkiaskareissa

Pääasiallinen elinkeino oli pellonviljeys, joka Vareliuksen mukaan "ei oo juur parhaalla, muttei peräti huonollakaan kannalla". Eläimiä pidettiin myös, ainakin "lehmii kokee jokainen pitää niin monta, kun kuitenkin saa talven yli", lisäksi oli hevosia, lampaita, sikoja ja kanoja. Koira oli arvostettu eläin, jota pidettiin talossa varkaitten vahtina, metsäkoiraa ei Vareliuksen mukaan "ole ollut kun juur joskus nimeksi". Kissakin oli yleinen, ja joillakin oli jopa kaneja, jonka villoista kudottiin sormikkaita. Myös kalastus oli merkittävä elannon antaja, sillä seuduilla on paljon jokia ja järviä.

Koska elettiin lähes kokonaan omavaraistaloudessa, riitti puuhaa aamumarhaisesta iltamyöhään. Lähes kaikki työt tehtiin itse, vaikka piikoja ja renkejäkin oli. Nämä pestautuivat kuitenkin useimmiten

vain kesiksi ja elivät muuten itsellisinä. Koska luonto pitkälti määräsi elämäntapaa ja päivittäisiä toimia, juuri kesällä työvoimaa tarvittiinkin eniten. Vaikka muuhun aikaan toimista haluttiin suorittaman avuin, kesällä ei selvitty ilman talkoita. Heinäaika pidettiin raskaimpana aikana, ja silloin järjestettiin mm. riihi- ja niittotalkoita. Niihin liittyi mielenkiintoinen, seurustelua koskeva funktio. Naiset eivät nimittäin saaneet itse hioa viikatettaan, vaan valitsivat miehistä oman hiojansa eli sen, johon oli ihastunut. Tämän ei kuitenkaan pelkää rakkaudesta tarvinnut viikatetta hioa, sillä heinänteon jälkeen nainen palkitsi hiojansa viinakorttelilla tai muulla pienellä palkkiolla.

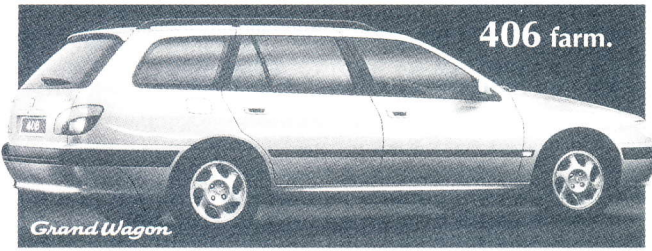
Talviaamuina herättiin viiden aikaan, keväällä ja kesällä aiemminkin. Aamutoimiiin kuului päreitten sytyttäminen ja pienet puhdetyöt ja päivän valjettua miehet "suurustelivat" eli söivät aamuruokansa ja lähtivät ulkotöihin. Naiset jäivät lakaisemaan lattiaa ja siivoilemaan muutenkin pirttiä. Yleensäkin työt miesten ja naisten välillä olivat melko selkeästi eriytyneet siten, että miehille kuului kaikkalainen kodin ulkopuolinen työ, kuten kylväminen, kalastus, metsästyminen ja hevosten hoito, naisille jäivät sisätyöt ja pihapiiriin rajoittuvat askareet kuten lypsäminen, keräilyt, ruuanlaitto, viinanpolto ja käsityöt. Miesten ja naisten yhteisiä töitä olivat heinänteko, viljankorjuu ja sonnanajo. Lapset ja vanhuksat paimentelivat eläimiä, noukkivat marjoja ja tekivät muita helppoja töitä. Lapset osallistuivat jo varsin nuorina kaikenlaisiin askareisiin, leikkiminen oli kiellettyä, mutta, kuten Varelius toteaa, "ne eivät saa ollukseen ilman".

Puolenpäivän jälkeen miehet tulivat päivälliselle eli murkinalle, joka oli päivän pääateria. Aterian perustana oli aina leipä ja silakka, lisänä yleensä vähintään pöytä. Näiden kera tarjottiin usein erilaisia keittoja, perunoita, papuruokia tai velliiä. Raskaina aikoina, kuten heinäaikaan, keitokset olivat tuhdimpia kuin muulloin. Silloin työväki sai "puntarikalua" eli voita, juustoa, lihaa ja isoa kalaa. "Pyhäpäivinä on kanssa, enemmän taikka vähemmän, puntarikalua pöydällä; ja mitä isompi juhla sitä herkullisempi ruoka", toteaa Varelius tyrvääläisestä gastronomiasta. Arkinen syötiin vaatimattomasti pöydän "alassessa päässä", lautasia ja pöytälinaa ei käytetty. Jokainen söi omalla lusikallaan yhteiseltä vadalta, joka oli tavallisesti puusta. Vieraskoreudesta kielii se, että kun vieraalle katettiin pöydän "yliseen päähän" "tuukin" päälle puinen tai posliininen lautanen ja veitsi, melkein joka talossa oli jo "kahveleitakin". Isäntä söi vieraansa kanssa. Naiset eivät arkinen syöneet miesten kanssa, eikä heillä ollut yhtä määrättyä ruoka-aikoa kuin miehillä. Mikäli he sattuvat aterioimaan miesten kanssa samanaikaisesti, eivät he tavallisesti istuneet pöydän ääressä, kuten miehet, vaan söivät seisaaltaan.

*Ote Kulttuurihistorian metodikirssin
harjoitustyöstä keväällä 1997*

PEUGEOT

406 farm.

Grand Wagon

NISSAN

Uusi Nissan Primera **AIR**

Piirimyynti ja huolto:

Vammalan Autokeskus Ky

Itsenäisyudentie 5, puh. (03) 514 1100 myös ill.

INARIALLA TUPLAAT KÄYTTÖNELIÖSI

INARIA
-PARAS KAIKISSA MITOISSA-

Ylöjärven
asuntomessujen
menestystuote!

Inaria on joka kodin tilaihme. Tuplaat helposti käyttöneliösi, kohennat kotisi ilmettä ja lisäät sen arvoa hankkimalla Inaria säilytysjärjestelmän!

SYDÄNKALUSTE OY

Peilitie 15 B, Vammala

Puh. (03) 511 3020, (03) 513 0210

RAUTAKAUPPA V. KIVIRANTA Ky

Marttilankatu 10 VAMMALA puh. (03) 511 2002

Uunituoreita leivonnaisia

Kotileipomo
Eilan Pakari Ky

Riipantie 4, Vammala
puh. 03-514 2580

*RAUHALLISTA
JOULUA
JA
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA !*

Toivoo

ESSO

**VAMMALA
H. JOKIKOIVU KY**

Pesurinkatu 3, puh. 03-511 2190

*Hyvää
Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

Kulta- ja kelloliike

Merja

Puistokatu 16 Vammala ☎ 5112 911

*Ilahduta Ystävää
Jouluna
Matkapoikien
Lahjakortilla!*

MATKAPOJAT
VAMMALA, Puistokatu 19, p. (03) 5141 301

**PARHAAT MERKIT JA
LAATUTUOTTEET LÖYDÄT
YHDESTÄ PAIKASTA**

109
KAUKOPUHELU

ESP:n tarjoama
edullinen
kauk puhelu

109
YSTÄVÄ LÄHELLÄ

Soitat normaalia halvemmalla
kauk puhelun kolmeen ennalta
valitsemaasi numeroon

999
ULKOMAANPUHELU

ESP:n tarjoama
edullinen
ulkomaanpuhelu

999
YSTÄVÄ LÄHELLÄ

Soitat normaalia halvemmalla
ulkomaanpuhelun kolmeen
ennalta valitsemaasi numeroon

**PLUS
PALVELUT**

Käteviä lisäpalveluja
puhelimeesi ilman lisälaitteita

- * soitonsiirrot
- * koputuspalvelu
- * välipuhelu ja kolmen
neuvottelu

**PLUS
LINJA**

Soitto kotipuhelimestasi
omaan GSM:n puhelimeen
vain 63 p/min + ppp
kellon ympäri

GSM / 050
RADIOLINJA

ESP:n tarjoama digitaalinen GSM-matkapuhelinverkko

DIANA 050-PALVELU

Yrityksen sisäinen langaton puhelinjärjestelmä,
joka toimii koko maassa

KOLUMBUS-TIETOVERKKO

ESP:n tarjoama yhteys maailmanlaajuisiin
tietoverkkopalveluihin esim. Internet

**KELTAISET
SIVUT**

**NUMERO-
PALVELU**

118

ESP
FINNET-YHTIÖT
Marttilank. 5, puh. 51 991

SUOMEN SUURIN
TEKNISTEN KUMITUOTTEIDEN
VALMISTAJA

TEKNIKUM

SINÄKIN SAAT PLUSSAA !

Kun käytät ja näytät uutta Plusa-korttia K-Supermarketissa, saat Plussaa kaikista ostoistasi - kaikilla maksutavoilla. Jokaisesta 10 markan ostoksesta saat yhden Plusa-pisteen. Kun Sinulla on 1.000 Plusa-pistettä saat 50 markan arvoisen etusetelin. Etuseteli on Sinulle ostoksissasi selvää rahaa!

Tutustu Plusa-pisteiden keräämiseen. Pisteitä Sinun ei kuitenkaan tarvitse laskea itse, sillä saat suoraan kotiisi Plusa-infon, joka kertoo Sinulle ajan tasalla olevan pistetilanteesi.

Ota Plusa-kortti jokapäiväiseen käyttöön. Mitä enemmän Plusa-korttiasi käytät, sitä enemmän hyödyt.

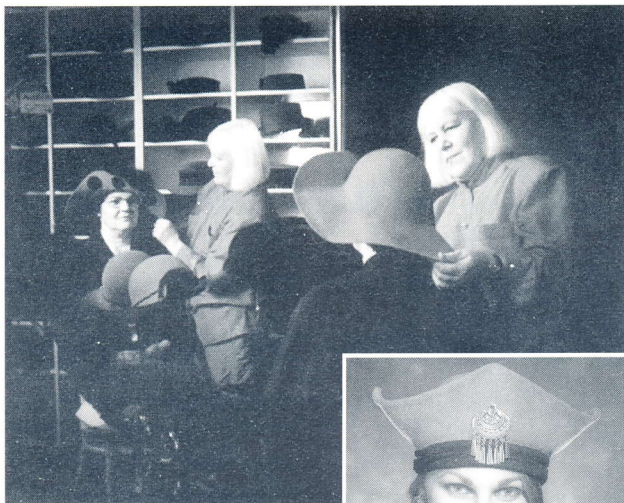
Näin Plusa-pisteet kertyvät:

Ostot mk/kk	Plusa- pisteet	Kuukausiostojen lisäkerroin	Kertyvät Plusa- pisteet yhteensä
1.000	100		100
1.500	150	1,5	225
2.000	200	2	400
3.000	300	3	900
4.000	400	4	1.600
5.000	500	5	2.500
6.000	600	6	3.600
7.000	700	7	4.900
8.000	800	8	6.400
10.000	1000	8	8.000

Lisätietoja Plusa-kortista ja Plusa-pisteistä saat omasta K-Super-marketistasi.

Vammala, Roismalan risteys, puh. 511 2854, Avoinna ark. 9-21 • 9-18

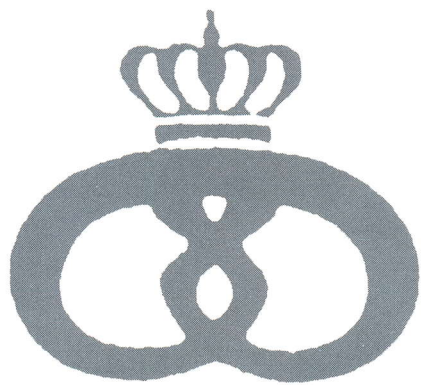
Kuva Jaakko Ojala

RAUHALLISTA JOULUA !

NOOTILIKE
RAJANNÄKINEN

PUUSTOKATU 6 38200 VAMMALA PUH. 03-511 2273

Vammalan ev.lut.
seurakuntayhtymä

NIEMELÄN LEIPOMO

Tuoretta leipää
vuodesta 1929

*Kiittäen
kuluneesta vuodesta
toivotamme
asiakkaillemme
RAUHALLISTA
JOULUA ja
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA!*

Vammalan
OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Puistokatu 2, 38200 Vammala

NESTE

Neste Vammala
Valkoja & Niskanen Ky
Itsenäisyudentie 66
38200 Vammala
Puh. (03) 511 2780

PL60 JAATSINKATU 1 38201 VAMMALA PUH+FAX+358 (0)3-514 2111

- * Rakennusten sähkösuunnittelu
- * Tievalaistussuunnittelu
- * Sähköalan koulutuspalvelu
- * Kopiopalvelu

JOULUN LAATULAHJAT MEILTÄ

MUOVIMAAILMA

VAMMALA Marttilank. 2, puh. (03) 514 2420
Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-14

*Parempaan palvelun
kosmetiikka*
Aniliini

Puistokatu 14, Vammala
puh. 03-511 3113

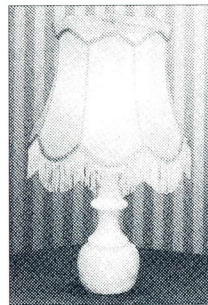

*Käärimme tuotteesi
laadukkaaseen pakettiin*

IDEA
MAINOS

MUSTA PÖRSSI
PARHAAT MERKIT • SOPIVAT HINNAT

Onkiniemenkatu 9 38200 VAMMALA (932) 144 00

**SISUSTA KOTIASI
VALOLLA**

Pöytä- ja lattiavalaisimilla täydennät yleisvalaistusta sekä luot kodikasta tunnelmaa.

Tule tutustumaan monipuoliseen mallistoomme.

TÄYDEN PALVELUN VALAISINMYYMÄLÄ

Ma-pe 8-17, la 9-13. Puh. (03) 514 2536

Gossard

patricia
of Finland

abecita

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18, Vammala, puh. (03) 514 2665

Palveleva liivi- ja alusasuliike

PUUTAVARAA

Kotiin toimitettuna,
sahattuna,
kyllästettynä ja höylättynä

HAKASEN SAHA

38250 ROISMALA

Puh. (03) 513 0182

*Tervetuloa nauttimaan kahvilamme
tunnelmasta ja laatuleivonnaisista!*

Pyymäen Konditoria
Torin laidassa

FACOM
OIKEA OTE TYÖHÖN

**Maailmankuulut
työkalut meiltä**

TULE – MEILLÄ PALVELLAAN

K REILU RAUTAKAUPPA
VAMMALAN RAUTA Ky
Puistokatu 4 VAMMALA puh. 511 2628

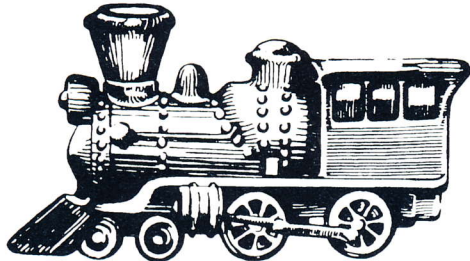
**Vammalan
Vaneri Oy**

MAMIN GRILLI
Puistok. 3, Vammala
puh. 511 3976

Asemakatu 20 38210 Vammala (03) 511 3055

K VETURI

om. Arto Kulmala, Asemak. 20, Vammala, p. 514 1956

**Huonekaluliike
Pekka Ahonen**
Vammala • Humppila • Kankaanpää

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

Vammalan **SALUUNA**
Puistokatu 16 38200 Vammala
Puh. (03) 511 2954

Ruokareovintola

Kestikievari
LIEKORANTA
Gasthaus

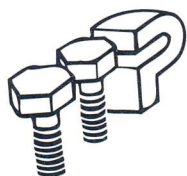
- Perustettu v. 1900
- Asemakatu 34, Vammala
- 03-514 3662

KIINTEISTÖ PUISTOKATU 32

PYSTIS -57

Antikvariaatti & Antiikki
T. Niinimäki

**B
I
O**

Tyrvään Työkalu & Pultti

Puistokatu 32 38200 Vammala p. 511 4711

LÄHIVAKUUTUS

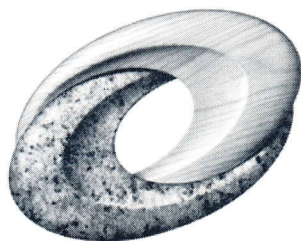
125 v paikallista palvelua

Hyvää Joulua

ja

Onnellista Uutta Vuotta!

Merita

Vammala

**PARHAAT
KOTIMAISET
KENGÄT!**

ASEMAN KENKÄ

Puistokatu 9 Vammala p. 514 3160

**Kodikasta Joulua ja
Värikästä Uutta Vuotta**

VÄRISILMÄ

**Vammalan
Väriaitta**

ESKO PAJUNEN KY

38200 VAMMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN 511 2895
FAX 03-511 5100

Yksilölliset laadukkaat

**KOTIMAISET
JA EUROOPPALAISET
LASTENVAATTEET**

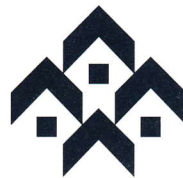
löydät meiltä.

BIRBA

Torikeskus,
Vammala,
puh. 511 3150

Sinun Kotiasi Varten

SKV

SKV VAMMALA Oy, LKV

Liekolankatu 11

Välitys 511 5110

Isännöinti 511 5111

MOUHIJÄRVEN

MOM

OSUUSMEIJERI

Suosi

MOM-

maitotuotteita

- tuet kilpailua!

Puh. 03-512 0200, fax. 03-512 0225, Meijerintie 10, 38460 Mouhijärvi

Kauneushoitola

Dipl.kosm.

Terhi

Ketonen

Dipl.kosm.

Sari

Lehtinen

Marttilankatu 26, Vammala, p. 511 2077

PIZZA LOVERS

**PIZZARAVINTOLA
KARHUNTASSU**

ASEMAKATU 10.
P. 511 4515

Vammalan katsastusasema

Trakinkatu 2, 38200 Vammala
Ajanvaraus 0204 88 147
Vaihde 0204 88 2630
Fax 0204 88 2631

TAUNO KIVIRANTA Oy

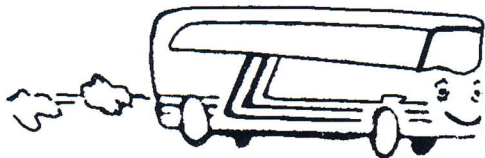
TRAKINKATU 4, 38200 VAMMALA. Puh. (03) 511 4311, fax. (03) 511 3332

TEKNISET TUOMINEN

EURONICS

VAMMALA • Marttilankatu 44 • puh. (03) 511 4000

TILAUSAJOT LAUHAMON TURISTIBUSSEILLA

LINJA-AUTOLIIKENNE ROISMALA
ANTTI LAUHAMO OY P. 513 0412

REITTI- JA TILAUSLIKENNETTÄ JO VUODESTA 1965

WINGS
MuoviÄssä oy

HOPUNKATU 4,
38200
VAMMALA

Tehdas puh. (03) 512 5000
Fax (03) 512 5011
Konttori puh. suoraan (03) 512 5020
Fax (03) 512 5021

kuljetusliike
kauko mäkinen oy

VAMMALA Pesurinkatu

(03)

514 3311

Tarvitsetko
PUUTAVARAA?

Meiltä sitä saa

- sahattuna
- myös laude-apachia
- kyllästettynä
- listoina
- höylättyinä
- paneeleina

KOIVULAN
SAHA KY

38250 Roismala 03-513 0201

*Tunnelmaa
ja joulurauhaa*

KULTA-KUKAN
liikkeistä

*Monipuoliset valikoimat
kukkia ja kuivakukatöitä
joulun viettoa juhlistamaan.*

Roismala ja Superin kukkapiste, puh. (03) 513 0102

Liity Infon kanta-asiakkaaksi ja
käytä hyödyksesi kuukausittaiset
kanta-asiakastarjoukset.
Kysy lisää liikkeestämme!

INFO

**Tyrvään
Kirjakauppa Oy**

Marttilankatu 18 38200 Vammala
puh. 03-514 3911

**Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu
käytettävissänne!**

Haapaniemen Pitot Ky

Haapaniementie, 38140 Kärppälä
VAMMALA, p. 03-515 4121

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

**RENGAS
CENTER**

**Vammalan
RENGASPALVELU KY**
Hopunkatu 12 • 38200 VAMMALA • Puh. (03) 514 2660

leipomo
ROSETTI

**EDULLISESTI
LEIPOMOTUOTTEITA**

aamuvaihasta n. klo 17.00
Nuutilankuja 4 Vammala 03-514 2334

KALLIOKOSKI

Neljä kerrosta torin reunassa
Vammala, puh. 03-511 2323

**HYVIEN JA AJATTOMIEN
LAATUTUOTTEIDEN
OSTOPAIKKA**

TILITOIMISTO IRMA KIVIRANTA

TRAKINKATU 4, 38200 VAMMALA

Kirjanpidot – Isännöinnit – HTM-tilintarkastukset

Puh. 03-511 2201

PALVELEMME

ARKISIN klo 9.00–21.00

LAUANTAISIN

– parittomina viikkoina 9.00–18.00

– parillisina viikkoina 9.00–15.00

SUNNUNTAISIN

– parittomina viikkoina 12.00–17.00

Vammalan I Apteekki

Puistokatu 15 38200 VAMMALA

Puh. 03-514 2271

KULJETUKSISTA VARASTOINTIIN

KAUKOKIITO

VAMMALA ☎ 03-512 4000
FAX 03-512 4010

03-514 3531
☎ PÄIVYSTYS
049 236 212

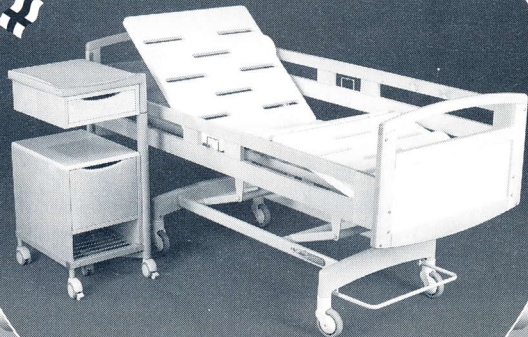
KULJETUSLIIKE
FINSKA
VAMMALA

Harkittu kokonaisuus

JPS-mainos

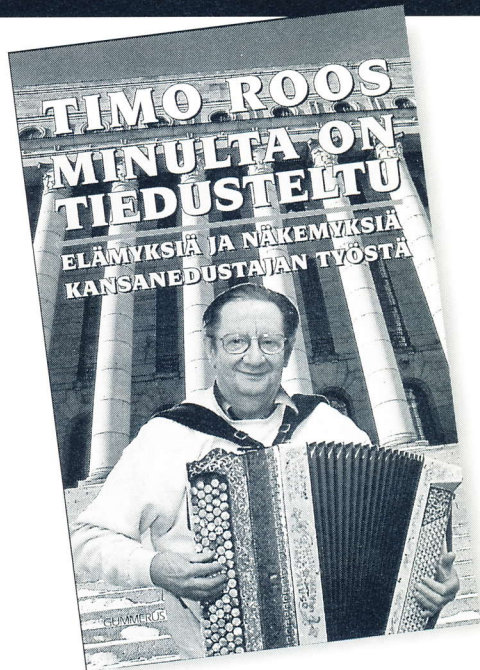
NEW FINNISH DESIGN

Soita ja tilaa esite tai esittely!

**VAMMALAN
KONEPAJA OY**

PL 54 38201 Vammala
puh. 03-511 2667 fax 03-514 3134

**Tällaista kirjaa ei
Arkadianmäen elämästä
ole ennen kirjoitettu!**

G 125 VUOTTA

GUMMERUS

JPS-mainos

ISORA
TUOTTEET

ThermiSol
FINLAND OY

Kengät

kertovat

SE ENSIMMÄINEN KENKÄKAUPPA

K-KENKÄ

Torikeskus, VAMMALA
P. 03-511 2663 Martti Koskinen
AVOINNA: Ark. 9-18, La 9-14

Värvillä
ON väliä!

Rolling fans
Liigakypärä

Kotimainen, turvallinen ja hyvännäköinen jokasään varuste.
Oikeat värit löydät hyvin varustetusta urheiluliikkeestä
tai tavaratalosta.

EPSIRA OY
(03) 514 2131, fax (03) 514 1544
Internet: www.epsira.com
E-mail: epsira@sci.fi

**HYVÄÄ JOULUA
JA
VAUHDIKASTA
UUTTA VUOTTA!**

VAMMALAN
Sensahuone
PUUSTOKATU 4, PUH. (03) 51 941, FAX (03) 5194 726

0n harvoja kulkuneuvoja, jotka kuluttavat vähemmän kuin Mitsubishi Carisma.

MITSUBISHI CARISMA
Hinta alk. 128.500 + t.k. = 130.800 mk.
Leasing alk. 2.450 mk (36 kk 60 000 km).
Vapaa autoetu 2.950 mk.
Kuvan auto Mitsubishi Carisma 1.8 GLS HB.

**Tuulilasin taloustimantti:
vain 6,9 litraa sadalla!**

Kun auto kuluttaa vähän, mutta kiihtyy ohituksissa ärhäkästi, on sen oltava teknikaltaan huippuluokkaa. Ja senhän Mitsubishi osaa. Mitsubishi Carisman moottori sai esimerkiksi Tuulilasin 30 000 km kestopitestissä (12/96) täyden kymppin 1,6 mallin kulutuksen ollessa vain 6,9 litraa sadalla. Myös Carisman ohituskiihtyvyyttä on kiiletty kaikissa testeissä (80-120 km/h 13,8 s).

AUTOTALO PELTTARI
Huittinen (02) 569 353

MOST BEAUTIFUL CAR OF THE YEAR
LA PLUS BELLE VOITURE
DE FRANCE 1991
CHAMOX FESTIVAL

MITSUBISHI MOTORS

Vammalan kaupunki toivottaa
Sastamalan Joulun lukijoille

Rauhallista Joulua ja
menestyksestä vuotta 1998!

Jouluiloa!

KAJAMAJA

TORIKATU 1 PUH. 514 3360

**KIIKAN
HUUTOKAUPPAKAMARI Oy**

Jokisivuntie 68, 38300 KIIKKA
p. 03-513 5359

OSTAA JA MYY ANTIIKKIA
SEKÄ VANHAA TAVARAA

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta!*

Vammalan ..
SILMAASEMA

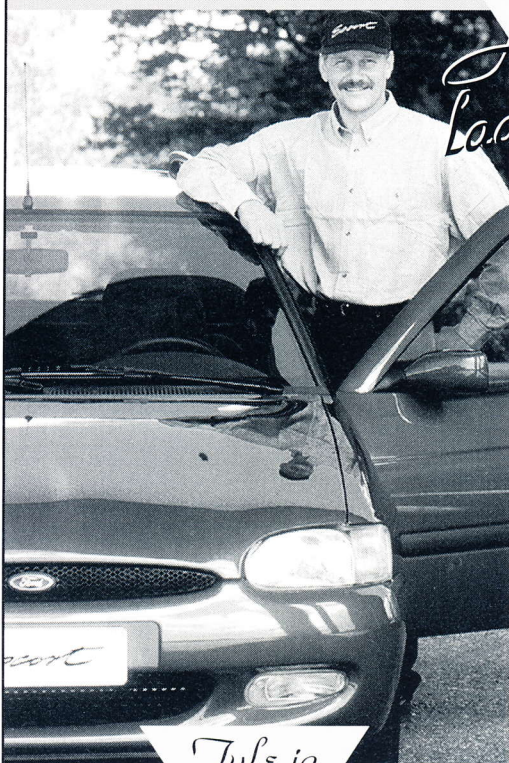
Aittalahdenkatu 6,
puh. (03) 511 4299

***JOULUN HERKUT MONET HYVÄT
MAHTAVAN HYVÄ JOULUGLÖGI***

**Tyrvään
Yrtti-Aitta**

Puistok. 10 Vammala
Puh. (03) 5141 166

*Pidäthän markkasi kotiseudulla.
Palvelua paikkakunnalla jo 15 v ajan.
Palvelemme ark. 9.00-17.30*

*Ainut-
laatuinen*

Ford
menestys-
mallisto

- KA
-
- FIESTA
-
- ESCORT
-
- MONDEO
-
- SCORPIO
-
- GALAXY
-
- TRANSIT

*Tule ja
tutustu*

Levorannan Autoliike Oy

VAMMALA • HUITTINEN • IKAALINEN

NIEMEN
TEHTAAT OY

expert

kesport
✓ INTERSPORT

KAUPPAHUONE
VELJEKSET

JÄRVINEN OY

Vammala, Itsenäisyydentie 8, puh. 511 2831, 511 2832

*Rauhallista Joulua
Hyvää
Uutta Vuotta*

 **VAMMALAN SEUDUN
OSUUSPANKKI**

*Itse tehty on ilo
antaa ja ilo saada!*

Aloita joulunvalmistelusi käymällä
HalPalassa.

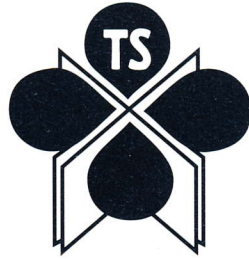
Meiltä löydät kauniit ja edulliset
joulukankaat.

Meillä myös runsas valikoima
kelloja, kulkusia ja nauhoja.

HalPala
Laitila, Eura, Tampere, Lahti, Tuusula, Salo

VAMMALA Avoinna:
Kivisenojankatu Ark. 9-18
P. (03) 514 1358 La 9-14

*Pienet ja isot asiat,
paikalliset uutiset –
parhaiten omalla alueellaan*

Tyrvään Sanomat

*Hyvää joulua ja
vireyttä alkavalle vuodelle!*

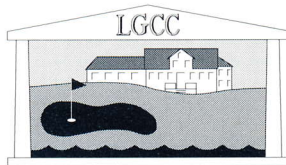
Vammalan
KFysio
Kunto
Päivi Hiirojoki
fysioterapeutti
Tässärintie 2, 38210 Vammala
Puh. (03) 514 1290 tai 040 525 8770

Tele • Data • Office

**Palveleva
asiantuntijaliike
paikkakunnalla**

 TeleRing
KAIKKI TOIMIVAN TYÖHUONEEN TEKNIikka
Onkiniemenkatu 5, 38200 Vammala
puh. 511 5299

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 1998*

Lakeside Golf & Country Club Oy
38100 KARKKU

*Toimituskunta kiittää
lehdän kirjoittajia ja ilmoittajia.
Kirjoitusten runsauden vuoksi
ei ole voitu julkaista
kaikkea aineistoa.*

SWAROVSKI
JEWELER'S
collection

*Swarovskin
maailmankuullut
kristalliset pukukorut
nyt meiltä.*

*Tule valitsemaan
oma sädehtiö korusi.*

*Hinnat
115,- - 1355,-*

 NYYSSÖNEN

ONKINIEMENK. 11 VAMMALA PUH. (03) 511 2676, 511 2876

*Hyvää joulua ja
lämmintä alkavaa vuotta*

 VESINIEMINEN OY

Hopunkatu 9, 38200 Vammala, puh. 518 3200
Avoinna: ma-pe 7-17, la 9-13

MODA

**AIKUISEEN
ELÄMÄNTYYLIIN**

AIKUISTEN MITOITUKSET,
AIKUISTEN TYYLIÄ JA LAATUA,
MUTTA MUODIN
JA AJAN HENGESSÄ!

Jokinen

PUISTOKATU 9

Tuole

Meiltä löydät
lähes kaiken
mitä sisustukseen
tarvitset:

- Maalit • Matot
- Parketit • Kaakelit
- Tapetit • Liimat
- Työvälineet
- Tarvikkeet

Rastilla tavataan

ASiantuntevaa väri-alan palvelua

VÄRI-RASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA PUH 514 3220

Tervetuloa

Joulupukin apuna
lahjavalinnoissanne...

Lahjatalon iloiset tontut

Lahjatalo

ANSA PUNTALO KY

Onkiniemenk. 2 Vammala, puh. (03) 514 1041

ELEKTRIA

*Valoisaa Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta*

SÄHKÖLIIKE

Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 Vammala
Puh. (03) 514 1311

 POHJOLA-YHTIÖT

 SAMPO

 TAPIOLA

 LÄHIVAKUUTUS

 Yrittäjän-Fennia